

15 1139
Kaplan
ED. A. MOSS

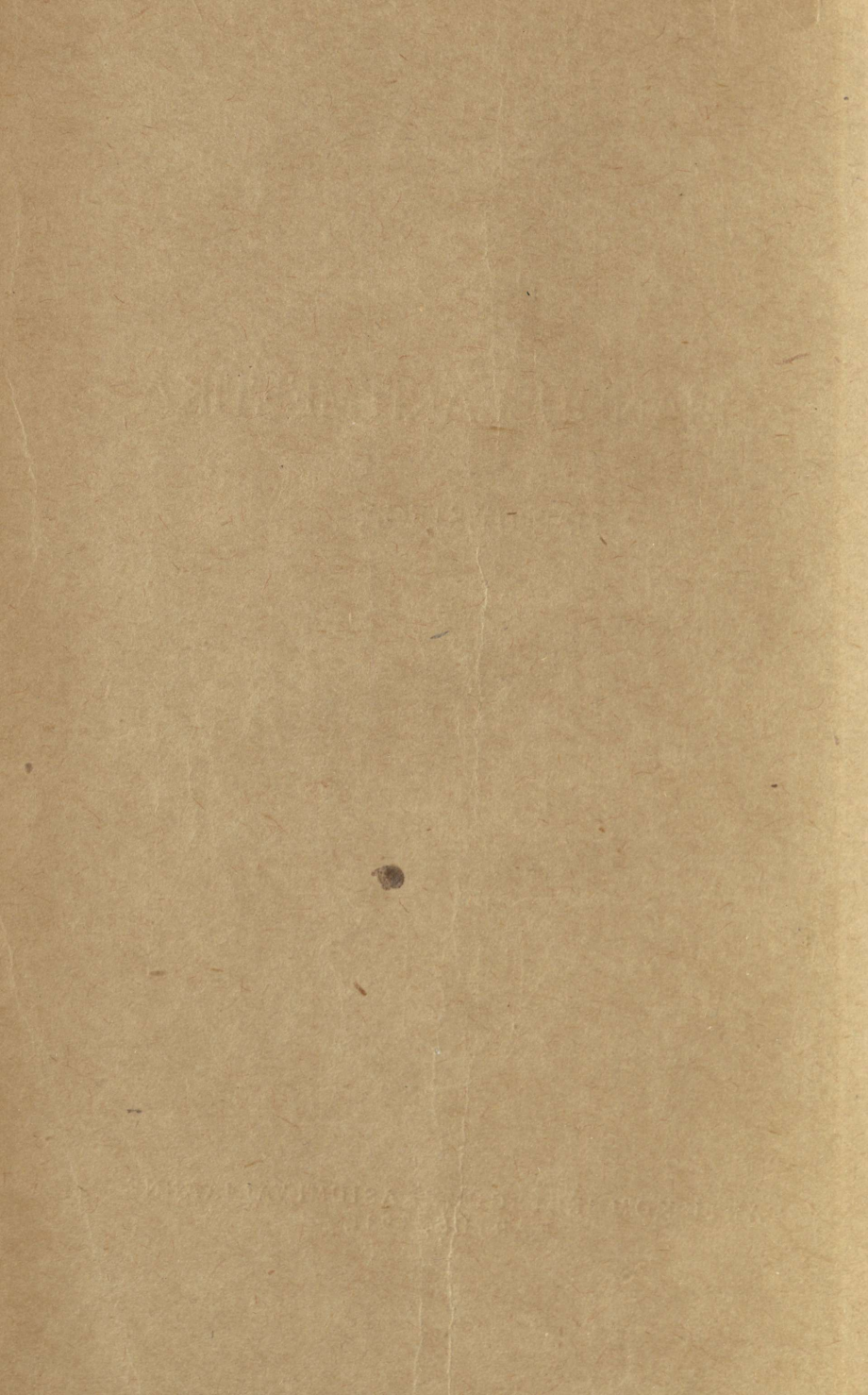
KAUBANDUSEARITMEETIKA

HARJUTISTEGA

II

TARTU KOMMERTSGÜMNAASIUMI VÄLJAANNE
TARTUS, 1931.

ED. A. MOSS

Tartu Kommertsgümnaasiumi ja Kaubanduskooli
matemaatika ja füüsika õpetaja.

Kaubandusearitmeetika

harjutistega.

II

АРХИВНОГ

16877

TARTU KOMMERTSGÜMNAASIUMI VÄLJAANNE
TARTUS, 1931.

Tartu Kommertsgümnaasiumi toimetised III.

A-7159

ARHIIVKOGU

Trükikoda Ed. Bergmann, Tartus.

Saateks.

„Kaubandusearitmeetika“ I ja III pole kohandatud ühegi kooli õppekavale, kuid sisustik on koostatud nõnda painduvalt, et neid õpperaamatuid oleks võimalik kasutada igas koolis, kus kaubandusearitmeetika leiab käsitlemist.

Harjutistega varustatud kaubandusearitmeetika peamine eesmärk on anda õpilasile iseseisvaks tööks ajakohast ning kohalikkudele oludele vastavat töömaterjali, mille kaudu neid juhtida tõelisse äri- ja majanduselu valda, et võimaldada neile arendada iseseisvat mõtlemist ning kätte harjutada kindlat ning osavat arvutamisoskust.

Igal aineõpetajal üksikult muutuks kohase materjali hankimine liiga raskeks. Peale selle on hangitud materjali õpilasele kätteandmine suure ajakuluga seotud ning õppetööle suureks koormaks.

Kuivõrt käesoleva raamatu mõlemad osad suudavad nimetatud eesmärki tabada ning paljusid muid nõudmisi rahuldada, see ilmestub nende tarvitamisel. Seepärast julgen paluda lugupeetud ametivendi ja -õdesid, et nad teaksid minule esiletulnud eksimustest ja vigadest, samuti ka omist soovest Tartu Kommertsgümnaasiumi.

Lõpuks ei saa ma keelduda kõiki asutisi ja isikuid, kes lahkesti on kaasa aidanud minu raamatute ilmumisele kas andmete andmiste ja hankimistega või mõnel muul viisil, palumast vastu võtta minu südamlilik tänu ning tõsine lugupidamise avaldus.

Tartu, talvekuus 1930. a.

Ed. A. M.

Kaubaarvatlused (-kalkulatsioonid).

Üldine.

1. Kaubaarvatus on kauba ühiku (möödu, tüki) mak-
suse — hinna — arvutamine müümisel ja ostmisel, arvestades
nende toimingutega seotud kulusid ja kahjusid. Sellest siis
ka vastavalt nimetused: ostu- ja müügiarvatus.

Kaup kaupmehe kätest läbi minnes muutub hinnalt.
Hind muutmisel omab nimetusi:

1. **Ostuhind** — hind kaubal, kui ta on toodud ostja
lattu (magasini). Ostuhind saadakse faktuuras näidatud
hinna — faktuurahinna — liitmisel kõikide kulude ja kahjudega,
mis ostja kannud kauba ostul, nagu laadimis-, veo- ja kind-
lustuskulud, alakaal (puudutulek), komisjon, kurtaaž, delkree-
dere jne.

2. **Omahind** — ostuhind, mis suurendatud ettevõtte
(äri) üldkulude protsendi võrra, s. o. osa võrra neist kulu-
dest, mis seotud ettevõtte pidamisega, nagu administrat-
siooni ja teenijate palgad, ruumide üür, küte, valgustus,
mitmesugused äri- ja riigimaksud, asjaajamis- ja reklaami-
kulud jne.

3. **Müügihind** — omahind ühes puhaskasuga, mida
loodetakse kaubamüügist saada.

Arvatlused liigituvad liht- ja liitarvatlusteks.

Liitarvatlusega määratakse ühe kauba hind. Liit-
arvatlusega määratakse hind kahel või enam kaubal, millel
on ühise arve järgi ühised kulud.

Lihtarvatlus.

2. Ostuhinnaarvatlus. Lähtudes ostuhinna mõistet peavad tema arvatluse andmeiks olema kauba maksus arve järgi, kõik otsesed kulud, mis ostja kannud ostetud kaubalt kuni lattu paigutamiseni ja see kauba kogus (hulk), mis tõeliselt on kauba lattu võtmisel. Sageli juhtub, et kaupa on tõeliselt vähem, kui arves näidatud. (Mispärast?)

Üldiselt ostuhinna arvatlemisel kaubaarve summa, millele juurde lisatud kõik (arves nimetatamata) kulud, mis ostja kannud kuni kauba lattu paigutamiseni, s. o. kauba ostumaksus ühes kuludega jagatakse kauba kaalu- või mõõtühikute tõelise arvuga.

a. Näide. Tartu ostis Tallinnast 1 vaguni Yorkshire aurusütt 15888 kg hinnaga kr. 27.50 1000 kg franko vagun, kurtaaž $\frac{1}{4}\%$ ja komisjon 1% . Kulud: vedu raudteel kr. 93.49, vaguni tühjendamine kr. 8.40, vedu lattu kr. 16.80 ja muud kulud kr. 1.60. Määrata 1 kvintaali süte ostuhind, kui lattu vastuvõetud süsi kaalus 15850 kg.

Arvatlus:

Süte maksus kuludeta 15888 kg	
kr. 27.50 per 1000 kg	kr. 436.92
Kurtaaž $\frac{1}{4}\%$	" 1.09
	<hr/>
	kr. 438.01
Komisjon 1%	" 4.38
	<hr/>
Arve summa	kr. 442.39

Kulud:

Vedu raudteel	kr. 93.49
Vaguni tühjendamine	" 8.40
Vedu lattu	" 16.80
Muud kulud	" 1.60
	<hr/>
	" 120.29

15850 kg süte ostumaksus ühes kõikide kul. kr. 562.68

$$1 \text{ kvintaali ostuhind} = 100 \times \frac{562,68}{15850} = \text{kr. } 3,55.$$

$$\text{Kontroll. } 158,5 \times \text{kr. } 3,55 = \text{kr. } 562,67 \frac{1}{2}$$

$$\text{Arvatluse vahe} \quad \frac{1}{2}$$

Tõeline ostumaksus kr. 562.68

Arvatluse kontroll teostub määratud ostuhinna korrutamisel kaubaühikute tõelise hulgaga. Korrutamisel saadud ostumaksuse ja tõelise ostumaksuse vahe nimetatakse **arvatluse vaheks**.

b. Juhul, kui ostuarves kauba hind on antud nettolt ning lattu vastuvõetud kaupa on sama palju, kui arves näidatud, siis ostuhinna määramiseks on küllaldane leida kulud ostetud kauba ühiku kohta, mille hind faktuuras antud, ning need liita faktuurahinnaga. Kui arves on antud hinnavähend, siis lahutatakse ta faktuurahinnast enne kulude liitmist.

N ä i d e. Tartu ostis Pärnust 2 vaati kampolit, br. 440 kg, tr. 26 kg, hind kr. 0.43 kilo netto franko vagun. Kulud: vedu raudteel kr. 8.92, vedu lattu kr. 2.30 ja muud kulud kr. 1.20. Määrata 1 kilo kampoli ostuhind.

Arvatlus:

Vedu raudteel	kr.	8.92
Vedu lattu	"	2.30
Muud kulud	"	1.20

Kulud 414 kg netto kohta kr. 12.42

Brutto 440 kg — tr. 26 = nt. 414 kg.

Kulud 1 kg kohta = 12,42 kr. : 414 = 0,03 kr.

1 kilo ostuhind = kr. 0.43 + kr. 0.03 = kr. 0.46.

3. Harjutisi.

1. Paide sai Pärnust 1 palli kaneelikoori Cassia Vera N 1, br. 52,0 kg, tr. 1,5 kg, hind kr. 1.55 kg netto. Kulud: vedu raudteel kr. 0.89, vedu lattu ja teised kulud kr. 1.15. Määrata $\frac{1}{2}$ kilo ostuhind.

2. Põltsamaa sai Tartust tinavalget 3 vaati à 50 kg netto, hind kr. 88.50 kvintaal franko vagun Tartu. Kulud: vedu raudteel kr. 1.23, vedu lattu kr. 3.20 ja muud kulud kr. 0.60.

Määrata 1 kilo tinavalge ostuhind.

3. Viljandi ostis Pärnust jõukoorelahutaja õli 1 vaat br. 201 kg, tr. 24,5 kg, à kr. 0.56 kilo netto, vaadi eest

kr. 5.—, skonto 2%. Kulud: vedu raudteel kr. 2.51, vedu lattu ja muud kulud kr. 1.35.

Määrata 1 kilo õli ostuhind.

4. Rakvere ostis Narvast vene petrooli 4 vaati: br. 172,0 kg, tr. 37,8 kg; br. 165,2 kg, tr. 36,5 kg; br. 191,5 kg, tr. 42,0 kg; br. 175,7 kg, tr. 37,0 kg; hind kr. 16.70 100 kg netto franko vagun; kassa skonto 2%, vaatide eest à kr. 5.—. Kulud: vedu raudteel kr. 7.69, vedu lattu kr. 1.80 ja muud kulud kr. 0.87.

Määrata $\frac{4}{5}$ kg petrooli ostuhind.

5. Tartu ostis Tallinnast 1 palli puuvillaseid masinarihmu „Balata“ 2“ lai, br. 57 kg, tr. 6,6 kg, hind laos kr. 24.30 per kilo, rabatt 72%, vedu jaama ja laadimine kr. 2.—. Vedu raudteel kr. 1.43, vedu lattu kr. 1.50 ja muud kulud kr. 0.90.

Määrata 1 kg masinarihma ostuhind.

6. Tartu sai Tallinnast seebikivi 50 vaati à 50 kg netto, hinnaga kr. 29.30 kvintaal franko vagun, veksliplank kr. 2.—, intress 2 k. eest 6% 734,5 kroonilt. Kulud: vedu raudteel kr. 48.95, vedu lattu kr. 9.—, muud kulud kr. 1.30.

Määrata seebikivi: a) 1 vaadi, b) 1 kg ostuhind.

4. **Müügihinna arvatlus.** (Eelarvatlus). Müügihinna mõiste järgi tema arvatluse andmeteks peavad olema kauba ostumaksus, ettevõtte üldkulude protsent, loodetav kasu ja müüdava kauba kogus. Nende andmete põhjal saaksime puhasrahas maksetava kauba müügihinna laos (loco magazin) (vt. I osa § 129).

Võlgu müümisel, mis üldiseks kombeks saanud, vähendite andmisel, samuti ka transportimise ja teiste kulude kandmisel kõrgendatakse müügihinna neist asjaoludest tingitud kuludele vastavalt.

(Järelarvatlus). Juhul, kui tahetakse määrata müügihind kauba müügiarve järgi, siis tuleb arve summast (bruttosissetulekust) lahutada kõik müümisega seotud kulud ning saadud vahe (puhassissetulek) jagada müüdüd kauba nettoga.

Näide 1. Missugune oleks 1 kg inglise tina müügihind võlgu müügil $1\frac{1}{2}$ kuu peale, kui 508 kg ostumaksus on kr. 259.02, üldkulud 7%, loodetav kasu 10%, rabatt 2%, ning arvestades intressikaotust 8%?

Ostumaksus	kr. 259.02
Üldkulud 7% ₀	kr. 259.02 „ 18.13
Omamaksus	kr. 277.15
Loodetav kasu 10% ₀	„ 27.72
Müügitmaksus	kr. 304.87

Laos kohemakset. raha eest 1 kg müügih. = $\frac{304,87}{508} =$ kr. 0.60.

2%₀-se rabati ja intressi 1½ k. eest 8%₀ (= 1%₀ a. e.) a) võtame müügitmaksusest protsentides alla saja ning liidame temaga, või b) võtame müügit hinnast protsentides sajast ning liidame sellega.

a) Müügitmaksus	kr. 304.87
Rabatt 2% ₀ ($= \frac{2}{98}$)	„ 6.22
Intress 1½ / 8% ₀ = 1% ₀ = ($\frac{1}{99}$)	„ 3.08
Lõplik müügitmaksus	kr. 314.17
Müügit hind = $\frac{314,17}{508} =$	kr. 0.62

b) Müügit hind laos	kr. 0.60
Rabatt ja intress 3% ₀	„ 0.02
Müügit hind krediiti 1½ k. p.	kr. 0.62

Märkus. Tegelikult vähendite ja intressi arvutamine teostub protsentides 100-st, sest odavate kaupade puhul protsentide arvutamine alla 100 on üleaarne. Niisuguse täpsa arvutamise resultaati, nagu punkt a-s ei avalda tunduvat mõju müügit hinna suurusele.

Näide 2. Tsemendi vabrik müüs franko Tartu jaam 182 tünni portland-tsementi à 170 kg netto, hind kr. 8.95 tünn ning kandis kulused: ostjale 3%₀ skonto, vedu raudteel kr. 93.10. Määrata kvintaali tsemendi müügit hind.

Brutto-sissetulek 182 × kr. 8.95	kr. 1628.90
Skonto 3% ₀	kr. 48.87
Vedu raudteel	„ 93.10 „ 141.97
Netto-sissetulek	kr. 1486.93

$$1 \text{ kvintaali müügit hind} = \frac{1486,93 \times 100}{170 \times 182} = \frac{14869,3}{17 \times 182} = 4,806 \text{ kr.} = \text{kr. 4.81.}$$

5. Harjutisi.

1. Tartu sai Kundast portland-tsementi 91 tünni à br. 180 kg, nt. 170 kg; hind kr. 8.45 tünni eest franko vagun Kunda; skonto 3%. Kulud: vedu raudteel kr. 40.05, vedu lattu kr. 18.25 ja muud kulud kr. 1.95.

Määrata tünni tsemendi müügihind, arvates üldkulusid 8% ning loodetavat kasu 10%.

2. Viljandi sai 6 vaati mootornaftat br. 1305 kg, tr. 204 kg, kr. 9.— per 100 kilo franko vagun Kohtla jaam, vaatide eest kr. 30.—. Kulud: vedu raudteel kr. 18.31, vedu lattu kr. 4.50 ja muud kulud kr. 1.25.

Määrata 16 kg nafta müügihind, arvestades üldkulusid 9% ning loodetavat kasu 12%.

3. Tartu sai Järvakandi klaasivabrikust tahvelklaasi 145 kasti à kr. 50.— franko vagun, skonto 5%, kindlustus $\frac{1}{2}\%$ / kr. 7500.—. Kulud: vedu raudteel kr. 239.40, vedu lattu kr. 32.20 ja muud kulud kr. 2.45.

Määrata a) 1 kasti klaasi ostuhind ja b) klaasi 1 ruutjala müügihind, kui igas kastis on 200 ruutjalga klaasi, millest maha arvata 2% purunemiseks müümisel ja kui arvestada üldkulusid 10% ja loodetavat kasu 15%.

4. Rake lubjavabrik müüs franko Viljandi jaam kuskutamata lubja 14 tonni à kr. 25.40, vedu raudteel kr. 32.87, rabatt 5% ning vähemad kulud kr. 1.70.

Määrata 1 tonni lubja müügihind.

5. Kohtla kiviõlitööstus müüs estobituumenit 3 tünni à br. 160 kg, tr. 10 kg, hind kr. 11.50 100 kg brutto Tallinna jaam, vedu raudteel kr. 3.21 ja muud kulud kr. 0.81. Määrata puhassissetulek 1 kvintaali bituumeni müügist.

6. Metsatööstus Võrus müüs Tallinna 2 k. krediidi peale 6 standardit 1 sorti männiplanke $3'' \times 8''$, kr. 190.— standardi eest fr. Tallinna jaam. Kulud: laadimine kr. 6.60, vedu raudteel kr. 119.37, kurtaaž $\frac{1}{4}\%$, komisjon, $1\frac{1}{2}\%$, intressikaotus 2 k. eest 6%-ga.

Määrata 1 standardi plankude müügihind.

Liitarvatlus.

6. Nagu eespool mainitud, liitarvatlust käsitletakse siis, kui kaupadel on ühised kulud. Nende ühiste kulude jaotamises kauba liikide vahel seisabki iseäraldus, millelt liitarvatlus erineb lihtarvatlusest. Peale kulude jaotamise arvutamine teostub kui lihtarvatluses.

Kaubaarvetest ilmestub, et pea kõik kulud võetakse kas 1) kaubaväärtuse järgi (kindlustus, vähendid, kurtaaž, komisjon, intressikaotus jne.) või 2) kauba kaalu järgi (veokulud, laadimine jne.), mispärast niisuguseid kulusid tuleb lugeda **võrdelisteks** väärtusega või kaaluga. Nime-tame esimisi **väärtuskuludeks** ja teisi **koguskuludeks**. Kolmas liik kulusid nagu posti, telegr. jne. kulud, ei olene kauba maksusest, ega ka kaalust, seega pole nad võrdeli-sed. Niisugused mittevõrdelised kulud liidetakse kogusku-ludega. Nõnda jagunevad kulud kahte rühma: väärtus-kulud ja koguskulud.

Liitarvatlus lihtsustub kulude rühmitamise ja jaotamise mõttes, kui on olemas ainult üht liiki kulud (kas kogus-kulud või väärtuskulud) või jälle üht liiki kulud (näit. kogus-kulud) on nõnda väikesed võrreldes teist liiki kuludega (väärtuskuludega), et neid suurema veata võib lugeda teise liigi kuludeks (väärtuskuludeks).

7. **Ostuarvatlus.** Näide. I osas § 134 leiduva harjutise B 5 andmetel koostatud ostuarve põhjal leida 1 kg asbestpapi ja kohvi ostuhind, kui pappi osutus 291 kg ning peale arves näidatud kulude kanti veel: vedu lattu kr. 3.75 ja muud kulud kr. 1.25.

A. Hulk, maksus ja kulud kõigi dokumentide järgi:
2 kasti asbestpappi br. 324 kg

tr. 32 „

nt. 292 kg à kr. 0.85 kr. 248.20

Rabatt 3% „ 7.45 kr. 240.75

1 kast oakohvi

East India . . . br. 50 kg

tr. 4 „

nt. 46 kg à kr. 3.80

Rabatt 2%

kr. 174.80

„ 3.50 „ 171.30

kr. 412.05

Kulud:	(Ülekanne) kr. 412.05
Vedu jaama	kr. 2.25
Vedu raudteel	" 6.67
Kurtaaž $\frac{1}{2}$ % kr. 423.—	" 2.13
	<u> </u>
	kr. 423.10
Komisjon 2 %	" 8.46
	<u> </u>
	kr. 431.56
Vedu lattu	kr. 3.75
Muud kulud	" 1.25
	<u> </u>
	kr. 5.00
	<u> </u>
	Kr. 436.56

B. Arvatus. Kulude jaotamiseks määratakse eeskätt kindlaks kaupade maksuste ning bruttokaalude summa. Käesoleval juhul on arves kaupade maksuste summa ühes rabatiga kr. 423.— (= kr. 248.20 + kr. 174.80).

Bruttokaal: papp 324 kg
 kohvi 50 "

 kokku 374 kg

Kulude rühmitamine.

Väärtuskulud:	Koguskulud:
Kurtaaž kr. 2.13	Vedu jaama kr. 2.25
Komisjon " 8.46	Vedu raudteel " 6.67
<u> </u>	Vedu lattu " 3.75
Kr. 10.59	Muud kulud " 1.25
	<u> </u>
	Kr. 13.92

Kulude jaotamine teostub võrdelise jagamise teel.

Väärtuskulude jaotamine:

Et maksuse 423 kr. järgi on kulusid kr. 10.59, siis maksuse iga 1 kroonile langeb kulusid:

$$1059 \text{ s.} : 423 = 2,5035 \text{ senti.}$$

Väärtuskulusid: papilt $248,2 \times 2,5035 \text{ s.} = \text{kr. } 6.21$
 kohvilt $\text{kr. } 10.59 - \text{kr. } 6.21 = \text{" } 4.38$

Koguskulude jaotamine:

Et kulusid on 374 kg bruttokaalult kr. 13.92, siis brutto 1 kg langeb kulusid $13,92 \text{ kr.} : 374 = 3,722 \text{ senti.}$

Koguskulusid: papilt $324 \times 3,722$ s. . . . = kr. 12.06
 kohvilt kr. 13.92 — kr. 12.06 = „ 1.86

Papi maksus ühes kuludega:	Kohvi maksus ühes kuludega:
Maksus kuludeta kr. 240.75	Maksus kuludeta kr. 171.30
Väärtuskulud . . . 6.21	Väärtuskulud . . . 4.38
Koguskulud . . . 12.06	Koguskulud . . . 1.86
Kr. 259.02	Kr. 177.54

1 kg papi ostuhind = kr. 259.02 : 291 = kr. 0.89

1 kg kohvi ostuhind = kr. 177.54 : 46 = kr. 3.86

C. Arvatluse arvutussaadused korraldatakse arvatlustabelisse, kust neid võib kasutada ka edaspidi arvatlustel samasugustel ostujuhtudel.

Arvatlustabel.

	Papp I kaup	Kohvi II kaup	Kokku
Brutto kg	324	50	374
Netto „	291	46	—
Maksus rabatiga ja kuludeta kr.	248.20	174.80	—
Rabatt.	3% 7.45	2% 3.50	—
+ { Maksus kuludeta	240.75	171.30	412.05
{ Koguskulud	12.06	1.86	13.92
{ Väärtuskulud	6.21	4.38	10.59
Maksus kuludega	259.02	177.54	436.56
1 kg ostuhind	0.89	3.86	—
Ostumaksus	258.99	177.54	—
Arvatluse vahe	3	—	—
	259.02	177.54	

8 Müügiarvatlus. Näide. Määrame cif Tallinna sadam $1\frac{1}{2}$ kuulise krediidiga müüdud I sordi eksportvõi ja kodumaa juustu 1 kg müügihinna müügiarve põhjal (Vt. I osa lk. 93), arvestades krediidilt intressi 8%.

A. Hulk, maksus ja kulud kõigi dokumentide järgi:

15 tünni eksportvõid br. 867 kg, tr. 99 kg		
nt. 768 „ lisak. 6 „		
	pnt. 762 kg à kr. 1.95	kr. 1485.90
Kodumaa juust br./nt. 50 kg à kr. 2.—	kr. 100.—	
Hinnavähend 2% „	2.— „	98.—
		<u>kr. 1583.90</u>

Kulud:

Vedu sadamasse	kr. 3.50	
Veokulud laeval	„ 17.34	
Kindlustus 1% kr. 1500	„ 15.—	
Kurtaaž $1\frac{1}{2}\%$ kr. 1485.90	„ 7.43	
Delkreedere 1% kr. 1583.90	„ 15.84	
Komisjon $1\frac{1}{2}\%$ kr. 1583.90	„ 23.76	„ 82.87
		<u>kr. 1501.03</u>
Intressikaotus $45/8\% = 1\%$ kr. 1583.90		„ 15.84
		<u>Kr. 1485.19</u>

B. Arvatlus:

Bruttode summa:	Võil . . .	867 kg
	Juustul . . .	50 „
		<u>917 kg</u>

Koguskulud:

Vedu sadamasse	kr. 3.50
Veokulud laeval	„ 17.34
	<u>Kr. 20.84</u>

Väärtuskulud:

Kindlustus . . .	kr. 15.—
Kurtaaž . . .	„ 7.43
Delkreedere . . .	„ 15.84
Komisjon . . .	„ 23.76
Intressikaotus . . .	„ 15.84
	<u>Kr. 77.87</u>

Kulusid 1 kg bruttokaalu kohta: $20,84 \text{ kr.} : 917 = 0,023 \text{ kr.}$

Koguskulusid: juustult $50 \times 0,023 \text{ kr.} = \text{kr. 1.15}$
 võilt $20,84 - \text{kr. 1.15} = \text{kr. 19.69}$

Väärtuskulusid müügitmaksuse 1 kr. kohta:

$77,87 \text{ kr.} : 1583,9 = 4,92 \text{ senti.}$

Väärtuskulusid: juustult $98 \times 4,92 \text{ s.} = \text{kr. 4.82}$
 võilt $77,87 - \text{kr. 4.82} = \text{kr. 73.05}$

Kogukulud: juustult $\text{kr. 1.15} + \text{kr. 4.82} = \text{kr. 5.97}$
 võilt $\text{kr. 19.69} + \text{kr. 73.05} = \text{kr. 92.74}$

Brutto-sissetulek juustu müügist kr. 98.—

— Kulud „ 5.97

Puhas-sissetulek kr. 92.03

1 kg juustu müügihind = 92,03 kr. : 50 = kr. 1.84

Brutto-sissetulek või müügist kr. 1485.90

— Kulud „ 92.74

Puhas-sissetulek kr. 1393.16

1 kg või müügihind = 1393.16 : 768 = kr. 1.81

(täpsam on 1 kr. 81,4 senti.)

Või müügihinna leidmisel on arvesse võetud välja-
saadetud või hulk 768 kg, et katta lisakaalu kulud.

C. Arvatlustabel.

	Või I kaup	Juust II kaup	Kokku
Brutto kg.	867	50	917—
Netto „	768	50	—
Brutto-sissetulek rabatiga kr.	1485.90	100.—	—
Rabatt 2% „	—	2.—	—
Brutto-sissetulek „	1485.90	98.—	1583.90
— { Koguskulud „	19.69	1.15	20.84
— { Väärtuskulud „	73.05	4.82	77.87
Puhas-sissetulek „	1393.16	92.03	1485.19
1 kg müügihind „	1.81	1.84	—
Sissetulek müügist „	1390.08	92.—	—
Arvatluse vahe „	+ 3.08	+ 0.03	—
	1393.16	92.03	—

9. Protsentviis. Sageli mõningate kaupade (manufaktuur, galanterii, metall jne.) arvatlemisel esineb juhte, kus pole võimalik ette võtta koguskulude jaotamist kaalu järgi. Mõnikord võib juhtuda, et koguskulud on väga väikesed võrreldes väärtuskuludega, millepärast suurema veata võib neid liita viimastega. Niisugustel juhtudel kasutatakse ostu-müügihinna arvatlemisel protsentviisi, mis seisab selles, et määratakse kõikide kulude ja faktuuramak-
suse (kuludeta) suhe protsentides. Selle kulude protsendi

võrra faktuurahinda suurendades saadakse määratav ostu-
müügimaksus. Kui arves faktuurahinnast on antud hinna-
vähenemiseid protsentides, siis selle võrra vähendatakse ku-
lude protsenti.

Näide. Tartu ostis Tallinnast 50 m elevaatoririhma
 $3\frac{1}{2}$ " lai, 3-kordne, à kr. 1.80 ja 79 m veevoolikut $1\frac{1}{4}$ "
1-kordne, à kr. 1.25; rabatt 2%, porto ja pakkimine kr.
1.75. Kulud: vedu raudteel kr. 4.62, vedu lattu ja muud
kulud kr. 0.90. Määrata vooliku ja rihma 1 m ostuhind.

Elevaatoririhm $3\frac{1}{2}$ " 3-kordne 50 m à 1.80 kr. 90.—
Veevoolikud $1\frac{1}{4}$ " 1-kordne 79 m à 1.25 „ 98.75

Faktuuramaksus kuludeta kr. 188.75

Rabatt 2% „ 3.78

kr. 184.97

Porto ja pakkimine „ 1.75

Kr. 186.72

Kulud :

Vedu raudteel kr. 4.62

Vedu lattu ja muud kulud . „ —.90 kr. 5.52

Maksus kuludega kr. 192.24

Kulusid kokku : kr. 1.75 + kr. 5.52 = kr. 7.27

Jagades kogukulud kr. 7.27 faktuuramaksuse 188,75
krooniga saame kulude protsendi

$7,27 \text{ kr.} : 188,75 \text{ kr.} = 0,0385 = 3,85\%$

Leitud 3,85% võrra tuleks faktuurahinda suurendada.
Et aga faktuurahinnast on antud 2% rabatt, siis selle võrra
vähenemise kulude protsendi arvutamise hõlbustamise mõttes:

$3,85\% - 2\% = 1,85\%$

Saadud vahe (1,85%) võrra suurendades faktura-
hinna saame ostuhinna.

Elevaatoririhma 1 m ostuhind = kr. 1.80

+ 1,85% „ 0.0333

= kr. 1.8333

Veevooliku 1 m ostuhind = kr. 1.25

+ 1,85% „ 0.0231

= kr. 1.2731

Kontroll:	50 × 1,8333 kr. =	91,665 kr.
	79 × 1,2731 „ =	100,575 „
		<hr/>
		192,24 kr.

10. Harjutisi.

1. Narva sai Tallinnast 1 vaguni üheraskustes kottides väetisaineid: 50 kotti kaalisoola 40% à kr. 10.25, 55 kotti toomasjahu 15—16% à kr. 6.10 ja 60 kotti superfosfaati 18—20% à kr. 5.95. Kulud: vedu raudteel kr. 71.34, vedu lattu kr. 31.50, muud kulud kr. 2.75. Määrata 1 koti väetisainete ostuhind.

2. Tartu sai Pärnust prantsuse ookrit: 3 vaati br. 455 kg, tr. 31, kg hind kr. 21.07 100 kg br./nt. ja 2 vaati br. 298 kg, tr. 22 kg, hind kr. 18.10 100 kg br./nt., hinnavähend 7% taara arvel. Komisjon $\frac{3}{4}$ %. Vedu raudteel kr. 16.37, vedu lattu kr. 4.25 ja muud kulud kr. 1.60. Määrata kummagi liigi ookri 1 kg ostuhind. (Koguskulud.)

3. Tallinna sai 1 vaadi inglise tina kangides, br. 254,5 kg, nt. 254 kg, kr. 422.50 per kvintaal netto ja tinutatud raudplekki tahvlites, br. 1224 kg, nt. 1084 kg, kr. 104.25 per kvintaal netto. Ostukulud: väärtuskulud kr. 26.50 ja koguskulud kr. 59.71. Määrata 1 kg tina ja pleki ostuhind.

4. Tartu sai priima inglise puuvillaseid masinarihmu: 1 pall br. 37,7 kg, 2" × 3 kords., 197 meetrit à kr. 2.95, rabatt 57½%; 1 pall br. 148,3 kg, 5" × 5 kords., 200 m à kr. 12.80, rabatt 57½%. Ostukulud: väärtuskulud kr. 41.93 ja koguskulud (kaalu alal) kr. 370.49. Määrata 1 m kummagi liigi masinarihma ostuhind.

5. Võru sai Tartust 3 vaati värnitsat: br. 203,0 kg, tr. 31 kg; br. 212,5 kg, tr. 34,5 kg; br. 215,5 kg, tr. 35,5 kg; hind kr. 99.50 kvintaal netto ja 2 vaati linaseemneõli: br. 195 kg, tr. 29 kg, br. 205 kg, tr. 31 kg; hind kr. 95.— kvintaal netto; kindlustus 5‰ / kr. 950.—; veksliplank kr. 2.—; intress 1½ k. eest 8%-ga a. Kulud: vedu raudteel kr. 10.84. vedu lattu kr. 3.—.

Määrata värnitsa ja linaseemneõli 1 kg ostuhind.

6. Pärnu sai Tallinnast masinaõli: 4 vaati Red 1049, sitkus 6,5: br. 218 kg, tr. 40 kg; br. 212 kg, tr. 34 kg; br. 211 kg, tr. 33 kg; br. 207 kg, tr. 32 kg; hind kr. 32.60

100 kg netto 3 vaati Red 1064, sitkus 5,5: br. 213 kg, tr. 34 kg; br. 208 kg, tr. 36 kg; br. 207 kg, tr. 33 kg; hind kr. 31.80 100 kg; netto intress 2 k. eest $7\frac{1}{2}\%$ ja kindlustus $5\frac{0}{100}$ / kr. 450.— ja komisjon 1% . Kulud: vedu raudteel kr. 22.02, vedu lattu kr. 3.75 ja muud kulud kr. 1.67. Määrata kummagi sordi õli: a) vaadi ostuhind ja b) 16 kg ostuhind.

7. Tallinna müüs Narva prantsuse kvartsi br. 820 kg, tr. 20 kg, hind kr. 43.60 kvintaal netto franko Narva jaam; rabatt 14% ja fosforilupja br. 500 kg, tr. 18 kg, hind kr. 25.— kvintaal netto franko Narva jaam. Kulud: vedu raudteel kr. 19.20, kurtaaž $\frac{1}{2}\%$, komisjon $1\frac{1}{2}\%$ ja muud kulud kr. 1.40. Kui palju saadi 1 kvintaali kvartsi ja fosforilubja müügist?

8. Tallinna müüs Põltsamaale tsingitud raudtraati: 31 kera 498 kg, hind kr. 30.— 100 kg, 30 kera 497 kg, hind kr. 30.60 100 kg ja põletatud raudtraati 14 kera 331 kg, hind kr. 28.70 100 kg, kurtaaž $\frac{1}{2}\%$, komisjon $1\frac{1}{2}\%$, vedu jaama kr. 2.80, vedu raudteel kr. 13.26 ja muud kulud kr. 1.15. Kui kõrge on iga liigi traadi kilo müügihind?

9. Tartu sai Tallinna mehaanilise kudumisvabriku 3-kordseid elevaatoririhmu: $3\frac{1}{2}$ " lai, 50 meetrit à kr. 2.—, 4" lai, 50 meetrit à kr. 2.30, 5" lai, 50 meetrit à kr. 2.90 ja $4\frac{1}{2}$ " lai 50 meetrit à kr. 2.50; skonto 12% . Kulud: vedu raudteel kr. 6.78, vedu lattu kr. 1.35, muud kulud kr. 0.60. Määrata rihmade 1 m ostuhind. (Protsentviis).

10. Tartu ostis Tallinnast hinnaga franko Tallinna jaam: 20 ämbrit á 3 kg piprakilu kr. 1.35 ämber, 30 ämbrit à 1 kg „President“ kilu kr. —.65 ämber ja 24 ämbrit à 3 kg ekstra priima „President“ kilu kr. 1.75 ämber; 3% hinnavähend, kulud kokku kr. 5.67. Missuguseks kujuneb ämbri kilu a) ostuhind ja b) müügihind, kui üldkulusid arvestada $12\frac{1}{2}\%$ ja loodetavat kasu 10% ?

Kontokorrendiarvutamine.

Kontokorrendi mõiste.

11. Ärisuhete laiendamise, hõlbustamise ja teenistuse mõttes ärimehed või ettevõtted, kelle vahel tekkinud kest-

Tab. I. V. Kaljoti isiklik arve Hõbeniku raamatus:

Deebet. *Hra V. Kaljot*, Tartus, Poe tn. 9. Kredit.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	S u m m a		Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	S u m m a	
			Kr.	S.				Kr.	S.
1930. a.									
Jaän.	4 Kauba arve	Jaän. 4	750	50	Jaän. 15	Transfert	Jaän. 16	650	—
Veebr.	20 do	Veebr. 20	350	95	Veebr. 21	Veksel	Veebr. 26	550	—
Märts	19 Väärtfab.	Märts 19	450	50	" 25	Müügiarve	Märts 12	250	35

Tab. II. L. Hõbeniku isiklik arve Kaljoti raamatus:

Deebet. *Hra L. Hõbenik*, Tallinnas, Harju tn. 75. Kredit.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	S u m m a		Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	S u m m a	
			Kr.	S.				Kr.	S.
1930. a.									
Jaän.	15 Transfert	Jaän. 16	650	—	Jaän. 4	Kaub. arve	Jaän. 4	750	50
Veebr.	21 Veksel	Veebr. 26	550	—	Veebr. 20	do	Veebr. 20	350	95
"	25 Müügiarve	Märts 12	250	35	Märts 19	Väärtfab.	Märts 19	450	50

Tähtpäev tähendab valuutimistähtpäeva, mille kohta vaata p. 12.

vamad ärisidemed, astuvad võla-nõude vahekorda suulise või kirjaliku lepingu põhjal. Üks neist, nn. *komitent*, teeb ülesandeks teisele täita tema käsundeid äriasjus ning teine, *komisjonär*, täidab antud käsundeid oma nimel, kuid komitendi arvel. Komitent ja komisjonär avavad teineteisele (isiklikud) arved omis raamatuis.

Näiteks, komitent Voldemar Kaljot Tartus, Poe tn. 9, ja komisjonär Lembit Höbenik Tallinnas, Harju tn. 75, on oma raamatutesse kandnud nende vahel olnud järgnevad tehingud: jaan. 4. sai Kaljot Höbenikult tema ülesandel ostetud kauba, mille arve kr. 750.50, jaan. 15. sai Höbenik Kaljotilt transferdi kr. 650.—, veebr. 20. saatis Höbenik Kaljotile kaupa kr. 350.95 eest, veebr. 21. sai Höbenik vekslit kr. 550.— tp. 25. veebr., veebr. 25. müüs Höbenik Kaljoti kauba, mille kohta saatis viimasele müügiarve kr. 250.35 tp. 11. märtsil ja märtsil 19. saatis Kaljotile väärtpaberid kr. 450.50 väärtuses. (Vt. tabelid I ja II).

Mõlematel arvetel on kaks poolt — pahem ja parem. Komitent Kaljoti arve pahemale poolele on kantud summad, mis komisjonär Höbenik tema eest on maksnud: ostetud kauba maksus kr. 750.50, saadetud kauba maksus kr. 350.95 ja lunastatud väärtpaberid kr. 450.50, s. o. summad, mis tema komisjonärile võlgneb. Seepärast nimetatakse pahemat poolt **deebetiks** ehk **võlastuks**. Paremale poolele on kantud summad, mis komisjonär temalt on saanud: transferdi järgi kr. 650.—, vekslit summa kr. 550.— ja müüdud kauba eest kr. 250.35, s. o. summad, mis on tema kasuks ning usaldatud komisjonärile. Seepärast nimetatakse paremat poolt **kreditiks** ehk **hüvistuks**.

Kuidas on need summad kantud Höbeniku isiklikku arvesse, mida Kaljot temale avanud?

Niisugust paljudest võla-nõude vahekordadest koosnevat jätkuvat arvet, mida peetakse teatud aja vältel tehtud äriliste tehingute kohta, nimetatakse **kontokorrendiks** ehk **kontokorrentarveks**. Aeg-ajalt kindlate (veerand-, poole- ja täisaastaste) ajavahemikkude (perioodide) tagant lõpetatakse arve ning ära kiri (väljavõte) temast saadetakse tema omanikule võrdlemiseks. Ära kiri nimetatakse ka kontokorrendiks.

Kauba- ja ekspeditsiooniärides peetavad kontokorrendid nimetatakse **kaubakontokorrendideks** ning

pangaärides peetavad kontokorrendid nimetatakse panga-kontokorrentideks.

Korrespondent. Pangaasjanduses juhtub, et üks ja sama isik või asutis on teise isiku või asutise suhtes kord komisjonäriks kord komitendiks, s. o. tema täidab teise käsundeid, kuid ka ise annab teisele oma käsundeid täita. Niisugused isikud nimetatakse **korrespondentideks** ning arved, mida nad teineteisele avavad — **korrespondentarveteks**.

Kontokorrentleping. Nagu öeldud võla-nõude ehk kontokorrent-vahekorda astunud isikud sõlmivad suulise või kirjaliku kokkuleppe — **kontokorrentlepingu**, mis on kontokorrendi aluseks ning peamiselt sisaldab kontokorrendi tingimusi, nagu:

1. Kontokorrendi-periood, nagu nimetatakse korduvat ajavahemikku, mille möödudes lõpetatakse arve. Periood vältab 1, $\frac{1}{2}$ ja enamikus $\frac{1}{4}$ aastat.
2. Intressimäära suurus deebet ja krediti summadel.
3. Komisjonimäär ja teised kulud.
4. Krediidi suurus ning selle tagatis (peamiselt pangakontokorrendis).

Kontokorrendi pidamine.

12. Valuutimistähtpäevad. Kontokorrendi pidamine teostub valitsevate kommete ja lepingu alusel.

Iga tehing (vaata tabel I ja II) kantakse kontokorrenti, kas deebetisse või kreditisse vastavalt tema iseloomule, märkides sissekandmise aasta ja kuupäeva, lühidalt tehingu sisu, summa ning tehingu valuutimistähtpäeva. Viimane ei näita mitte tehingu tegemise päeva, vaid tähtpäeva, millest alates deebet või krediti summa hakkab intressi kandma.

Kombeks on deebet summade valuutimistähtpäevaks ehk **debiteerimistähtpäevaks** võtta sama tehingu tegemise päev, kuid krediti summade valuutimistähtpäevaks ehk **krediteerimistähtpäevaks** võtta tehingu tähtpäevale vahenditult järgnev äripäev. 31. kuupäeva debiteerimispäevaks kunagi ei võeta, vaid tema asemele võetakse sama kuu 30. päev.

13. Intress. Summad, mis kantud kontokorrenti, hakkavad intressi kandma valuutimispäevast alates kuni

kontokorrendi lõpetamispäevani, viimane kaasa arvatud.¹⁾ Intressimäär võib deebeti ja krediti summadel olla ühe— või isesuurune. Viimasel juhul deebeti summadel võetakse intresse suurema määra järgi.

See sünnib panga kontokorrentides, kui kliendil (komitendil) on pangas kasutada kontokorrent-krediit, mille puhul pank maksab välja kliendi arved ka siis, kui kliendil selleks puuduvad summad kontokorrentarves.

Intressiarvutamine kontokorrendis teostub intressinumbrite abil.

Intressinumbrite tarvis avatakse kontokorrendis vastav lahter, samuti avatakse ka lahter intressipäevadele. Intressiarvutamine võib teostuda ka erilisel lehel, mida nimetatakse **intressileheks** ehk **staffeliks**.

14. Komisjon ja teised kulud. Peale intressi, mida arvavad kontokorrentlepingu pooled teineteisele kasutada antud summadel, komisjonär arvab vaevatasuna läbikäigu summadel komisjoni ehk provisiooni teatud protsendi või promillimäära järgi. Komisjon võetakse kas suuremalt läbikäigu poolelt, s. o. kas deebeti või krediti summast kogult, sellejärgi kumb neist suurem on, või kõikidelt summadel, või mõnel muul viisil. Komisjonist on vabad need summad, millelt komisjon on saadud juba nende tekkimisel, nagu ostu- ja müügiarved jne. Samuti komisjonivaba on kapitalijääk (saldo), millega kontokorrent algab ning millega lõppes eelnev kontokorrent. Komisjonivabad summad teistest eraldamiseks märgitakse sageli „fr.“ ehk „fco“ abil, mis on lühendus sõnast franco — vaba.

Peale komisjoni esinevad kontokorrendis kurtaaz, mitmesugused kulud, nagu posti-, telegraafi-, telefoni- ja muud vähemad kulud ning 5% riigimaks intressilt, mis kontokorrendi lõpetamisel langeb komitendi heaks.²⁾

1) Ärimehel või ettevõttel, kes oma kapitali teisele kasutada annab, on õigus sellelt intressi saada. Suurettevõtted ja pangaärid kasutavad seda õigust alati ka kontokorrent-summade kohta. Kuna väike- ja keskettevõtted valdavas enamikus jätavad ära intressid kontokorrendis, reguleerides seda tarviduse korral kaubahindadega.

2) Kui komisjonäriks on selline asutus või ettevõtte, mis peab esinema avaliku tegevusaruandega või töötab põhikirja alusel, siis peab ta maksma 5% riigimaksu laenukapitali intressidelt. Seda maksu ei võta ta enda kanda, vaid intressi maksmisel nõuab sisse ta intressi saajalt.

15. Komisjonäri kohustused. Kontokorrendi pidajaks loetakse komisjonär. Tema määrab tehingu summade debiteerimis- ja krediteerimistähtpäevad, s. o. valuutimistähtpäevad. Igast sissekantud tehingust teatab ta kirjalikult komitendile, kes temalt saadud andmetel peab omas raamatuseisuga arve. Komisjonär arvutab ka intressi ning lõpetab kontokorrendi, millest siis saadab kuupäevaga ja oma allkirjaga varustatud ära kirja komitendile võrdlemiseks. Et võimaldada igal ajal kontokorrendi kiiret lõpetamist, siis kantakse tehingud viibimata arvesse ning arvutatakse intressinumbrid kas kohe, või nii pea kui see võimalik.

16. Kontokorrendi-liigid. Kontokorrendi lõpetamise ülesanne on selgitada, kumb lepingupooltest ja kui palju teisele: 1) peab maksma intressi ja 2) võlgneb üldse kapitali. Ülesande lahendamisel langeb peatöö intressiarvutamisele. Viimast teostatakse lähtudes kahest seisukohast.

1) Kontokorrendi vaadeldakse kui tervikut, jätkuvat äritehingut, millejuures iga vahenditult järgneva tehingu järele määratakse kindlaks deebet- ja kreditikapitali vahe, nn. **kapitalisaldo**, ning sellelt **saldolt** leitakse intress aja eest tema tekkimispäevast kuni ta muutumispäevani. Sellelt vaatekohalt käsitletakse kaht intressiarvutamise viisi: 1) **staffelviis** (inglise viis) ja 2) **saldode-viis**.

2) Kontokorrendi igat tehingut vaadeldakse kui iseseisvat äritehingut ning **tehingusummalt** leitakse intress valuutimispäevast kuni a) kokkulepitud **lõpptähtpäevani**, või b) mõne **algtähtpäevani** tagasi. Nõnda ka sellelt vaatekohalt käsitletakse kahte intressiarvutamise viisi:

a) **progressiivne** (saksa) viis ja b) **regressiivne** (prantsuse) viis.

Vastavalt intressiarvutamise viisile antakse kontokorrendile nimetus: staffelkontokorrent, saldokontokorrent, progressiivne ja regressiivne kontokorrent.

Staffelviis.

17. Staffelviisil intressiarvutamine teostub erilisel lehel, nn. **intressilehel** (staffelil). Kontokorrendi kantakse intressiarvutamise tulemus intressilehelt.

Selgituseks lõpetame V. Kaljoti kontokorrendi (Tab. I) 31. (30.) märtsil ning lisame sellele juurde intressilehe, milles intressid on arvutatud 9% staffelviisil.

Vaadeldes isiklikku arvet (Tab. I) tema kujunemise seisukohalt, märkame järgmisi tehingute arvesse kandmise tulemusi.

Esimese summa sissekandmisega tekib kellelgi võlg, kas isikul, kelle nimel arve peetakse, või komisjonäril, kes arvet peab.

Käesolevas arves kr. 750.50 arve omanikul Kaljotil.

Edasi, iga uue tehinguga võlasumma kas kasvab või kahaneb uue tehingu summa võrra. Teiste sõnadega, iga tehingu järele muutub saldo, s. o. muutub vahe ehk jääk deebetis ja krediti summade vahel. Meie arves oli deebetis kr. 750.50, seega saldo kr. 750.50 ($= 750,5 - 0$) deebetis. Järgmise tehinguga tuli juurde kreditisse summa kr. 650.—, mis vähendab võlga. Et deebetis summa oli suurem krediti omast, siis jääk kr. 100.50 ($= 750,50 - 650$) annab deebetisaldo. Kolmas summa kr. 350.95 on deebetis ning suurendab võlasummat, andes deebetisaldo kr. 451.45 ($= 100,50 + 350,95$). Neljanda tehingu summa kr. 550.— annab kreditisaldo kr. 98.55 ($= 550 - 451,45$), sest kredit on deebetist suurem, jne.

Väga arusaadav, et neilt saldodelt ehk võlasummadelt, mida kontokorrendi pooled teineteisele võlgnevad, tuleb intress arvutada ajavahemikus nende tekkimispäevast kuni uue saldo tekkimispäevani, viimane päev **kaasa arvamata**. Deebetisaldolt intress kuulub arvepidajale, kuid kreditisaldolt — isikule, kelle nimel arve peetakse.

18. Intressilehe koostamine. Intressilehe koostamisel kasutame isikliku arve vaatlusel omandatud näpunäiteid. Koostataval lehel (tab. III) peab olema lahtrid, kuhu kirjutatakse järgmised andmed: valuutimistähtpäev, summa kuuluvus deebetisse või kreditisse, summa ja saldo, intressipäevad ning lõpuks intressinumber. Intressinumbrite (i №№) lahter on kahepoolne: üks pool deebetis numbritele ja teine — krediti omadele. Tehnigute summad kantakse kontokorrendist lehele nende **tähtpäevade järjekorras**.

1-se tehingu tähtpäev on 4. jaan. Selle andmed kanname lehele, pannes vastavasse lahtrisse summa kr. 750.50 ette tähise „D.“, mis peab osutama tema kuuluvust deebetisse. i № ei saa kohe arvutada, sest pole veel teada summa kr. 750.50 intressiaeg.

2-se tehinguna kanname lehele selle, mille tähtpäev on

16. jaan. Tehingu summa kr. 650.— kirjutame eelneva summa alla ning tema kuuluvuse kreditiisse tähistame „K.“-ga. Selle järele kriipsutame viimase summa alla ning selle alla kirjutame lahutamisel saadud summade saldo kr. 100.50 tähisega „D.“ ees. Teise tehingu kandmisega lehele selgus 1. tehingu summa kr. 750.50 intressiaeg, sest nimetatud summa oli Kaljot võlgu 4. jaanuarist kuni võlasumma muutumiseni, s. o. kuni 16. jaanuarini, viimane päev kaasa arvamata. Selle aja eest võlgneb ta ka intressi sellelt sumalt. Leiame intressipäevad ja -numbri.

$$\text{Intressipäevad : } \frac{16.}{I} - \frac{4.}{I} = \frac{12}{0} = 12 \text{ päeva.}$$

$$i \text{ №} = \frac{750,50 \cdot 12}{100} = \frac{751 \cdot 12}{100} = 7,51 \cdot 12 = 90,12 \text{ ehk } 90 \text{ deebetis}$$

Märkus. Intressinumbreid arvutame ka edaspidi ligikaudu. Selleks jätame enne korrutamist ära summa sendid, suurendades kroone 1 võrra juhul, kui sente on 50 või üle selle, ning i №-il jätame ära murdosad, suurendades täisosa 1 ühelise võrra juhul, kui murdosas on kümnendikke 5 või üle selle.

Leitud intressipäevad kanname päevade lahtrisse ning intressinumbr i № № lahtri deebetis poolele.

3-nda tehingu lehele kandmisel, mille tähtpäev 20. veebruaril, kirjutame tehingu summa kr. 350.95 saldo kr. 100.50 alla ning liitmise teel leiame uue saldo kr. 451.45. Saldo kr. 100.50 pealt tuleb intress Hõbeniku kasuks ajavahemikus tema tekkimispäevast 16. jaan. kuni muutumispäevani 20. veebruarini, s. o. uue saldo kr. 451.45 tekkimispäevani.

$$\text{Intressipäevad : } \frac{20.}{II} - \frac{16.}{II} = \frac{4}{I} = 34 \text{ päeva}$$

$$i \text{ №} = \frac{100,5 \cdot 34}{100} = 1,01 \cdot 34 = 34 \text{ deebetis.}$$

4-nda tehingu summa kr. 550.— lehele kandes, saame lahutamisel krediti saldo kr. 98.55. Temale eelnevalt saldolt kr. 451.45 intressiarvutamiseks saame intressipäevi 6 (=26—20) ja $i \text{ №} = (451,45 \cdot 6) : 100 = 27$ (deebetis).

5-nda tehingu summa kr. 250.35 muudab liitmisel saldo kr. 98.55 kreditisaldoks kr. 348.90. Endiselt saldolt kui kreditiisse kuuluvalt intress läheb Kaljoti kasuks. Sellepärast $i \text{ №} = (98,55 \cdot 16) : 100 = 16$ kanname krediti poolele.

6-nda tehingu andmetel, saame deebetisaldo kr. 101.60

ning eelneva kreditisaldo kr. 348,90 pealt intressiarvutamiseks 7 päeva ja i № 24 (kreditis).

Viimase saldo kr. 101,60 intressiaeg loetakse tema tekkimispäevast (19. märtsist) kuni kontokorrendi lõpetamispäevani (30 märtsini), viimane päev **kaasa arvatud**, seega intressipäevi $(30 - 19) + 1 = 12$ ja i № 12 (deebetis).

Nagu öeldud deebetis i № № järgi intress kuulub komisjonärile ja krediti i № № järgi komitendile. Komisjonäri Hõbeniku kasuks langeva intressi arvutamiseks tuleks leida deebetis i № № summa ning selle jagama intressimäära 9% alalise jagaja 40-ga. Samal viisil krediti i № № järgi arvutaksime intressi, mis langeb komiten- di Kaljoti kasuks enk mille Hõbenik Kaljotile võlgneb. Leitud intresside vahe näitab, kumb kummale intressi võlg- neb. Kuid sama resultaadi saame hõlpsamalt, kui leiame i № № summad deebetis ja krediti alal ja nende saldo.

Deebetis: 90	Kreditis: 16	Deeb. i № № 163
34	24	Kreed. i № № 40
27	40	i № № deeb. -saldo 123
12		

i № № summa 163

Leitud i № № saldo 123 jagamisel intressimäära alalise jagajaga 40-ga saame intressi kr. 3,08 ($= 123 : 40$) komisjo- näri kasuks, mille kanname kapitali lahtrisse lõppsaldo saamiseks.¹⁾

19. Juhised intressilehe koostamiseks.

1) Tehingute summad kantakse nende valuutimis- tähtpäevade järjekorras summa lahtrisse.

2) Iga summa järele leitakse saldo liitmise või la- hutamise teel.

3) Iga summa ja saldo ette pannakse tähis D. või K. vastavalt tema kuuluvusele deebetisse või kreditisse.

4) Intressipäevad saadakse eelneva valuutimistäht- päeva lahutamisel temale vahendita järgnevast valuutimis- tähtpäevast.

5) Intressinumber saadakse intressipäevade korruta- misel saldoga, mis tekkis eelneval valuutimistähtpäeval. Deebetis summade intressinumbrid eraldatakse krediti sum- made omadest.

1) Intressilehel lõppsaldo leidmine pole tingimata tarvilik.

6) Viimase saldo intressipäevad võrduvad kontokorrendi lõpetamispäeva ja viimase valuutimistähtpäeva vahega pluss 1 päev, sest lõpp-päev tuleb kaasa arvata.

7) Leitakse deebeti ja krediti intressinumbrite summad ning nende summade vahe, nn. intressinumbrite saldo, mida jagades intressimäära alatise jagajaga saadakse intress.

Tab. III. Staffelviis.

a) Intressileht.

Hra V. Kaljot, Tartus.

Tähtpäev	D. / K.		Summa		Päevad	i № №	
			Kr.	S.		D.	K.
193... a.							
Jaani	4	D.	750	50	12	90	
"	16	K.	650	—			
		D.	100	50	34	34	
Veebr.	20	D.	350	95			
		D.	451	45	6	27	
"	26	K.	550	—			
		K.	98	55	16		16
Märts	12	K.	250	35			
		K.	348	90	7		24
"	19	D.	450	50			
"	30	D.	101	60	12	12	
					87	163	40
		D.	3	08			
		D.	104	68			

Intress 9%⁰-ga i № № saldolt 123.
Saldo m kasuks 1. aprilliks s. a.

P/V

Tallinna, 31. märtsil 193 . . . a.

L. Höbenik.

Tab. IV. Staffelviis.

b) Kontokorrent.

Hra V. Kaljot, Tartus.

Deebet.

Kreedit.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Summa		Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Summa	
			Kr.	S.				Kr.	S.
193... a.									
Jaan. 4	Kauba arve	Jaan. 4	750	50	Jaan. 15	Transfert	Jaan. 16	650	—
Veebr. 17	do	Veebr. 20	350	95	Veebr. 21	Veksel	Veebr. 26	550	—
Märts 19	Väärtfab.	Märts 19	450	50	" 25	Müügiarve	Märts 12	250	35
" 31	Intress 9% intressil. järgi			3 08	Märts 31	Kapitalisaldo	" 31	104	68
		Bilanss	1555	03			Bilanss	1555	03
193... a.									
Aprill 1	Saldo	Apr. 1	104	68					

P/V

Tallinna, 31. märtsil 193... a.

L. Höbenik.

20. **Kontokorrendi lõpetamine.** (Vt. tab. IV) V. Kaljoti kontokorrendi lõpetamisel märtsi 31. kanname intressi kr. 3.08 (intressilehe järgi) kontokorrendi kapitali lahtrisse deebetile leheküljele. Selle järele leiame deebetile ja krediti kapitali summad ning kapitalisaldo.

Deebetis :	Kr. 750.50	Kreeditis :	Kr. 650.—
	" 350.95		" 550.—
	" 450.50		" 250.35
	" 3.08		
Summa	kr. 1555.03	Summa	kr. 1450.35
		Deebetis	kr. 1555.03
		Kreeditis	" 1450.35
		Deebetisaldo	kr. 104.68

Leitud kapitalisaldo kr. 104.68 kirjutame tasakaalustamiseks (bilanssimiseks) vastaspoolele — kreditiisse. Tõmbame mõlemale poolele kapitali lahtrisse viimaste summade alla kriipsud ning nende alla kirjutame **bilansid**. Alla kriipsutades bilansse, kanname kapitalisaldo sellele poolele, kuhu ta kuulub, s. o. deebetisse aprilli 1. päevast. Selle saldoga algab kontokorrendi uus periood.

Saldode-viis.

21. Saldode-viis nagu staffelviis seisab selles, et intressid arvutatakse arve saldolt ajavahemikus saldo tekkinispäevast kuni tema uueks saldoks muutumispäevani, viimane päev kaasa arvamata. (Mispärast?) Saldokontokorrent on ühepoolne, mille tõttu kapitali (läbikäigu), saldode ja intressinumbrite lahtrid on kahepoolsed — üks deebetile, teine krediti tarvis, nagu staffelis i N^o N^o lahter. Peale nende lahtrite on veel kuupäevade, tehingu nimetuste ja valuutimistähtpäevade lahtrid, nagu isiklikus arves. Saldokontokorrendis on intressileht ühendatud kontokorrendiga.

Tehingud kantakse saldokontokorrenti nende **kuupäevade järjestuses**. Intressiarvutamine ning kontokorrendi lõpetamine teostub nagu staffelkontokorrendil. Raken-dame saldode-viisi V. Kaljoti kontokorrendile. (Vt. tab. V).

Tab. V. Saldode-viis.
Hra V. Kaljot, Tartus.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Läbikäik				S a l d o				Päevad	i №№		
			Deebet		Kreedit		Deebet		Kreedit			Deebet	Kreedit	
			Kr.	S.	Kr.	S.	Kr.	S.	Kr.	S.				
193. . a.														
Jaan.	4 Kaubarve .	Jaan.	4	750	50	—	—	750	50			12	90	
"	15 Transfert .	"	16			650	—	100	50			34	34	
Veebr.	20 Kaubarve .	Veebr.	20	350	95	—	—	451	45			6	27	
"	21 Veksel . .	"	26			550	—			98	55	16	16	
"	25 Müügiarve .	Märts	12			250	35			348	90	7	24	
Märts	19 Väärtpaber .	"	19	450	50			101	60			12	12	
"	31 Intréss 9 ⁰ / ₁₀ .													
"	" i №№ saldolt			3	08								123	
"	31 Kapitalisaldo					104	68	104	68					
				1555	03	1555	03	104	68	—	—	87	163	163
Aprill	1 Saldo . . .	Aprill	1	104	68									

Tallinna, 31. märts. 193. . . a.

P/V

L. Höbenik.

22. Harjutisi.

1. Lõpetada 31. (30) detsembril Andres Ploomi kontokorrent, millesse kantud järgmised tehingud: **deebet** alal — okt. 21. faktuur kr. 700.—; nov. 10. T./tratt, tp. 15. nov., kr. 2500.—; **kreedit** alal — okt. 2. faktuur kr. 500.—; nov. 25. rimess, tp. 5. dets., kr. 1500.—; 28. dets. saadud p/r. kr. 900.—; intress $8\frac{1}{2}\%$ -ga arvutada staffeli abil.

2. Leida 30. sept. lõppsaldo A. Kose & Co kontokorrendil, mille **deebetis**: juul. 4. aktsiad kr. 530.—; aug. 10. veksel, tp. 20. aug., kr. 250.—; sept. 10. faktuur, tp. 24. sept., kr. 932.—; **kreeditis**: aug. 14. m/tratt, tp. 24. aug. kr. 950.—; sept. 25. faktuur, tp. 25. sept., kr. 1050.—; intress 9% -ga arvutada staffeli abil.

3. K. Merilaid & Co, Pärnus, kontokorrendis seisab: **deebet** — aprill 15. faktuur, tp. 27. apr, kr. 1565.—; aprill 30. rimess, tp. 6. mail, kr. 1250.—; juunil 25. faktuur kr. 950.50; **kreedit** — aprill 1. saldo eeln. arvest kr. 653.—; mai 2. rahasaadetus kr. 2000.—; juuni 5. m/tratt, tp. 10. juunil, kr. 700.—. Kontokorrent lõpetada 30. juunil. 8% intress arvutada a) staffelviisil, b) saldode-viisil.

4. 30. juunil lõpetada V. Kaljoti kontokorrent (isikliku arve järgmine periood), millesse on kantud järgmised tehingud: **deebet** — apr. 1. saldo eelnevast arvest kr. 104.68; aprill 15. tratt, tp. 19. apr., kr. 1532.35; aprill 25. kaubaarve kr. 2000.—; mai 30. makstud Eesti Panka kr. 1350.—; **kreedit** — aprill 22. transfert kr. 3000.—; mai 7. kaubaarve kr. 700.—; juuni 15. veksel, tp. 25. juun., kr. 1000.— 8% intress arvutada a) staffel- ja b) saldode-viisil.

Progressiivne viis.

23. Progressiivne viis seisab selles, et intresse ei arvutata arve saldodelt, vaid **üksikult iga tehingu summallt ajavahemikus tehingu valuutimistähtpäevast kuni kontokorrendi lõpetamispäevani**: deebet summadelt komisjoniäri kasuks, kreediti summadelt komitendi kasuks. Nõnda on iga tehingu summa intressiaeg vahemikus, mille üheks rajaks on tema tähtpäev ning teiseks — kõigile

summadele ühine lõpetamispäev. Päeva, mis on intressi-aja ühiseks rajaks kõikidel tehingutel, nimetatakse **epohhiks**. Progressiivsel kontokorrendil epohh ühtub ikka perioodi lõpp-päevaga, mis kokkuleppel loetakse kontokorrendi lõpetamispäevaks. Progressiivne kontokorrent on kahepoolne — üks pool deebet, teine — krediid. Nagu teada, deebetisse kantakse need summad, mida isik, kelle nimel arve peetakse, võlgneb, ning krediidisse summad, mis tema heaks tulevad.

Mõlemal poolel on ühesugused lahtrid, järgmistele andmetele, nagu: tehingu sissekande-kuupäev, tehingu nimetus, valuutimistähtpäev, intressipäevad, tehingu summa (kapital) ja intressinumber. Progressiivse kontokorrendi pidamise ja lõpetamise selgitamiseks võtame V. Kaljoti kontokorrendi andmed, mis ühtlasi võimaldab näidata, et selle intressiarvutamise viisi tulemus on seesama, mis saldodeviisi puhul¹⁾. (Vt. tab. V). Tehingute kontokorrenti kandmine teostub nagu varemalt isiklikku arvesse (vt. tabel I).

24. Intressipäevade ja -numbrite arvutamine. Intressipäevade leidmiseks lahutatakse vastava tehingu summa valuutimistähtpäev epohhist, milleks seekord on 30. märts, sest perioodi lõpp-päeva 31. märtsi ei saa arvestada. (Mispärast?) Et epohh kaasa arvatakse, siis peab epohhi ja valuutimistähtpäeva vahele alati **ühe päeva juurde lisama**.

Intressipäevad deebetis: $\frac{30}{\text{III}} - \frac{4}{\text{I}} = \frac{26}{2} = (2 \cdot 30 + 26) + 1 = 87$

$\frac{30}{\text{III}} - \frac{20}{\text{II}} = \frac{10}{\text{I}} = 40 + 1 = 41$; $\frac{30}{\text{III}} - \frac{19}{\text{III}} = \frac{11}{0} = 11 + 1 = 12$.

Intressipäevad kreditis: $\frac{30}{\text{III}} - \frac{16}{\text{I}} = \frac{14}{2} = 74 + 1 = 75$;

$\frac{30}{\text{III}} - \frac{16}{\text{II}} = \frac{4}{\text{I}} = 34 + 1 = 35$; $\frac{30}{\text{III}} - \frac{12}{\text{III}} = \frac{18}{0} = 18 + 1 = 19$;

Intressinumber deebetis:

Kr. 750.50 i_{N₀} = 7,51 × 87 = 653

„ 350.95 „ = 3,51 × 41 = 144

„ 450.50 „ = 4,51 × 12 = 54

i_{N₀} summa 851

1) Jättes arvestamata ligikaudsete i_{N₀} tõttu tekkinud vahet intressides.

Intressinumbrid kreditis :

Kr. 650.—	i№ ₂ = 6,5 × 75 = 488
” 550.—	” = 5,5 × 35 = 193
” 250.35	” = 2,5 × 19 = 48
	i№ ₂ summa <u>729</u>

25. Kontokorrendi lõpetamine. Lõpetamisel leitakse kõigepealt i№₂ summad deebetis ja kreditis ning selle järele nende saldo.

i№ ₂ saldo = deebetis alal	851
— krediti	” 729
= deebetis alal	<u>122</u>

Leitud i№₂ saldo bilanssimiseks kantakse vähemale poolele (vastaspoolele), käesoleval juhul kreditisse. Selle järele leitakse intress jagades i№₂ saldo intressimäära alatise jagajaga ning kantakse kapitali lahtrisse.

$$\text{Intress} = 122 : 40 = 3,05 \text{ kr.}$$

Leitud intress kuulub deebetisse, sest ta on saadud i№₂ deebetis saldolt. Edasi leitakse kapitalide summa mõlemal poolel ning nende summade vahe — kapitalisaldo, millega iga kontokorrent lõpeb.

Deebetis: Kr. 750.50	Kreditis: . . . Kr. 650.—
” 350.95	” 550.—
” 450.50	” 250.35
” 3.05	<u>Kr. 1450.35</u>
<u>Kr. 1555.—</u>	

Kapitalisaldo :

Deebet kr. 1555.—
Kredit . . 1450.35

Deebetisaldo kr. 104.65

Kapitalisaldo (esimene kord) kirjutatakse bilanssimiseks vastaspoolele — kreditisse. Mille järele kriipsutatakse alla kapitali ja numbrite lahtrid ühekõrguste kriipsudega mõlemal poolel. Nende kriipsude alla kirjutatakse bilansid. Tõmmates lõppkriipsud, kapitalisaldo kirjutatakse (teine kord) järgnevast kuupäevast kapitali lahtrisse, kuid sellele poolele kust ta pärit — deebetisse.

Tab. V. Progressiivne viis.

Hra V. Kaljot, Tartus.

Deebet.

Kreedit.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Summa		i №№	Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Summa		i №№		
			Päevad	Kr.					S.	Päevad		Kr.	S.
193.. a.													
Jaan. 4	Kaubaarve	Jaan. 4	87	750	50	653	Jaan. 15	Transfert	Jaan. 16	75	650	—	488
Veebr. 20	do	Veebr. 20	41	350	95	144	Veebr. 21	Veksel	Veebr. 26	35	550	—	193
Märts 19	Väärtpabe- rid	Märts 19	12	450	50	54	" 25	Müügiarve	Märts 12	19	250	35	48
" 31	Intress 9% i №№ sal- dolt 122						Märts 31	i №№ saldo Kapit.-saldo			104	65	122
				3	05		" 31						
				1555	—	851					1555	—	851
193.. a.													
Aprill 1	Saldo	Apr. 1		104	65								

Tallinnas, 31. märtsil 193... a.

P/V

L. Höbenik.

26. Harjutisi.

1. Firma „Tamo“ kontokorrent. **Deebet:** okt. 15. T/tratt, tp. 31. okt., kr. 750.—; nov. 13. kaubaarve, tp. 27. nov., kr. 630.—; **kreedit:** okt. 1. saldo kr. 490.—; dets. 8. Hüpoteegip. pantlehed kr. 430.—; dets. 18. rimess, tp. 24. dets., kr. 325.—. Lõpetada 31. detsembril, arvutades intressi progressiivsel viisil $7\frac{1}{2}\%$ -ga.

2. Joh. Leivategija, Rakveres, kontokorrendi lõpetamine 31. detsembril. **Deebet:** juuli 1. saldo kr. 340.—; juuli 9. fakturea, tp. 9. aug., kr. 560.—; aug. 20. fakturea, tp. 20. sept., kr. 150.—; nov. 16. veksel kr. 520.—; **kreedit:** sept. 20. rahasaadetus kr. 800.—; nov. 23. m/tratt, tp. 13. dets., kr. 500.— Intress 9% -ga, arvutada progressiivsel viisil ning kontrollida saldode-viisil.

3. K. Nurmikul, Viljandis, seisab **deebetis:** jaan. 1. saldo kr. 250.—; veebr. 20. fakturea, tp. 25. veebr. kr. 510.—; aprill 18. fakturea, tp. 2. mail, kr. 670.—; mai 15. veksel, tp. 15. juunil, kr. 345.—; **kreeditis:** veebr. 15. transfert kr. 450.—; märts 26. rimess, tp. 7. apr., kr. 350.—; mai 8. aktsiad kr. 755.—; mai 30. m/tratt, tp. 25. juunil, kr. 400.—. Lõpetada 30. juunil, arvestades intressi 8% 1) progressiivsel viisil, 2) saldode-viisil.

4. Lõpetada, 31. detsembril Pulma, Aariko & Ko, Narvas, kontokorrent. **Deebet:** juuli 1. saldo kr. 920.—; aug. 13. kaubaarve, tp. 18. aug., kr. 370.—; okt. 31. kaubaarve kr. 549.75; dets. 12. veksel kr. 450.—; **kreedit:** juuli 3. m/tratt, tp. 3. aug., kr. 1500.—; dets. 24. transfert kr. 590.— Intress 7% arvutada progressiivsel ja saldode-viisil.

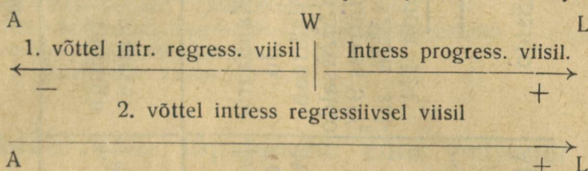
Regressiivne viis.

27. Regressiivne viis seisab selles, et intress arvutatakse *üksikult igalt tehingu summalt kahel võttel* ajavahemikkudes: 1) *tehingu valuutimistähtpäevast tagasi kuni kontokorrendi algpäevani*, kui lugeda ephhiks perioodi algpäev, ja 2) *kontokorrendi algpäevast kuni tema lõpetamispäevani*, s. o. tema kestuse aja eest. Eesimesel võttel intressid arvutatakse eriti igalt deebetis summalt isiku (komitendi) kasuks, kelle nimel peetakse kontokorrent, ja igalt kreediti summalt komisjonäri kasuks; teisel võttel — kapitalisaldolt kontokorrendi lõpetamisel: deebetis saldolt komisjonäri kasuks, ning kreediti saldolt komitendi kasuks.

Märkus. 1. Ephhiks võib valida ka 1-se tehingu valuutimistähtpäev, või mõni muu päev.

2. Teisel võttel võiks intressi arvutada ka üksikult igalt tehingu summalt eriti, kapitalisaldo asemel.

Regressiivsel viisil kahel võttel arvutatud intress võrdub intressiga, mis progressiivsel viisil arvutatud sama tehingu summalt ühel võttel. Selgituseks kujutame intressiaja graafiliselt, kus A tähendab algpäeva, L — lõpetamispäeva, W — valuutimistähtpäeva ja nool näitab aja suunda.

Intressist kõige kontokorrendi pidamise aja (perioodi) eest (AL) lahutades intressi vahemikus valuutimistähtpäevast kuni kontokorrendi algpäevani (WA), saame intressi vahemikus valuutimistähtpäevast kuni lõpetamistähtpäevani (WL), s. o. intressi progressiivsel viisil: $AL - AW = WL$. Et regressiivsel viisil aeg on 1. võttel vastassuunaline (negatiivne), siis tuleb mees pidada, et intressinumbriid, mis saadakse deebetis summadel, kuuluvad kreditisse ja krediti omadelt deebetisse, s. o. ühe ja sama poole summadel ja i №№ on vastastähendus.

28. Selgituseks arvutame regressiivsel viisil intressi V. Kaljoti kontokorrendis ning lõpetame selle (Vt. tab. VI).

Intressipäevade ja numbrite arvutamine. Epohhiks valimine kontokorrendi-perioodi algpäeva 1. jaanuari. Intressipäevade leidmisel ei arvestata valuutimistähtpäeva.

Intressipäevad deebetis alal:

$$\frac{4}{I} - \frac{1}{I} = 3; \quad \frac{20}{II} - \frac{1}{I} = 49; \quad \frac{16}{I} - \frac{1}{I} = 15; \quad \frac{26}{II} - \frac{1}{I} = 55;$$

$$\frac{19}{III} - \frac{1}{I} = 78$$

Intressipäevad krediti alal:

$$\frac{12}{III} - \frac{1}{I} = 71$$

i №№ numbrite arvutamine 1. võttel teostub igalt tehingu summalt eriti, kuid teisel võttel — selle asemele, et igalt tehingu summalt arvutada i № 90 päeva eest — arvutame i № kapitalisaldolt kr. 101.60 (= kr. 1551.95 — 1450.35) sama arvu päevade eest. Et kapitalisaldo on deebetis poole, siis i № temalt kuulub ka deebetisse, kuid, nagu öeldud, krediti poole numbrid kuuluvad deebetisse ja deebetis poole omad kreditisse, siis kanname saldolt saadud i № vastaspoolele, s. o. kreditisse.

Intressinumbriid deebetis:

$$\begin{array}{l} \text{Kr. } 750.50 \text{ i №} = 7,51 \times 3 = 23 \\ \text{„ } 350.95 \text{ „} = 3,51 \times 49 = 172 \\ \text{„ } 450.50 \text{ „} = 4,51 \times 78 = 352 \\ \hline \text{Kr. } 1551.95 \text{ i № № summa } 547 \end{array}$$

Intressinumbriid kreditis:

$$\begin{array}{l} \text{Kr. } 650.- \text{ i №} = 6,5 \times 15 = 98 \\ \text{„ } 550.- \text{ „} = 5,5 \times 55 = 303 \\ \text{„ } 250.35 \text{ „} = 2,5 \times 71 = 178 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} \text{Kr. } 1450.35 \\ \text{K.saldo „ } 101.60 \text{ „} = 1,02 \times 90 = 92 \\ \hline \text{i №№ summa } 671 \end{array}$$

Määrates kindlaks intressinumbrite saldo, leiame temalt intressi jagamisel intressimääraltise jagajaga.

Tab. VI. Regressiivne viis.

Hra V. Kaljot, Tartus.

Deebet.

Kreedit.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Päevad		Summa		i №№	Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Päevad		Summa		i №№
			Kr.	S.	Kr.	S.					Kr.	S.			
193.. a.															
Jaan.	4 Kaubaarve	Jaan.	4	3	750	50	23	Jaan.	15 Tranferd	Jaan.	16	15	650	—	98
Veebr.	20 do	Veebr.	20	49	350	95	172	Veebr.	21 Veksel	Veebr.	26	55	550	—	303
Märts	19 Väärtfab.	Märts	19	78	450	50	352	"	25 Müügiarve	Märts	12	71	250	35	178
"	31 i №№ saldo						124	Märts	31 i № kapitali saldo	"		90			92
"	31 Intress 9% i №№ saldolt 124							"	31 Kapitali-saldo				104	70	
													1555	05	671
193.. a.															
Aprill	1 Saldo	Apr.	1		104	70									

P/V

Tallinna, 31. märtsil 193... a.

L. Höbenik.

Krediti i №№ summa 671

Deebet „ „ 547

i №№ krediti saldo 124

Intress = 124 : 40 = kr. 3.10

Märkus. Sellel viisil saime intressi 3—5 s. võrra enam, kui eelnevatel viisidel. See on tingitud intressinumbrate ligikaudsusest. Sama suure intressi saamiseks oleks pidanud i №№ arvutama 0,1 täpsusega.

Leitud intressi kirjutame i №№ saldo kuuluvuse suhtes **vastapoole** — deebetisse. (Mispärast?)

Kontokorrendi lõpetamine. Lõpetamine milleltki ei erine progressiivse kontokorrendi lõpetamisest.

Harjutamiseks ülesanded § 26.

Kontokorrendi lõpetamine enne perioodi lõppu.

29. Harilikult kontokorrent lõpetatakse perioodiliselt $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ ja 1 aasta tagant vastavalt kokkuleppele. Mitmekesistel põhjustel (lepingu katkestamine, äri lõpetamine, äri asukoha muutmine jne.) tekib vajadus kontokorrendi lõpetamiseks enne kokkulepitud tähtpäeva — kontokorrendiperioodi lõpp-päeva. Nimetame seda varemalt lõpetamispäeva tegelikuks lõpetamispäevaks. Kontokorrendi enneaegse lõpetamise käik sõltub tema intressiarvutamise viisist.

Näide. Tartu firma „Vennad Tõnisson“ kontokorrent 1. jaan. kuni 30. juun. **Deebet:** jaan. 1. saldo kr. 631.40; veebr. 12. faktuur, tp. 4. apr., kr. 1076.25; mai 4. faktuur kr. 750.— (fr.); **kreedit:** jaan. 18. veksell kr. 862.—; märts 10. rimess, tp. 11. apr., kr. 1500.— (fr.). Kontokorrendi pidaja A./S. A. Ploom & Ko, Pärnus, sai käsundi lõpetada kontokorrent 11. juuniks, lugedes 10. juuni tegelikuks lõpetamispäevaks. Intress arvutada 8%^o-ga, komisjon $1\frac{1}{2}\frac{0}{100}$ läbikäigu suuremalt poolelt, 5%^o riigimaks, porto ja telegramm kr. 1.83.

30. **Staffel- ja saldokontokorrendi enneaegne lõpetamine.** Nagu tabelitest VII ja VIII näha staffel- ja saldo-kontokorrendi lõpetamine enne perioodi lõppu ei paku mingeid raskusi ega iseärasusi. Siin viimase saldo intressiaeg loetakse saldo tekkimispäevast kuni *tegeliku lõpetamispäevani*, s. o. 10. juunini 30. juuni asemel, mis muidu oleks olnud lõpetamispäevaks. Kui komisjon võetakse suuremalt läbikäigu poolelt, siis enne komisjoni arvutamist lahutatakse nimetatud poole kogusummast komisjonivabad

Tab. VII. Staffelkontokorrendi enneaegne lõpetamine.

Intressileht.

Firma „Vennad Tõnisson“, Tartus.

Valuut. tähtpäev	D. K.	S u m m a		Päevad	i №№	
		Kr.	S.		D.	K.
193...a.						
Jaani 1	D.	631	40	18	114	
" 19	K.	862	—			
	K.	230	60	75		173
Aprill 4	D.	1076	25			
	D.	845	65	8	68	
" 12	K.	1500	— fr.			
	K.	654	35	22		144
Mai 4	D.	750	— fr.			
Juuni 10	D.	95	65	37	36	
				160	218	317
	K.	2	20			Intress 8 $\frac{1}{2}$ %-ga i №№ saldolt 99
	D.	—	11			5% riigimaks
	D.	1	61			Komisjon 1 $\frac{1}{2}$ %/00 kr. 1076.25
	D.	1	83			Porto ja telegramm
	D.	97	—			Saldo m/kasuks 11. juuniks.

P/V

Pärnu, 10. juunil 193...a. A./S. A. Ploom & Ko

Seletus. Komisjonivabad summad on tähistatud „fr.“-ga peale saldo. Lähikäigu suuremaks pooleks on deebet pool kr. 2457.65, millest lahutatud komisjonivabad summad kr. 631.40 ja kr. 750.— Jäägist kr. 1076.25 on võetud komisjon 1 $\frac{1}{2}$ %/00. Intressilehe ülesanne piirdub intressi kindlaksmääramisega. Kuid tegelikult kantakse temale komisjon ja muud maksud ja kulud. Seda tehakse selle mõttega, et võiks ära jääda kontokorrendi väljavõtte saatmine arve omanikule, sest niisugune intressileht üksi sisaldab kõik tarvilikud andmed kontrollimiseks.

Tab. VIII. Saldokontokorrendi enneagne lõpetamine.

Firma „Vennad Tõnisson“, Tartus.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Valuut. tähtpäev	Läbikäik				Saldo				Päevad	i №№		
			Deebet		Kreedid		Deeb.		Kreed.			D.	K.	
			Kr.	S.	Kr.	S.	Kr.	S.	Kr.	S.				
193.. a.														
Jaan.	1 Saldo	Jaan.	1	631	40			631	40			18	114	
"	18 Veksel	"	19			862	—			230	60	75		173
Veebr.	12 Faktuura	Apr.	4	1076	25			845	65			8	68	
Märts	10 Rimess	"	12			1500	— fr.			654	35	22		144
Mai	4 Faktuura	Mai	4	750	— fr.			95	65			37	36	
Juuni	10 Intress 8 ^o / _o -ga i №№ saldolt													99
"	10 5 ^o / _o riigimaks				11									
"	10 Komisj. 1 ¹ / ₂ ^o / _o			1	61									
"	10 Porto & telegr.			1	83									
"	10 Kapitalisaldo					97	—	97	—					
				2461	20	2461	20	97	—	—	—	160	317	317
Juuni	11 Saldo	Juuni	11	97	—			97	—					

P/V

Pärnu, 10. juunil 193... a.

A./S. A. Ploom & Ko.

summad, mis samal poolel. Intressi järele kantakse kontokorrenti 5% riigimaks, komisjon, porto ja teised kulud ning lõpetatakse kontokorrent kapitalisaldoga.

Ülesanne. Pidada ja lõpetada kontokorrent, mille juurde kuulub intressileht tab. VII.

31. Progressiivse kontokorrendi enneaegne lõpetamine. Progressiivse kontokorrendi lõpetamist enne kokkulepitud perioodi lõppu raskendab see asjaolu, et intressiaeg on arvestatud kuni perioodi lõpuni ning vastavalt sellele arvutatud intressinumbrid osutuvad tõelise lõpetamise puhul suurematena. (Vt. tab. IX). Intressinumbreid tuleb parandada — vähendada. Enneaegsel lõpetamisel on intressiaeg igal summal lühem nii mitu päeva, kui meie varem lõpetame, s. o. kui palju on intressipäevi perioodi lõpust (epohhist) kuni tegeliku lõpetamispäevani. (Meie näites 30./VI — 10./VI = 20 päeva.) Nende päevade eest tuleks leida summadel parandusintressinumber ning see lahutada vastavast intressinumbrist. Tuletades meelde deebet ja krediti vastaspoolest, võiksime deebet i № paranduse lahutamise asemele kirjutada kreditisse liidetavana, samuti krediti i № paranduse kirjutada liidetavana deebetisse. Ühe sõnaga, parandusintressinumbreid tuleks kanda vastaspoolele. Tegelikult ei leita eraldi igalt summalt parandusintressinumbrit, vaid leitakse kapitalisaldo ning sellelt parandusintressinumber, mis kirjutatakse vastaspoolele, s. o. kapitali vähemale poolele. (Seleta, kuidas on niisugune lihtsustamine võimalik.) Meie näites parandusintressinumber 20 päeva eest kapitali deebetisaldolt kr. 95.65 on 19 ning on kantud kreditisse. Intressinumbrite paranduse järele kontokorrendi lõpetamine toimub nagu harilikult. (Seleta kuidas.) Järgnevas progressiivses kontokorrendis on intressinumbrite saldo 1 võrra suurem (99 asemel 100) ning selle tagajärjel intress 2 sendi võrra (20 sendi asemel 22 senti) suurem kui sama kontokorrendi lõpetamisel staffel- ja saldode-viisil. See on tiugitud intressinumbrite ligikaudsest arvutamisest.

Tab. IX. Progressilise kontokorrendi enneaegne lõpetamine.

Deebet.

Firma „Vennad Tõnisson“, Tartus.

Kreedit.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Päevad	Summa		i №№	Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Päevad	Summa		i №№	
				Kr.	S.						Kr.	S.		
				193. . a.										
Jaen. 1	Saldo	Jaen.	1	180	631	40	1136	Jaen.	18	18	162	862	—	1396
Veebr. 12	Faktuura	Apr.	4	87	1076	25	936	Märts	10	10	79	1500	— fr.	1185
Mai 4	do.	Mai	4	57	750	— fr.	428	Junni	10	10				
Juuni 10	i №№ saldo						100				20			19
" 10	5% riigimaks						— 11	"	10	10				
" 10	Komisjon 1 ¹ / ₂ ‰ kr. 1076.25						1 61	"	10	10			2 22	
" 10	Porto ja telegr.						1 83	"	10	10			96 98	
							2461 20						2461 20	2600
Junni 11	Saldo	Junni 11					96 98							

P/V

Pärnu, 10. juunil 193 . . . a.

A./S. Ploom & Ko.

Tab. X. 32. Regressiivse kontokorrendi enneaegne lõpetamine.

Deebet.						Firma „Vennad Tõnisson“, Tartus.						Kreedit.		
Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	päevad	Summa		i №№	Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	päevad	Summa		i №№	
				Kr.	S.						Kr.	S.		
193.. a.							193.. a.							
Jaan.	1 Saldo	Jaan.	1	—	631 40	—	Jaan.	18 Veksel	Jaan.	19	18	862 —	155	
Veebr.	12 Faktuura	Apr.	4	93	1076 25	1001	Märts	10 Rimess	Apr.	12	101	1500 —	fr. 1515	
Mai	4 do.	Mai	4	123	750 —	fr. 923	Juuni	10 i № kapitalisaldolt kr. 95 65			160		154	
Juuni	10 Komisj. 1 1/2 0/00 kr. 1076.25				1 61		"	10 i №№ saldo					100	
"	10 5 0/0 riigimaks				— 11		"	10 Intr. 8 0/0 i №№ saldolt 100				2 22		
"	10 Porto ja telegr.				1 83		"	10 Kapitalisaldo				96 98		
	—				2461 20	1924		—				2461 20	1924	
	—				96 98			—						
Juuni	11 Saldo	Juuni	11		96 98									

Pärnu, 10. juunil 193... a.

P/V

A./S. A. Ploom & Ko.

Seletus. Intressipäevad 1. võttel on loetud tagasi 1. jaanuarini (epohhini) ning 2. võttel 1. jaanuarist tegeliku lõpetamispäevani 20. juunini, aga mitte perioodi lõpuni. Ligikaudsete i №№ tõttu saime i №№ saldo 100, intressi kr. 2.22 ja saldo kr. 96.98 vähekesse erinevad teistel viisidel saadust.

33. Harjutisi.

1. P. Saare nõudmisel lõpetati 6. detsembriks tema kontokorrent, mille kokkulepitud lõpp-päevaks 31. det. **Deebet:** juuli 1. saldo kr. 520.—; sept. 8. rimess, tp. 18. sept., kr. 1440.—; okt. 14. faktuura kr. 1310.—; nov. 1. faktuura kr. 190.—; **kreedit:** aug. 4. mitmes. vekslid kr. 1280.—; sept. 4. rimess, tp. 17. sept., kr. 700.—; okt. 20. maks A. Nugiselt kr. 420.—. Intress 10%⁰-ga arvutada progressiivsel viisil ning kontrollida saldode-viisil. Porto kr. 1.65.

2. 10. juunil lõpetada E. Kuusiku kontokorrent, mille periood 1. apr. kuni 30. juunini. **Deebet:** apr. 5. faktuura kr. 3070.—; apr. 20. maks N. Keedusele kr. 253.—; mai 4. veksel, tp. 15. mail, kr. 1560.—. **Kreedit:** apr. 1. saldo kr. 100.—; mai 16. tšekk kr. 3800.—; mai 31. diskont. vekslid kr. 1357.—. Intress arvutada 7½-ga. Porto kr. 1.75. Lõpetamine saldode- ja progressiivsel viisil.

3. S. Muide, Pärnus, nõudmisel saatis A./S.-le „Jahuveskid“, Viljandis, 1. aprilliks ära kirja kontokorrendist, mille periood 1. jaan. kuni 30. juunini. **Deebet:** jaan. 18. kaubaarve kr. 590.—; märts 13. kaubaarve kr. 450.—; **kreedit:** jaan. 1. saldo kr. 420.—, veebr. 10. veksel, tp. 25. veebr., kr. 500.—; märts 20. aktsiad kr. 450.—. Intress 6%⁰ arvutada: a) saldode-viisil, b) progressiivsel viisil. Riigimaks 5%⁰ ja porto kr. 2.50.

4. 1. septembriks anda lõpparve R. Vanaasele, Keilas, kelle kontokorrenti kantud järgnevad tehingud: **deebet:** jaan. 1. saldo kr. 375.—; jaan. 31. faktuura kr. 688.—; märts 12. faktuura, tp. 20. apr., kr. 120.—; aug. 2. rimess kr. 500.—, tp. 22. aug.; **kreedit:** jaan. 15. veksel, tp. 28. jaan., kr. 523.—; aprill 25. rahasaadetus kr. 700.—; juuni 2. rimess, tp. 14. aug., kr. 325.—. Intress arvutada 8%⁰-ga, kui progressiivsel viisil i.N.N. arvestatud kuni 31. detsembrini. Porto kr. 1.50.

Kontokorrent isesuguste intressimääradega deebet ja krediti alal.

34. Sageli komisjonär ja komitent pole üheväärsed riisiko ja summade kasutamise mõttes. Näiteks, pangasutisel on suurem riisiko kliendile usaldatud raha tagasi-

saamiseks, kui kliendil pangale usaldatud summade suhtes; samuti peab pank alati sularaha kassas hoidma, et kliendi nõudmisi rahuldada. Loomulikult komisjonär (pank) tahab komitendile (kliendile) usaldatud summadelt enam intressi saada, kui ta ise maksab. Sellepärast lepitakse kokku, et kontokorrendi perioodi vältel tekkivatelt **kapitaalsaldodelt** arvatakse intress deebetil alal kõrgema määraga ja krediti alal madalama määraga. Niisugusel juhutul on kõige kohasem intressiarvutamiseks saldode- või staffelviis. Saldo- või staffelkontokorrendi pidamine, millel isesugused intressimäärad, teostub nagu harilikult, kuid lõpetamisel intressi arvutatakse eraldi deebetil intressinumbrite järgi kõrgema määraga ja krediti intressinumbrite järgi madalama määraga. Sel teel saadud intressid kantakse kapitali lahtrisse. Selle järele kontokorrendi lõpetamine käib harilikku rada.

Näide. E. Turba kontokorrent Linnapangas, millesse kantud järgnevad tehingud: **deebet**: juuli 1. saldo kr. 250.—; aug. 15. makstud A. Põllule veksel kr. 340.75; okt. 10. makstud E. Antsile kr. 480.25; nov. 12. tratt R. Sannik & Ko-le, tp. 19. nov., kr. 602.—; dets. 15. tšekk Helsingi peale, tp. 17. dets., kr. 350.—; **kredit**: sept. 9. transfert kr. 800.—; nov. 1. rimess N. Mutsule, tp. 15. nov., kr. 756.80; dets. 4. diskonteeritud vekslid kr. 259.20. Lõpetatud 31. detsembril, arvestades intressi 9⁰/₀-ga deebetil alal ja 6⁰/₀-ga krediti alal, komisjon $\frac{1}{2}$ ⁰/₀₀ mittevabadelt summadelt, porto kr. 2.25 ja 5⁰/₀ riigimaks krediti intressilt. (Vt. tab. XI ja XII.)

35. Harjutisi.

1. M. Tungi pangakontoris Tallinnas, R. Masa kontokorrent, mille **deebetis**: jaan. 1. saldo kr. 350.—; jaan. 26. faktuur, tp. 31. jaan., kr. 650.—; veebr. 25. rimess, tp. 15. märts, kr. 520.—; märts 20. maksukäsk kr. 750.—; **kreditis**: jaan. 15. transfert kr. 600.—; veebr. 25. rimess, tp. 27. veebr. kr. 830.— Kui suur on Masa võlg kontokonendi lõpetamisel 31. märtsil, kui intress arvestati deebetisaldodelt 10⁰/₀-ga ja kreditisaldodelt 6⁰/₀-ga; komisjon läbikäigu suuremalt poolelt 3⁰/₀₀, porto kr. 2.67 (5⁰/₀ riigimaks).

2. Sama kontokorrendi järgmine periood. **Deebet**: aprill 1. saldo kr. 854.—; aprill 27. väärtpaberid kr. 647.—;

Tab. XI. Staffelkontokorrent isesuguste intressimääradega.

Intressileht.

Hr. E. Turba, siin, Lai tn. 4.

Valuut. tähtp.	D. K.	S u m m a		Päevad	i №№	
		Kr.	S.		D.	K.
193... a.						
Juuli	1 D.	250	—	44	110	
Aug.	15 D.	340	75 fr.			
		590	75	25	148	
Sept.	10 K.	800	— fr.			
		209	25	30		63
Okt.	10 D.	480	25 fr.			
		271	—	36	98	
Nov.	16 K.	756	80			
		485	80	3		15
"	19 D.	602	—			
		116	20	16	19	
Dets.	5 K.	259	20 fr.			
		143	—	12		17
"	17 D.	350	— fr.			
"	30 D.	207	—	14	29	
				180	404	95
				kr. 10.10 intress 9 ⁰ / ₀ ga i № 404		
				kr. 1.58 intr. 6 ⁰ / ₀ ga i № 95		
				" 1.50 " 0.08 5 ⁰ / ₀ riigimaks		
	D.	8	60	Komisjon 1/2 ⁰ / ₀₀ kr. 1358.80		
	D.	—	68	Porto		
	D.	2	25	Saldo m./kasuks 1. jaanuariks 193... a.		
	D.	218	53			

P/V

Tartu, 31. dets. 193... a.

Linnapank.

Seletus. Krediti intressist kr. 1.58 on lahutatud 5⁰/₀ riigimaks; jääk kr. 1.50 annab deebetintressiga kr. 10.10 deebetisaldo kr. 8.60, mis kantud kapitali lahtrisse.

Tab. XII. Saldokontokorrent isesuguste intressimääradega.

Hra E. Turba, siin, Lai tn. 4.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Valuut. tähtp.	Läbikäik				Saldo				Päevad	i. №№		
			Deebet		Kreedit		D.		K.			D.	K.	
			Kr.	S.	Kr.	S.	Kr.	S.	Kr.	S.				
193... a.														
Juuli	1 Saldo	Juuli	1	250	—			250	—			44	110	
Aug.	15 M. vekseld A Põllule	Aug.	15	340	75 fr.			590	75			25	148	
Sept.	9 Transfert	Sept.	10			800	— fr.			209	25	30		63
Okt.	10 Makstud E. Aintsile	Okt.	10	480	25 fr.			271	—			36	98	
Nov.	1 Rimess N. Mutsule	Nov.	16			756	80			485	80	3		15
"	12 Tratt R. Sannik & Co	"	19	602	—			116	20			16	19	
Dets.	4 Diskont. vekslid	Dets.	5			259	20 fr.			143	—	12		17
"	15 Tšekk Helsingi p.	"	17	350	— fr.			207	—			14	29	
													404	95
"	31 In'ress 9 ^o / _o -ga			10	10									404
"	31 " 6 ^o / _o -ga					1	58						95	
"	31 5 ^o / _o riigimaks			—	08									
"	31 Kom. 1/2 ^o / _o kr. 1358.80			—	68									
"	31 Porto			2	25									
"	31 Kapitalisaldo					218	53	218	53					
193... a.				2036	11	2036	11	218	53	—	—	180	499	499
Jaan.	1 Saldo m/kasuks	Jaan.	1	218	53			218	53					

Tartu, 31. detsembril 193... a.

P/V

Linnapank.

mai 14. rimess, tp. 24. mail, kr. 575.—; juuni 15. rimess, tp. 25. juun., kr. 730.—; **kreedit:** apr. 13. rimess, tp. 15. apr., kr. 1200.—; mai 28. aktsiaid kr. 1500.—; juuni 28. tšekk kr. 300.—. 30. juunil määrati kapitalisaldo, arvutades intressi deebetisaldodelt 9%⁰-ga ja kreditisaldodelt 5%⁰-ga; komisjon nagu eeln. harjutises ja porto kr. 1.80.—.

3. Kauba Pangas, Pärnus, peetakse S. Kuuse kontokorrent 1. jaan. kuni 30. juunini. **Deebet:** jaan. 3. faktuur kr. 440.—; märts 2. veksell, tp. 13. märts, kr. 770.—, apr. 1. makstud A. Pärnale kr. 560.—; mai 13. faktuur kr. 485.—; juun. 11. rimess, tp. 22. juun., kr. 890.—; juun. 27. faktuur kr. 215.—; **kreedit:** jaan. 9. tšekk kr. 620.—, (fr.); veebr. 17. väärtpaberid kr. 125.—; märts 14. rimess, tp. 24. märtsil, kr. 765.—; apr. 30. transfert kr. 175.— (fr.); juuni 15. tratt, tp. 20. juun., kr. 650. Intsess arvutata deebetisaldodelt 7%⁰-ga ja kreditisaldodelt 5¹/₂%⁰-ga, komisjon ¹/₂%⁰ mittekomisjonivabadelt summadelt. Porto kr. 4.50.—.

Kontokorrent perioodi vältel muutuva intressimääraga.

36. Nagu iga kauba järele, samuti ka raha järele võib nõudmine suureneja ning tekitada rahapuuduse. See nähe toob enesega kaasa intressimäär tõusu. Raharohkus aga tingib intressimäär languse ja madaluse. Niisugused intressimäär kõikumised avalduvad ka kontokorrendis. Kui intressimäär perioodi vältel muutub, siis lõpetatakse kontokorrent selleks päevaks, mil uus intressimäär maksma hakkab. Lõpetamine on osaline ning seisab selles, et määratakse kindlaks kapitalisaldo (kui ta teada pole) ning intressinumbrite saldo, mille järgi intress jääb arvutamata ning kapitalile juurde lisamata (Mispärast?). Muutunud intressimäär maksmahakkamise päevast alatakse kontokorrendi teist osa kapitalisaldoga, millega lõppes esimene osa. Juhul, kui intressimäär enne perioodi lõppu veel peaks muutuma, siis lõpetatakse teine osa, samuti kui esimene, ja kolmas osa algab uuesti muutunud intressimäär maksmahakkamise päevast kapitalisaldoga, millega teine osa lõppes.

Kontokorrendi pärislõpetamisel perioodi lõpul arvutatakse intressid osalõpetamistel saadud intressinumbrite saldode järgi vastava intressimääraga ning kantakse kapitali

lahtrisse. Siit edasi läheb kontokorrendi lõpetamine hari-likku rada: kantakse kontokorrenti komisjon ja teised kulud ning määratakse kapitalisaldo, millega iga kontokorrent lõpeb.

Näide. Tartu firma A. Liblik & Ko. kontorent 1. jaan. kuni 31. detsembrini. **Deebet:** veebr. 5. faktura, tp. 10. veebr., kr. 410.—; mai 2. aktsiaid kr. 595.—; august 25. maksukäsk kr. 675.—; nov. 5. faktura kr. 976.—; dets. 12. veksell, tp. 20. dets., kr. 457.50; **kreedit:** jaan. 1. saldo kr. 370.—; apr. 10. rimess, tp. 15. apr., kr. 500.—; juuli 20. transfert kr. 750.—; sept. 19. rimess, tp. 29. sept., kr. 800.—; dets. 24. tšekk kr. 300.—. Intressimäär 1. jaan. alates 9%, 1. juun. alates 8¹/₂% ja 1. nov. alates 8%. Kulud: porto ja telegramm kr. 2.50.

37. Saldo- ja staffelkontokorrent. Nagu tabelitest XIII ja XIV näha perioodi vältel muutuva intressimääraga kontokorrent lõpetatakse ositi: 1. osa lõpetatakse intressimäär muutumise päeva (1. juuni) eelpäeval 31. (30) mail kapitalisaldoga deebetis kr. 135.—, sellejuures kindlaks määrates ainult i№№ saldo 153 (=218—65); 2. osa algab 1. osa kapitalisaldoga ning lõpetatakse intressimäär uuesti muutumispäeva (1. nov.) eelpäeval 31. (30.) oktoobril kapitalisaldoga kreditis kr. 740.— ning i№№ saldo 349 (=438—89) kindlaksmääramisega. 3. osa algab 2. osa kapitalisaldoga. Et see osa on ühtlasi ka viimane osa, siis tema lõpetamine teostub perioodi lõpp-päeval 31. (30.) detsembril, millisel päeval määratakse kindlaks ka selle osa i№№ saldo 144 (=174—30). Selle järele asutakse kontokorrendi lõpetamisele. Selleks leitakse intressid osade lõpetamisel saadud i№№ saldode järgi vastava intressimääraga: 9%-ga i№ 153-lt kr. 3.81 (kreedit), 8¹/₂-ga i№ 349-lt kr. 8.24 (kreedit) ja 8%-ga i№ 144-lt kr. 3.20 (deebet). Intressidelt komitendi kasuks kr. 3.81 ja kr. 8.24 (= kr. 12.05) on võetud 5% riigimaks kr. 0.60 (deebet). Leitud intressid, riigimaks ja kulud kantakse kapitali (lābikāigu) lahtrisse ning lõpetatakse kontokorrent kapitalisaldodega kr. 387.75 (deebet).

38. Progressiivne kontokorrent. Intressimäär muutumisel perioodi vältel progressiivse kontokorrendi ositi lõpetamine ei lähe nii libedasti nagu saldokontokorrendi puhul. Iga osa lõpetamisel on meil tegemist kontokorrendi

ennetähtaegse lõpetamisega (vt. № 31). Nagu teada lõpetamispäeval määratakse kindlaks kapitalisaldo ning sellelt parandus-intressinumber päevade eest lõpetamispäevast kuni perioodi lõpp-päevani. Parandus kantakse vastaspoolele — kapitali vähemale poolele.

Käsitletavas näites (tab. XVI) 1. osa lõpetamisel 31. (30) mail leitakse kapitalisaldo kr. 135.— (= kr. 1005 — kr. 870) ja sellelt 210 (30./XII—30./V) päeva eest i № 284, mis kirjutatakse paranduseks kapitali vähemale poolele. Selle järele leitakse i №№ saldo 153 (= 2891 — 2738) ning lõpetatakse kapitalisaldoga kr. 135.—. Sama saldoga algab 1. juunil — muutunud intressimäära esimesel päeval — kontokorrendi 2. osa, mis lõpetatakse 31. (30.) oktoobril intressimäära uuesti muutmise eelpäeval. Sel päeval leitakse kapitalisaldo kr. 740.— (= kr. 1550 — kr. 810) ning sellelt 60 (30./XII — 30./X) päeva eest parandus-intressinumber 444, mis kantakse kapitali vähemale poolele. Selle järele määratakse i №№ saldo 349 (= 1928 — 1579) ning lõpetatakse kapitalisaldoga kr. 740.—. Selle saldoga algab ka viimane, 3. osa, mille lõpp langeb ühte kontokorrendi lõpuga 31. (30) detsembril. Sellepärast jääb ära parandus-intressinumber, vaid leitakse i №№ saldo 144 (= 597 — 453). Edasi leitakse intressid osade lõpetamisel saadud i №№ saldodelt vastava intressimääraga: 9⁰/₀-ga i № 153-ilt kr. 3.83, 8¹/₂⁰/₀-ga i № 349 — kr. 8.24 ja 8⁰/₀-ga i № 144-ilt kr. 3.20; intressidelt komitendi kasuks kr. 3.83 ja kr. 8.24 (= kr. 12.07) on võetud 5⁰/₀ riigimaks kr. 0.60.

Intressid, riigimaks ja kulud kantakse kapitali laht-risse vastavalt nende kuuluvusele kas deebetisse või kred-itisse. Selle järele lõpetatakse kontokorrent kapitalisaldoga kr. 387.73.

39. Regressiivne kontokorrent. Kontokorrent muutuva intressimääraga lõpetatakse iga muutunud intressimäära maksmahakkamise päevaks. Niisugune ositi kontokorrendi lõpetamine teostub samaselt ennetähtaegsele kontokorrendi lõpetamisele, kusjuures iga osa ephohiks loetakse muutunud intressimäära maksmahakkamise päev ning iga osa intressid liidetakse kapitaliga perioodi lõpul. (Vt. tab. XVII). Käesoleva kontokorrendi 1. osa on lõpetatud 31. mail, leides kapitalisaldo kr. 135.—,

sellelt saldolt $150 \left(= \frac{30}{V} - \frac{1}{I} \right)$ päeva eest intressinumbri 203 ja i №№ saldo 152 (= 880 — 728). 2. osa algab saldoga kr. 135.— 1. juulil, mil-

Tab. XIII Saldokontokorrent muu-

A. Liblik

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Läbi-	
			Deebet	Kredit
193... a.				
Jaan.	1 Saldo	Jaan.	1	
Veebr.	5 Faktuura	Veebr.	10	410
Aprill	10 Rimess	Apr.	16	
Mai	2 Aktsiad	Mai	2	595
"	31 i№№ saldo			
"	31 Kapitalisaldo			
			1005	
Juuni	1 Saldo	Juuni	1	135
Juuli	20 Transfert	Juuli	21	
August	25 Maksukäsk	Aug.	25	675
Sept.	19 Rimess	Sept.	30	
Okt.	31 i№№ saldo			
"	31 Kapitalisaldo			740
			1550	
Nov.	1 Saldo	Nov.	1	
"	5 Faktuura	"	5	976
Dets.	12 Veksel	Dets.	20	457
"	24 Tšekk	"	28	
"	31 i№№ saldo			
"	31 Intress 9% i№ 153			
"	31 Intress 8 ¹ / ₂ % i№ 349			
"	31 5% riigimaks			60
"	31 Intress 8% i№ 144			3
"	31 Porto ja telegramm			2
"	31 Kapitalisaldo			50
			1439	80
193... a.				
Jaan.	1 Saldo	Jaan.	1	387
				73

tuva intressimääraga perioodi vältel.

& Ko., Tartus.

käik		Saldo		Päevad	i №№	
Kreedit	Deebet	Kreedit	Deebet		D.	K.
370	—	370	—	39		144
500	—	460	—	66	26	74
		135		16		
				29	39	
					153	
135	—	135	—			
1005	—	135		150	218	218
		135		50	68	
750	—	615	—	34		209
		60		35	21	
800	—	740	—	31		229
					349	
		740	—			
1550	—	740	—	150	438	438
740	—	740	—	4		30
		236	—	45	106	
		693	50	8	56	
300	—	393	50	3	12	
						144
3	83					
8	24					
387	73	387	73			
1439	80	387	73	60	174	174
—	—	387	73	—	—	—

Tab. XIV. Staffelkontokorrent muutuva intressimääraga perioodi vältel.

Intressileht A. Liblik & Co kontokorr. juurde.

Valuutimis- tähtpäev	D. K.	Summa	Päe- vad	i № №	
				D.	K.
193... a.					
Jaauar	1	K. 370 —	39		
Veebruar	10	D. 410 —			144
		D. 40 —	66	26	
Aprill	16	K. 500 —			
		K. 460 —	16		74
Mai	2	D. 595 —			
"	30	D. 135 —	29	39	
			150	65	218
				153	Saldo 9 0/0
Juuni	1	D. 135 —	50	68	
Juuli	21	K. 750 —			
		K. 615 —	34		209
August	25	D. 675 —			
		D. 60 —	35	21	
September	30	K. 800 —			
Oktoober	30	K. 740 —	31		229
			150	89	438
				349	Saldo 8 1/2 0/0
November	1	K. 740 —	4		30
"	5	D. 976 —			
		D. 236 —	45	106	
Detsember	20	D. 457 50			
		D. 693 50	8	56	
"	28	K. 300 —			
"	30	D. 393 50	3	12	
			60	174	30
				Saldo 8 0/0	144
				Kr. 3.83 intr. 9 0/0 i № № saldolt	153
				" 8.24 " 8 1/2 0/0 i № № saldolt	349
				Kr. 12.07 kr. 0.60 5 0/0 riigmaks	
				" 3.80 " 3.20 intr. 8 0/0 i № № s. 144	
				Kr. 8.27 intress T/kasuks	
				" 2.50 porto ja telegramm	
		K. 5 77			
		D. 387 73			Saldo m./kasuks 1-ks jaan. 193.. a.

193. a. jaan. 1. päev

Tab. XV. Staffelkontokorrent muutuva intressimääraga.

b) Kontokorrent.

A. Liblik & Ko., Tartus.

Deebet.

Kreedit.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Summa		Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Summa	
			Kr.	S.				Kr.	S.
193... a.					193... a.				
Veebr. 5	Faktuura	Veebr. 10	410	—	Jaan. 1	Saldo	Jaan. 1	370	—
Mai 2	Aktsiad	Mai 2	595	—	Apr. 10	Rimess	Apr. 16	500	—
Aug. 25	Maksukäsk	Aug. 25	675	—	Juuli 20	Transfert	Juuli 21	750	—
Nov. 5	Faktuura	Nov. 5	976	—	Sept. 19	Rimess	Sept. 30	800	—
Dets. 12	Veksel	Dets. 20	457	50	Dets. 24	Tšekk	Dets. 28	300	—
" 31	Porto ja telegramm		2	50	" 31	Intress intressilehe järgi		8	27
					" 31	Kapitali-saldo		387	73
			3116	—				3116	—
193... a.									
Jaan. 1	Saldo	Jaan. 1	387	73					

Tartu, 31. dets. 193 ... a.

P/V

Maapank.

Deebet

A. Liblik & Ko., Tartus

Kreedit

Kuupäev	Tehniku nimetus	Päht-päev	Päevad	Summa	i №№	Kuupäev	Tehniku nimetus	Täht-päev	Päevad	Summa	i №№
193... a.						193... a.					
Veebr.	5 Faktuura	Veebr.	10 321	410	— 1316	Jan.	1 Saldo	Jan.	1 360	370	— 1332
Mai	2 Aktsiad	Mai	2 239	595	— 1422	Apr.	10 Rimess	Apr.	16 255	500	— 1275
"	31 i №№ saldo	"	31		753	Mai	31 i № kap.-saldolt			210	— 284
						Mai	31 Kapitalisaldo			135	—
				1005	— 2891	"				1005	— 2891
Juuni	1 Saldo	Juuni	1 210	135	— 284	Juul.	20 Transfert	Juul.	21 160	750	— 1200
Aug.	25 Maksukäsk	Aug.	52 126	675	— 851	Sep.	19 Rimess	Sep.	30 90	800	— 728
Okt.	31 i №№ kap.-saldolt			60	444						
"	31 i №№ saldo				349						
"	31 Kapitalisaldo				740						
				1550	— 1928					1550	— 1928
Nov.	5 Faktuura	Nov.	5 56	976	— 547	Nov.	1 Saldo	Nov.	1 60	740	— 444
Dets.	12 Veksel	Dets.	20 11	457 50	50	Dets.	24 Tšekk	Dets.	28 3	300	— 9
"	31 Intr. 8% i № 144			3 20		"	31 i №№ saldo				144
"	31 5% riigimaks			— 60		"	31 Intr. 9% i № 153			3 83	
"	31 Porto & telegr.			2 50		"	31 do 8 1/2% i № 349			8 24	
				1439 80	597	"	31 Kapitalisaldo			387 73	
										1439 80	597
193... a.											
Jan.	1 Saldo	Jan.	1	387 73							

Tartu, 31. dets. 193... a.

P/V

Maapank.

line päev on võetud selle osa epohhiks. Ta on lõpetatud 31. oktoobril, määrates kapitalisaldo kr. 740.—, sellelt saldolt 150 (= 30.X—1.VI) päeva eest intressinumbri 1110 ja i№№ saldo 350 (= 1677—1327). 3. ning viimane osa algab 1. novembril, milline päev on võetud selle osa epohhiks. Selle osa lõpetamisel, mis ühtub kontokorrendi lõpetamisega, on samuti määratud kapitalisaldo kr. 393.50 ning sellelt 60 (= 30.XII — 1.X) päeva eest i№№ 236 ja i№№ saldo 144 (= 407—263). Kontokorrendi lõpetamiseks on leitud osade intressid (9% i№ 152-lt kr. 3.80, 8½% i№ 350-lt kr. 8.26 ja 8% ga i№ 144-lt kr. 3.20) ning kantud kapitali lahtrisse. Selle järele lõpetamine läheb harilikku rada. 5% riigimaks on arvutatud intressidelt kr. 3.80 ja kr. 8.26.

Võrrelda kontokorrendi osades i№№ saldosis teistel viisidel saadud saldodega.

40. Harjutisi.

Järgnevad kontokorrendid pidada ja lõpetada mistahes viisil:

1. M. Kure kontokorrent 1. apr. kuni 30. juunini. **Deebet:** apr. 1. saldo kr. 580.—; apr. 26. fakturea kr. 750.—; apr. 25. tratt, tp. 13. mail, kr. 1250.— ja juuni 3. fakturea kr. 840.—; **kreedit:** apr. 15. tšekk kr. 450.—; mai 14. rimess, tp. 20. mail, kr. 940.—; juuni 1. makstud puhasrahas kr. 1750.— ja juuni 14. makstud puhasrahas kr. 1150.— Intress arvutada 1. apr. kuni 21. maini 7½% ga ja 21. maist kuni lõpuni 8½% ga. Porto kr. 1.50.—

2. R. Kana kontokorrent 1. juul. kuni 31. (30) detsembrini. **Deebet:** juuli 24. fakturea kr. 564.—; sept. 4. fakturea kr. 725.—; oktoober 12. makstud N. Pärnale kr. 612.— ja detsember 3. veksell kr. 248.—; **kreedit:** juuli 1. saldo kr. 215.—; juuli 17. transfert kr. 430.—; aug. 15. rimess, tp. 25. aug, kr. 650.— ja dets. 20. makstud puhasrahas kr. 503.— Intress arvutada 1. juulist kuni 1. sept. 8% ga ja 1. sept. kuni lõpuni 7% ga. Porto 2.50.

3. L. Pärna kontokorrent 1. jaanuarist kuni 30. juunini. **Deebet:** jaan. 18. maksukäsk kr. 480.—; märts 23. fakturea kr. 760.—; apr. 18. rimess kr. 150.—, mai 5. fakturea kr. 2240.— ja juuni 4. tratt, tp. 14. juun., kr. 640.—; **kreedit:** jaan. 1. saldo kr. 315.—; veebr. 23. tšekk kr. 850.—, märts. 13. disk. vekslid kr. 1350.—; apr. 23. väärt-paberid kr. 825.— ja juuni 3. transfert kr. 430.— Intress arvutada 1. jaan. kuni 1. maini 9% ga ja 1. maist kuni lõpuni 8% ga. Komisjon ½% suuremalt läbikäigu poolelt. Porto kr. 3.50.—

Tab. XVII. Regressiivne kontokorrent muutuva intressimääraga.

Deebet.

A. Liblik & Ko., Tartus.

Kreedit.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Päevad		Summa		i №№	Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Päevad		Summa		i №№
			Kr.	S.	Kr.	S.					Kr.	S.			
193..a.								193..a.							
Veebr.	5 Faktuura	Veebr.	10	39	410	—	160	Jaan.	1 Saldo	Jaan.	1	—	370	—	—
Mai	2 Aktsiad	Mai	2	121	595	—	720	Apr.	10 Rimess	Apr.	16	105	500	—	525
								Mai	31 i № kap. s-lt kr. 135.—			150			203
								"	31 i №№ saldo						152
								"	31 Kapitalisaldo				135	—	
													1005	—	880
Juuni	1 Saldo	Juuni	1	—	135	—	—	Juuli	20 Transfert	Juuli	21	50	750	—	375
Aug.	25 Maksukäsk	Aug.	25	84	675	—	567	Sept.	19 Rimess	Sept.	30	119	800	—	952
Okt.	31 i № kapitali-							Okt.	31 i №№ saldo						350
"	31 saldolt kr. 740.—				150		1110								
"	31 Kapitalisaldo						740								
													1550	—	1677
Nov.	5 Faktuura	Nov.	5	4	976	—	39	Nov.	1 Saldo	Nov.	1	—	740	—	—
Dets.	12 Veksel	Dets.	20	49	457	50	224	Dets.	24 Tšekk	Dets.	28	57	300	—	171
"	31 i №№ saldo						144	"	31 i № kap.s-lt kr. 393.50			60			236
"	31 Intr. 8% i № 144					3	20	"	31 Intr. 9% i № 152				3	80	
"	31 5% riigimaks						60	"	31 Intr. 8 1/2% i № 350				8	26	
"	31 Porto & telegr.						2 50	"	31 Kapitalisaldo				387	74	
													1439	80	407
193..a.															
Jaan.	1 Saldo	Jaan.	1		387	74									

Tartu, 31. dets. 193...a.

P/V.

Maapank.

Kontokorrent ületähtaegsete summadega. Punased intressinumbrid.

41. **Ületähtaegsed summad.** Sageli tuleb kontokorrenti kanda niisuguseid tehinguid, mille valuutimistähtpäevad on pärast perioodi lõpp-päeva ning ulatuvad järgmisse uude perioodi. Nimetame niisuguseid summasid **ületähtaegseteks**. Näiteks, ületähtaegseteks osutuvad kõik krediti summad, mis kontokorrenti kantud 30. ja 31. detsembril, sest nende valuutimistähtpäev on 2. jaanuaril. Kontokorrendi lõpetamisel 31. detsembril need summad satuvad saldosse, saades selle lahutamata osaks, ning 1. jaanuarist alates hakkavad kandma intressi. Seega intressi kandmine hakkab 1 päev varem, mis pole õige.

Üldiselt iga summa, mis kontokorrendi kapitalisaldosse satub, hakkab kandma intressi saldo tekkimise päevast. Progressiivses kontokorrendis on see tõsiasi kõige selgemalt näha. Näiteks, kui 22. detsembril kanda kontokorrenti veksel kr. 1350.— keediteerimistähtpäevaga 25. jaan., siis 31. detsembril kontokorrenti lõpetades määratakse kindlaks kapitalisaldo, mis uues kontokorrendis 1. jaan. alates hakkab kandma intressi. Seega vekslid summalt kr. 1350.—, mis on saanud saldo lahutamatuks osaks, tuleks teenimata intresse 24 päeva eest, sest tema krediteerimistähtpäev on 25. jaan., aga mitte 1. jaanuar. Arusaadav, et üheks väljapääsu teeks ebaõigest seisukorrast on, vähendada intressi vanas kontokorrendis intressi võrra 24 päeva eest 1350 kroonilt. Otstarbekohasem on vähendamist teostada vastava i№ lahutamise teel. Lahutatava i№ leidmiseks 24 intressipäeva saadakse tagasi luges des valuutimistähtpäevast 25. jaanuarist kontokorrendi lõpp-päevani 31. detsembrini.

42. **Punased intressinumbrid.** Kui lahutatavat intressinumbrit ei kirjutata vastaspoolele, nagu nõuab seda deebet ja krediti mõiste, siis kirjutatakse ta **lahkujana** samale poolele, kus kapital. Lahkuja i№ eraldamiseks liidetavaist i№№-st kirjutatakse ta teist värvi tindiga kui liidetavad, nimelt **punasega**.

Sellepärast neid lahkujaid i№№ nimetatakse **punaseks intressinumbreiks** ehk **punaseks numbreiks**. Punase

numbri oluliseks tunnuseks on tema ajaleemendi (intressipäevade) määramise *vastupidine ajavoolule suund* (negatiivsus), kuna teiste intressinumbrite aeg loetakse päripäikes ajavoolule suunas, s. o. valuulimistähtpäevast **edasi** perioodi lõpp-päevani.

On olemas veel teisi võtteid, kuidas toimetada siis, kui kontokorrendis on ületähtaegsed summad. Kuid pole üldist võtet kõikide kontokorrendi viiside kohta. Seepärast tutvume nende võtetega iga kontokorrendi viisi juures eraldi.

Näide. Tallinna kaubamaja A. Kaljuvald & Ko. kontokorrent 1. juulist kuni 31. (30.) detsembrini; intress 8%. **Deebet**: juuli 1. saldo kr. 650.—; sept. 22. maksukäsk kr. 1200.—; nov. 5. faktura kr. 1080.—; dets. 4. maks J. Nurmele kr. 640.—; dets. 28. tratt, tp. 11. jaan., kr. 1673.—; **kreedit**: aug. 20. transfert kr. 1575.—; okt. 10. faktura, tp. 30. okt., kr. 533.—; dets 22. rimess, tp. 24. jaan., kr. 1350.—; dets. 31. väärtpaberid kr. 900.—. Porto kr. 2.24.

43. Progressiivne viis. Progressiivses kontokorrendis esinevate ületähtaegsete summade puhul intressiarvutamisel võiks käsitleda kaht teineteisest erinevat võtet: 1. võte punaste intressinumbrite abil ja 2. võte ilma punaste numbriteta, nn. *ettekantavate summade* abil.

1. võte. Nagu tab. XVIII näha kontokorrendi pidamise käik kuni ületähtaegsete summadeni läheb tavaliselt. Ületähtaegseid summasid on: deebetis kr. 1673.—, tp. 11. jaan.; kreditis kr. 1350.—, tp. 25. jaan. ja kr. 900.—, tp. 2. jaan. Kontokorrendi lõpetamisel 31. detsembril nimetatud summad saavad kapitalisaldo lahutamatuks osaks ning hakkavad kandma intressi 1. jaanuarist alates uues kontokorrendis. Intressikandmine hakkab varem 1673 kr. 10 päeva (tagasi lugedes päevade arvu 11. jaan. kuni 31. (30.) detsembrini, nimetatud kuupäevi kaasa arvamata), 1350 kr. 24 p. ja 900 kr. 1 päev. Nende päevade eest intress tuleb lahutada; selleks lahutame nende järgi saadud iN_2N_2 , kirjutades nad kui lahkujad samale poolele, kus kapital, punase tindiga (meil rasvase kursiiviga). Kontokorrendi lõpetamisel *kõigepealt määratakse kindlaks punaste iN_2N_2 saldo* 166 (= 324 + 9 - 167), ning kantakse ta *vastaspolele hariliku tindiga*. Selle järele määratakse iN_2N_2 saldo 934 (3302 - 2368), mille juures võetakse arvesse ainult **punaste numbrite saldo**, jättes punased numbrid ise arvesse võt-

1, võte.

Tab. XVIII. Progressiivne kontokorrent ületähtaegsete summadega.

K./M. A. Kaljuvald, siin.

Deebet						Kreedit					
Kuu-päev	Tehingu nimetus	Täht-päev	Päevad	Summa	i №№	Kuu-päev	Tehingu nimetus	Täht-päev	Päevad	Summa	i №№
193 . a.						193 . a.					
Juuli 1	Saldo	Juuli 1	180	650	— 1170	Aug. 20	Transfert	Aug. 21	130	1575	— 2048
Sept. 22	Maksukäsk	Sept 22	99	1200	— 1188	Okt. 10	Faktuura	Nov. 1	60	533	— 320
Nov. 5	Faktuura	Nov. 5	56	1080	— 605	Dets. 22	Rimess	Jaan. 25	24	1350	— 324
Dets. 4	Maks					" 31	Väärtpaberid	" 2	1	900	— 9
" 28	J. Nurm'ele Tratt	Dets. 4	27	640	— 173	" 31	i №№ saldo				934
" 31	Punaste	Jaan. 11	10	1673	— 167	" 31	Kapitalisaldo			908	—
	i №№ saldo										166
" 31	Intr. i № 934			20	76						
" 31	Porto			2	24						
				5266	— 3302					5266	— 3302
193 . a.											
Jaan. 1	Saldo	Jaan. 1		908	—						

P/V

Tallinna, 31 dets. 193... a.

O./U. Eksport-Import.

Tab. XIX. Progressiivne kontokorrent ületähtaegsete summadega.

2. võte.

Deebet						Kreedit					
K./M. A. Kaljuvald, siin.											
Kuupäev	Tehingu nimetus	Täht-päev	Päevad	Summa	i №№	Kuupäev	Tehingu nimetus	Täht-päev	Päevad	Summa	i №№
193 . . a.						193 . . a.					
Juuli	1 Saldo	Juuli	1	180 650	— 1170	August	20 Transfert	Aug.	21	130 1575	— 2048
Sept.	22 Maksukäsk	Sept.	22	99 1200	— 1188	Okt.	10 Faktuura	Nov.	1	60 533	— 320
Nov	5 Faktuura	Nov.	5	56 1080	— 605	Dets.	22 Rimess	Jaan.	25	— 1350	—
Dets.	4 Maks J. Nurmele	Dets.	4	27 640	— 173	"	31 Väärtpaberid	"	2	— 900	—
"	28 Tratt	Jaan	11	— 1673	—	"	31 i №№ saldo	"			768
"	31 Intr. i №№ saldolt			17 07		"	31 Ettekantav tratt	Jaan.	11	1673	—
"	31 Porto			2 24		"	31 Kapitalisaldo			1481	31
"	31 Ettekantav rimess	Jaan.	25	1350	—						
"	31 do väärtfab.	"	2	900	—						
				7512	31 3136					7512	31 3136
193 . . a.						193 . . a.					
Jaan.	1 Saldo	Jaan.	1	1481 31		Jaan.	1 Ettek. rimess	Jaan.	25	1350	—
"	1 Ettek. tratt	"	11	1673	—	"	1 do väärtpaberid	"	2	900	—

P/V

Tallinna, 31. dets. 193 . . a.

O.Ü. Eksport-Import.

Seletus. Selle võtte puhul ületähtaegsed summad kantakse õigel ajal kontokorrenti, kuid ilma i №№ ja intr.-päevadeta. Lõpetamispäeval kantakse ületähtaegsed summad uuesti kontokorrenti, kuid vastaspoolele, ning tehingu nimetusele lisatakse juurde „ettekantav“. Sellega on nende summade mõju saldole hävitatud ja punaste i №№ vajadus kõrvaldatud. Kontokorr. lõpetamise järele kantakse need summad uude kontokorr. sama märk-mega. Sellel võtel on intress vähem, kuid kapitalisaldo suurem, kui I-sei võtel.

mata. Edasi leitakse intress $8\frac{0}{0}$ -ga ($934 : 45 =$) kr. 20.76 ning lõpetatakse kontokorrent kapitalisaldoga kr. 908.— (5266—4358) deebetis.

2. võte. Vaata seletust tab. XIX juures.

44. **Staffelviis.** Staffelkontokorrendi juurdekuuluvale intressilehele kantakse summad valuutimistähtpäevade järjekorras, mille tõttu varemale tähtpäevale ikka järgneb hilisem. Nagu tabelist XX näha aja-arvestamine toimub kuni viimase saldoni ühes ja samas päripidises suunas vaatamata sellele, et alates esimesest ületähtaegsest summast (kr. 900.—, tp. 2. jaan.) tähtpäevad ulatuvad uude perioodi. Viimase saldo (885 kr.) muutumispäevaks nagu ikka loetakse perioodi lõpppäev. Selle saldo intressipäevade saamiseks tuleb lahutada hilisem tähtpäev (25. jaan.) varajasemast (30. det.). Nimet. päevade vahe (neid päevi eneseid kaasa arvamata) on vastasihiline ning märgime ta miinusega ees (— 24). Nende päevade abil saldolt (885 kr.) leitud i № 212 (deebetis) on lahkuja ning punane. Et meil on ühesugune intressimäär deebeti ja krediti alal, siis kanname selle punase i № vastaspoolele (kreedittise) harilikuna.

Juhul, kui deebeti ja krediti alal on isesugused intressimäärad, siis punase i № vastaspoolele kandmine on lubamatu. Ta kantakse sellele poolele, kuhu kuulub summa, ning lahutatakse. (Mispärast?) Vt. tabel XXII.

Ülesanne. Pidada ja lõpetada kontokorrent, mille juurde kuulub: a) intressileht tab. XX ja b) intressileht tab. XXII (andmed tabelis XXIII).

45. **Saldode-viis.** Saldokontokorrendis tehingud, nagu teada, on järjestatud nende kuupäevade järgi, mille tõttu tähtpäevade järjekord ei saa alati olla ühesuunaline. See-pärast on kokku lepitud, et i № on harilik, kui intressipäevade määramisel hilisemast tähtpäevast lahutatakse varajasem, ja ta on punane, kui varajasemast tähtpäevast lahutada hilisem. Nõnda on meie näites (tab. XXI) saldo-del kr. 112.—, kr. 1785.— ja kr. 885.— vastavalt punased numbrid 16, 161 ja 9. Numbrid on kantud vastaspoolele ja neile vastavad intressipäevad on märgitud miinus-märgiga (—14, —9 ja —1). Et intressimäär on ühesugune deebeti ja krediti alal, siis punased i №№ on kantud vastaspoolele harilikudena.

Juhul, kui deebet ja krediti alal on isesugused intressimäärad, siis punaste i №№ kandmine vastaspoolele on lubamatu. Nad kantakse sellele poolele, kuhu kuuluvad summad, millelt nad saadud, punastena ning lahutatakse. Vt. tabel XXIII.

Tab. XX. Staffelkontokorrent ületähtaegsete summadega.

Intressileht K./M. A. Kaljuvalla kontokorrendi juurde.

Tähtpäev	D. K.	Summa	Päevad	i №№	
				D.	K.
193... a.					
Juuli	1 D.	650 —	50	325	
Aug.	21 K.	1575 —			
		K. 925 —	31		287
Sept.	22 D.	1200 —			
		D. 275 —	39	107	
Nov.	1 K.	533 —			
		K. 258 —	4		10
"	5 D.	1080 —			
		D. 822 —	29	238	
Dets.	4 D.	640 —			
		D. 1462 —	28	409	
Jaan.	2 K.	900 —			
		D. 562 —	9	51	
"	11 D.	1673 —			
		D. 2235 —	14	313	
"	25 K.	1350 —			
Dets.	30 D.	885 —	—24		212
			180	1443	509
	D.	20 76	Intress 8 ^o /o-ga i №№ saidolt 934		
	D.	2 24	Porto		
	D.	908 —	Saldo m./kasuks 1. jaan. 193.. a.		

P/V

Tallinna, 31. dets. 193... a.

O.Ü. Eksport-Import.

Tab. XXI. Saldokontokorrent ületähtaegsete summadega.

K./M. A. Kaljuvald, siin.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Läbikäik		Saldo		Päevad	i №№	
			D.	K.	D.	K.		D.	K.
193.. a.									
Juuli	1 Saldo	Juuli	1	650 —		650 —	50	325	
Aug.	20 Transfert	Aug.	21		1575 —		925 —	31	287
Sept.	22 Maksukäsk	Sept.	22	1200 —		275 —		39	107
Okt.	10 Faktuura	Nov.	1		533 —		258 —	4	10
Nov.	5 do	"	5	1080 —		822 —		29	238
Dets.	4 Maks J. Nurmele	Dets.	4	640 —		1462 —		51	746
"	22 Rimess	Jaan.	25		1350 —			—14	16
"	28 Tratt	"	11	1673		1785 —		— 9	161
"	31 Väärtpaberid	"	2		900 —	885 —		— 1	9
"	31 Intr. 8 ⁰ / ₁₀ i №№ saldolt			20 73					933
"	31 Porto			2 24					
"	31 Kapitalisaldo				907 97	907 97			
				5265 97	5265 97	907 97	— —	180	1416 1416
193.. a.									
Jaan.	1 Saldo m/kasuks	Jaan.	1	907 97					

P/V

Tallinn, 31. dets. 193... a.

O./Ü. Eksport-Import.

Märkus: i №№ ligikaudsuse tõttu intress 3 s. vähem kui teistel viisidel.

Tab. XXII. Staffelkontokorrent ületähtaegsete summa-
dega ja isesuguste intressimääradega.

Intressileht K. Rull & Ko kontokorrendi juurde.

Valuut. tähtp.	D.	K.	Summa		Päevad	i №№	
						D.	K.
193... a.							
Jaan.	1	K.	320	—	12		38
"	13	D.	440	—			
		D.	120	—	30	36	
Veebr.	13	K.	240	—			
		K.	120	—	37		44
Märts	20	D.	780	—			
		D.	660	—	2	13	
"	22	K.	775	—			
		K.	115	—	11		13
Apr.	3	D.	785	—			
		D.	670	—	47	315	
Mai	20	K.	535	—			
		D.	135	—	43	58	
Juuli	3	K.	425	—			
		K.	290	—	2		6
"	5	K.	335	—			
		K.	625	—	1		6
"	6	K.	250	—			
		K.	875	—	4		35
"	10	D.	980	—			
Juuni	30	D.	105	—	—9	9	
					189	422	142
					—9	—9	—
					180	413	142
					Kr. 9.18 intress 8% ga i№ 413		
		D.	6	93	Kr. 2.37 intr. 6% i№ 142		
		D.	3	14	" 2.25 " 0.12 5% riigimaks		
		D.	115	07	Porto.		
					Saldo m/kasuks 1. juuliks s. a.		

P/V

Narva, 1. juulil 193... a.

Narva Pank A./S.

Tab. XXIII. Saldokontokorrent ületähtaegsete summadega ja isesuguste intressimääradega.
K. Rull & Ko, siin.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	L ä b i k a i k				Saldo		Päevad	i №№						
			D.		K.		D.	K.		D.	K.					
193 . . a																
Jaanu ar	1 Saldo	Jaanu ar 1			320	—		320	—	12	38					
"	13 Faktuura	" 13	440	—			120	—		30	36					
Veebruar	12 Transfert	Veebruar 13			240	—		120	—	37	44					
Märts	20 Maks N. Asule	Märts 20	780	—			660	—		2	13					
"	21 do K. Orult	" 22			775	—		115	—	11	13					
Aprill	3 Disk. vekslid tagasi	Aprill 3	785	—			670	—		47	315					
Mai	15 Rimess	Mai 20			535	—	135	—		45	61					
Juuni	15 do	Juuli 5			335	—		200	—	—2	4					
"	24 Faktuura	" 3			425	—		625	—	7	44					
"	28 Veksel	" 10	980	—			355	—		—4	14					
"	29 Faktuura	" 6			250	—	105	—		—5	5					
										191	425	139				
										—11	—19	—4				
										180	406	135				
Juuni	30 Intr. 8 ⁰ / ₀ -ga i № 406-lt			9	02							406				
"	30 Intr. 6 ⁰ / ₀ -ga i № 135-lt					2	25					135				
"	30 5 ⁰ / ₀ riigimaks			—	11											
"	30 Porto			3	14											
"	30 Saldo					115	02	115	02							
						2997	27	2997	27	115	02	—	—	180	541	541
Juuli	1 Saldo	Juuli 1	115	02			115	02								

Narva, 1. juulil 193 . . a.

P/V

Narva Pank A./S.

Tab. XXIV. 46. Regressiivne kontokorrent ületähtaegsete summadega.

Deebet.

K.-M. A. Kaljuvald, siin.

Kreedit.

Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Päev.	Summa			Kuupäev	Tehingu nimetus	Tähtpäev	Päev.	Summa		
						i №№							i №№
193... a.							193... a.						
Juuli 1	Saldo	Juuli 1	—	650	—	—	Aug. 20	Transfert	Aug. 21	50	1575	—	788
Sept. 22	Maksukäsk	Sept. 22	81	1200	—	972	Okt. 10	Faktuura	Nov. 1	120	533	—	640
Nov. 5	Faktuura	Nov. 5	124	1080	—	1339	Dets. 22	Rimess	Jaan 25	204	1350	—	2754
Dets. 4	Maks J. Nurmele	Dets. 4	153	640	—	979	" 31	Väärtpaberid	" 2	181	900	—	1629
" 28	Tratt	Jaan. 11	190	1673	—	3170	" 31	Parandusi№ kapitali-					
" 31	i №№ saldo					935	" 31	saldolt kr. 885.—		180			1593
" 31	Intr. 8 0/0 i № 935			20	78		" 31	Kapitalisaldo			908	02	
" 31	Porto			2	24								
				5266	02	7404					5266	02	7404
193... a.													
Jaan. 1	Saldo	Jaan. 1		908	02								

P/V

Tallinna, 31. detsembril 193... a.

O./Ü. Eksport-Import.

Seletus. Kõikide summade (ka ületähtaegsete) intressipäevad on määratud tagasi lugedes summa valuutimistähtpäevast kuni kontokorr. perioodi algpäevani 1. juulini. Seepärast parandus i№ 1593 on võetud kapitali saldolt kr. 885.—, milles on arvestatud ületähtaegsed summad.

47. Harjutisi.

1. K. Metsiku kontokorrent 1. aprillist 30. juunini. **Deebet:** apr. 1. saldo kr. 120.—; apr. 30. fakturea, tp. 4. mail, kr. 1500.—; juuni 25. rimess, tp. 8. juul., kr. 1050.—; **kreedit:** mai 5. makstud p/r. kr. 1300.—; juuni 24. tratt, tp. 2. juulil, kr. 1200.— Intress $8\frac{1}{2}\%$ -ga arvutada: a) staf-fel-, b) saldode- ja c) progressiivsel viisil.

2. R. Vesto kontokorrent 1. juulist 30. septembrini. **Deebet:** juuli 1. saldo kr. 530.—; aug. 20. fakturea, tp. 10. sept., kr. 1200.—; sept. 10. fakturea, tp. 10. okt. kr. 900.—; **kreedit:** aug. 1. tratt, tp. 5. sept., kr. 800.—; sept. 25. veksel, tp. 15. okt., kr. 1450.— Intress 8% -ga arvutada: a) staffel-, b) saldode- ja c) progressiivsel viisil.

3. Sama kontokorrent, kui intress deebetisaldodelt 10% ja kreditisaldodelt 7% .

4. M. Variku kontokorrent 1. oktoobrist 31. (30) detsembrini. **Deebet:** oktoober 1. saldo kr. 450.—; okt. 17. tratt kr. 1200.—; nov. 15. fakturea, tp. 5. dets., kr. 320.—; dets. 7. fakturea, tp. 7. jaan., kr. 1500.—; **kreedit:** okt. 21. makst. p/r. kr. 1500.—; nov. 15. tšekk kr. 500.—; dets. 28. rimess, tp. 15. jaan., kr. 950.—; dets. 30. transfert kr. 2500.— Intress $7\frac{1}{2}\%$ arvutada: a) progressiivsel ja b) saldode-viisil.

5. Sama kontokorrent, kui intress deeb. 9% ja kred. 6% .

6. K. Mihkla kontokorrent 1. jaan. — 31. (30) märtsini. **Deebet:** jaan. 1. saldo 240.—; veebr. 22. fakturea kr. 550.—; märts. 16. fakturea kr. 170.—; märts 29. tratt, tp. 9. apr., kr. 850.—; **kreedit:** jaan. 21. makstud p/r. kr. 615.—; märts. 18. veksel, tp. 3. apr., kr. 450.—; märts. 27. veksel, tp. 5. mail, kr. 350.— Intress 7% -ga arvutada: a) progressiivsel ja b) saldode-viisil.

7. S. Linnutaja kontokorrent 1. apr. kuni 30. juunini. **Deebet:** apr. 1. saldo kr. 215. —; apr. 15. protest. veksel tagasi kr. 640.—; apr. 18. rimess, tp. 3. mail, kr. 675.—; mai 25. puhasrahas kr. 1080.— (fr.); juuni 16. tratt, tp. 2. juulil, kr. 425.—; juuni 23. fakturea, tp. 5. juul., kr. 730.—; **kreedit:** apr. 9. tšekk kr. 1130.—; mai 20. p/r. kr. 670.— (fr.); juuni 25. tratt, tp. 10. juul., kr 810.— Intress arvutada deeb. $8\frac{1}{2}\%$ ja kred. $6\frac{1}{2}\%$. Komisjon $\frac{1}{4}\%$ mitte-vabadelt summadelt ja porto kr. 2.50.

8. R. Taklaja kontokorrent 1. juul. kuni 31. dets. **Deebet:** juuli 20. p/r. kr. 500.—; aug. 3. tratt, tp. 5. sept., kr. 455.—; sept. 15. rimess, tp. 20. sept., kr. 430.—; nov. 28. tšekk kr. 1500.—; **kreedit:** juuli 1. saldo kr. 840.—; sept. 20. tšekk kr. 1000.—; okt. 10. p/r. kr. 500.—; dets. 8. rimess, tp. 24. dets., kr. 650.—; dets. 29. tratt, tp. 25. jaan., kr. 220.— Intress arvutada deeb. $1\frac{1}{2}\%$ kõrgem ja kred. $1\frac{1}{2}\%$ madalam, kui Eesti Panga diskontoprotsent, kui viimane langes 8% -lt 7% -le arvates 1. okt.

Erilisi kontokorrente.

48. **Lihtjooksev arve.** Panka intressi kandma pandud rahasummasid nimet. **hoiusummadeks.** Hoiusummadel makstakse intressi seda suurema määra järgi, mida pikemale ajale ta hoiule antud. (Mispärast?). Praegusel ajal leiavad kasutamist kaks liiki hoiusummasid: tähtaegsed ja tähtajatud.

Tähtaegsed hoiusummad antakse hoiule kindlale ajale, vähemalt $\frac{1}{4}$ aasta peale. Neid pank pole kohustatud välja maksma enne tähtaega.

Tähtajata ehk jooksva arvel hoiusummad maksab välja pank igal talituse päeval kas tervelt või ositi; suuremate summade puhul nõutakse etteteatamist kuni 2 nädalat. Samuti võetakse igal ajal vastu uusi hoiusummasid hoiuleandjalt või teistelt isikutelt samale arvele. Niisugust hoiusummade arvet nimet. **jooksvaks arveks.**

Isik, kellele avatud jooksev arve, saab pangalt: 1) hoiuraamatu, kuhu kantakse hoiule-antud ja hoiult-võetud summad ühes igakordse saldoga, ja 2) nõudmise peale tšekiraamatu ärarebitavate lehekestega; viimaseid nimet. **tšekkideks.** Jooksva arve omanik (tšekiandja) saab tšekiga käskida panka välja maksta arvelt summa teisele isikule (tšeki-*pidajale*) või enesele. Tšekid on nimelised ja nimetud. Tšekil on peajoontes *a vista* käskveksli õigused.

Jooksva arvel seisab alati krediti kapitalisaldo. Intress arvutatakse kalendriaasta lõpul ning lisatakse kapitalile juurde. Intressi arvutamine võib teostuda meile tuntud viisidel.

Hoiusummade intressilt võetakse 5% riigimaksu.

Näide. Progressiivne viis.

Arve N 606.

Nimi: *Pr. Kaja Rohulaid.*
Address: *Tallinna, Lembitu tän. N 2.*

Kuupäev	Nimetus	Läbikäik		Saldo	Päevad	i №№	
		Deebet	Kreedit			D.	K.
1930. a.							
Nov. 13	Hoiule		250 —	250 —	47		118
" 22	do		500 —	750 —	37		185
Dets. 1	Hoiult	150 —		600 —	30	45	
" 23	Hoiule		600 —	1200 —	7		42
" 31	i №№ saldo					300	
" 31	Intress 6%		4 75				
" 31	Porto	— 25					
" 31	Kapitalisaldo	1204 50		1204 50			
		1354 75	1354 75			345	345
1931. a.							
Jaen. 1	Saldo		1204 50	1204 50			

Seletus: Arve on avatud 13. nov. 1930. a. 250 kr.-ga. Summad on valuteeritud nagu harilikult. Kr. 500.— on valut. 24. nov., sest 23. skp. on pühapäev. Intress 6% = 300:60 = kr. 5.— Jooksvas arves intressist lahutatakse 5% riigimaks ning vahega, kui intressiga kredi-teeritakse arve.

Ülesanne: Pea sama jooksev arve saldode- ja regressiivsel viisil.

49. Erijooksev („on call“) arve. Mitmesuguste väärtuste (väärismetallide, kaupade, väärtpaberite jne.) kindlustusel annavad pangad lühiajalisi laene kindla aja peale ja kuni nõudmiseni. Eriliik kuni nõudmiseni laene on nn. **erijooksev arve** ehk „on call arve“. Isik, kes soovib enesele lasta avada erijooksva arve, annab pangale kindlustuse. Saadud kindlustuse väärtusele vastavalt määrab pank kindlaks laenu summa, mis moodustab võlgniku **avatud krediidi**. Võlgnikul on võimalus laenu kasutada ositi, samuti teda ositi tasuda, kuid võlg ei tohi arve järgi kunagi tõusta üle avatud krediidi.

Langeb mõnesuguseil põhjusil kindlustuse väärtus, siis vastavalt väheneb avatud krediit. Üle krediidi makstud summad nõuab pank viivitamata tagasi, kui lisakindlustusi ei anta.

Erijooksvalt arvelt kui laenukt nõudmiseni võetakse 0,396% riigimaksu, kui kindlustuseks on *a vista* vekslid, blanko-obligatsioonid või väärtpaberid. See maks tuleks võtta laenu summalt, kuid jooksvas arves on summa muutlik, seepärast võetakse ta *iN_eN_e* saldolt. *Selleks iN_eN_e saldo korrutatakse 11-ga ja jagatakse 10000-ga.*

Selgituseks kujutleme, et on vaja leida inetress kapt. k-lt t päeva eest 0,396%₀-ga, siis

$$i = \frac{k \times t \times 0,396}{100 \times 360} = \frac{k \times t \times 396}{100 \times 360 \times 1000} = \frac{k \times t}{100} \times \frac{11}{10 \times 1000} = \frac{iN_e \times 11}{10000}$$

Intressid erijooksvalt arvelt arvutatakse iga 3 kuu tagant. Intressi, riigimaksu ja muude kuludega debiteeritakse arvet igaühelga eraldi.

Erijooksva arvel alati seisab deebet kapitalisaldo.

Näide.

Saldode-viis.

Hra Heldur Silm

Avatud krediit

Tartus, Emajõe tän. № 9. Kr. 3000. —

Kuupäev	Nimetus	Läbikäik		D./K.	Saldo	Päevad	iN _e N _e	
		Deebet	Kreedit				D.	K.
193...a.								
Juuli	1 Makstud	1500	—	D.	1500	—	19	285
"	19 Saadud	—	400	"	1100	—	25	275
Aug.	15 Makstud	900	—	"	2000	—	20	400
Sept.	4 Saadud	—	500	"	1500	—	24	360
"	29 Makstud	1000	—	"	2500	—	2	50
"	30 Intress <i>iN_eN_e</i> saldolt à 9% ₀	34	25					1370
"	30 Riigimaks 0,396% ₀	1	51					
"	30 Porto	1	24					
"	30 Kapitalisaldo		2537		2537	—		
		3437	—	D.	2537	—	90	1370
Okt.	1 Saldo	2537	—	D.	2537			

Märkus. Arve on avatud blanko-obligatsiooni kindlustusel.

Ülesanne. Pidada sama jooksev arve staffel- ja progressiivsel viisil.

Väärismetallide arvutamine.

Proovi arvutamine.

50. Proovi mõiste. Väärismetallidest leiavad laialist kasutamist kuld ja hõbe. (Mis otstarbeks?) Need metallid on pehmed ja rasked. Praktilisteks otstarveteks sulatatakse neid ühte kõvemate ja odavamate metallidega, peamiselt vasega, et suurendada kõvadust ja kogust. Väärismetalliga ühtesulatatud metalli nimetatakse **ligatuuriks**. Sulatist nim. **ligatuur-metalliks** ehk **toormetalliks** ning tema kaalu — lühidalt **toorkaaluks**. Väärismetalli sulatises nimet. **puhasmetalliks** ning tema kaalu — lühidalt **puhaskaaluks**. Et ligatuuri väärtus on väike, siis toormetalli väärtus oleneb ainult temas peituvast puhasmetalli hulgast. *Puhaskaalu ja toorkaalu suhet* (vahekorda), mis määrab toormetalli väärtuse (mihuse), nimetatakse **prooviks**.

51. Proovi tähistamine. Proov kui murd avaldatakse nõnda, et temal oleks alati üks ja sama nimetaja, mida nimet. proovialuseks. Meetersüsteemis avaldatakse proov tuhandikkudes ning selle murdosas. Näiteks, proov 925 tuhandikku näitab, et 0,925 osa toormetalli (sulatise) raskusest on puhasmetall, ehk kaalu järgi 925 g puhasmetalli tuleb iga 1000 g toormetalli kohta. Seletatuga kooskõlas nimetatud proovi tähistatakse: 0,925 ehk $925 \frac{0}{100}$ ehk 925; viimane tähistamise kuju on meil tarvitamist leidnud. Meil lüüakse kuldajadele järgmised proovid: 980, 960, 855, 750, 585 ja 375; hõbeasjadele — 935, 900, 875 ja 800.

Veneaegsete kuld- ja hõbeasjade proov on alusega 96. Näiteks kulla proov 56 näitab, et 56 osa puhaskulla tuleb 96 osa toorkulla kohta ehk 56:96 osa toorkullast on puhaskuld.

Meeterproov on viimasel ajal tarvitusele võetud ka Inglismaal, eriti kullaga kauplemisel. Seal nimet. standardprooviks kullal pr. $916 \frac{2}{3} \frac{0}{100}$ ($\frac{11}{12}$; 916,6) ja hõbedal pr. $925 \frac{0}{100}$ ($\frac{87}{100}$).

Inglismaal väärismetallide kaalumiseks on troinael (tr.- $\frac{5}{16}$) = 12 tr.-oz. = 24 karaati (vanaegne jaotus) = 240 pennyweighti (dwt.). Vastavalt sellele süsteemile oli varemalt kulla proovialuseks 24 (karatides) ja hõbedal 240 (pennyweightides). Standardprooviks loeti kullal $\frac{22}{24}$ ehk 22 car. ja hõbedal $\frac{222}{240}$ ehk 222 dwt. Proov märgiti vahe abil, mille võrra antud proov oli parem või pahem standardproovist. Seda vahet (kõrvalkaliet standardproovist) nimet. **reportiks** (rep). Kui antud proov

on üle st. pr., siis vahe tähistati „rep. B.“ (Better — parem), kui ta on alla st. pr., siis — „rep. W.“ (Worse — pahem). Näiteks, proov rep. W. 3 car: tähendab, et toorkuld sisaldab 3 car. vähem puhaskulda kui 24 car. standardkulda. Et 24 car. standardkulda sisaldab 22 car. puhaskulda, siis antud prooviga kullas on $22-3 = 19$ car. ehk $\frac{19}{24}$ osa puhaskulda.

52. Harjutisi.

Määrata proov, kui: 1. 500 (200) g toorkulda sisaldab 400 (171) g puhaskulda; 2. 806,250 tr.-oz. raske kullakang sisaldab 741,750 tr.-oz. puhaskulda; 3. 135 (250) g puhashõbedat sulatati ühte 65 (107) g vasega; 4. 140 (175) g puhaskulda sulatati ühte 60 (75) g vasega; 5. sulatati ühte 1 kg vaske, 1 kg 830 pr. ja 1 kg 670 pr. hõbedat.

Puhas- ja toorkaalu arvutamine.

53. a. Puhaskaalu arvutamine toorkaalust. Näide. Kuipalju puhaskulda sisaldab 4,5 kg kulda, mille proov 925?

Proovi mõiste järgi 0,925 osa toorkaalust on puhaskuld. Tervest osa leidmise teel saame:

$$4,5 \text{ kg} \times 0,925 = 4,1625 \text{ kg}$$

Sõnasta, millega võrdub puhaskaal.

b. Toorkaalu arvutamine puhaskaalu abil. Näide. Kuipalju saab 213,5 g puhashõbedast 875 pr. hõbedat?

Proovimõiste järgi iga 875 g puhashõbedale vastab 1000 g toorhõbedat. Mitu korda 213,5 mahutab 875, niipalju korda 1000 g toormetalli saame:

$$\frac{213,5}{875} \times 1000 = \frac{213,5}{0,875} = 30,5 \cdot 8 = 244 \text{ g.}$$

Sõnasta, millega võrdub toorkaal.

c. Toorkaalu arvutamine teisest toorkaalust. Näide. Kuipalju saab 686,25 tr.-oz. standardhõbedast 900 pr. hõbedat?

See ülesanne laheneb kahe eelneva ülesande põhjal nõnda, et alul määrame standardhõbedas (925 pr.) peitüva puhashõbeda hulga ja selle abil määrame 900 pr. hõbedada hulga.

$$\frac{686,25 \times 0,925}{0,900} = 76,25 \times 9,25 = 705,3125 \text{ oz.}$$

d. Kaalu ja proovi ümberarvutamine. Näide. Mitu kg 750 pr. kulda saab 500 tr.-oz. 900 pr. kullast? Ülesande lahendamiseks enne oz-id teisendame kg-deks ja siis — algproovi soovitatavaks prooviks. Selleks koostame aheliku:

x kg 750 pr. k.	—	500 tr.-oz. 900 pr. k.
12	—	373,242 g " " "
1000	—	1 kg " " "
1000	—	900 kg puhaskulda
750	—	1000 kg 750 pr. k.

$$x = \frac{500 \times 373,242 \times 900 \times 1000}{12 \times 1000 \times 1000 \times 750} = 18,6621 \text{ kg}$$

54. Harjutisi.

1. Kuupalju puhassetalli sisaldab: **a.** Eesti 2 kr. hõberaha, mille raskus 12 g ja pr. 500, ning sama pr. Läti 5 latine hõberaha, mille raskus 25 g? **b.** 50 (15) g raske kuldsett pr. 585 (750)? **c.** 40 g hõbelusik pr. 875? **d.** 200 g hõbekulp pr. 800? **e.** 6,325 kg hõbedat pr. 775? **f.** 18,025 oz. kulda pr. 969²/₃? **g.** kg-des 204 oz. 935 pr. kulda?

2. Kuupalju saab: **a.** 625 pr. kulda 18,712 g puhashõbedast? **b.** standardpr. (950 pr.) hõbedat 3024,5 (409,5) oz. puhashõbedast? **c.** standardkulda 305,825 oz. puhaskullast? **d.** kg-des 204,75 oz. puhaskullast 950 pr. kulda?

3. Kuupalju saab: **a.** 925 pr. kulda 2,352 kg 875 pr. kullast? **b.** 900 pr. hõbedat 386,832 oz. standardhõbedast?

4. Sulatati ühte vaske, puhaskulda ja kulda 830 pr. ja 750 pr., iga ühte 500 g. Leida sulatise proov.

5. Palju vaske lisab kuldsepp juurde 175 g 900 pr. kullale, et saada 583¹/₃ pr. kuld?

6. Mitu oz. standardhõbedat saab 4,577 kg 755 pr. hõbedast?

7. Mitu kg 875 pr. kulda saab 295 oz. 985 pr. kullast?

8. Mitu 30 grammilist teelusikat pr. 875 saab valmistada 10 oz. st.-hõbedast?

9. Londonis noteeritakse kulla hind šillingites ja penssid puhaskulla 1 tr.-oz. eest ja hõbeda hind penssides standardhõbeda 1 tr.-oz. eest. Arvestades Londoni hindu lahendada järgn. ülesanded:

a. Kuupalju maksab meie rahas 1 gramm: 1) kulda, kui hind on 84/9³/₄, s. o. 84 s 9³/₄ d per 1 oz. puhask., 2) hõbedat, kui hind on 14³/₈, s. o. 14³/₈ d per 1 oz. st.pr.?

b. Kuupalju võib maksa meie rahas: 1) vene hõberublast, mille kaal 20 g ja proov 900, kui hõbeda hind on

13¹/₂, 2) vene 10 rublal. kuldrahast, mille raskus 8,602 g ja proov 900, kui kulla hind on 84/10?

c. Mitu grammi puhashõbedat saab 2 kr. eest, kui hõbeda hind on 15?

Mündi arvutamine.

Rahasüsteemid.

55. **Mündi mõiste.** Vanal ajal tarvitati maksuvahendiks väärismetallide tükke. Need metallitükid omandasid aja jooksul kindla kuju ja raskuse ning kindla metallikoosnevuse. Praegusel ajal mõistetakse **metallraha** ehk **mündi** all metallketast kindla läbimõõdu ja raskusega, mis loodud seaduse poolt selleks ettenähtud ligatuur- või puhasmetallist.

56. **Müntimisvahekorrad.** Riigid määravad rahaseadusega kindlaks *rahaühiku* ning selle jaotuse (Eestis rahaühik on kroon, mis jaotatud 100 sendiks, Soomes — mark = 100 penni) ja nn. *müntimisvahekorrad*:

1. Mündi **toorkaal** (šrot); näit.: eesti hõbe 2-he kroonise raskus 12 g, 1 £ kuldraha (sovereign) kaalub 123,27447 graani ehk 7,9881 g.

2. Mündi **puhaskaal** (korn), mis näitab puhasväärismetalli sisaldavust mündis kaalu järgi. Näit.: nimetatud 2-he kr. hõberaha sisaldab 6 g puhashõbedat ja 1 £ kuldraha 7,32238 g puhaskulda.

3. **Proov** ehk puhas- ja toorkaalu suhe. Enamikus kuldrahadel on proov 900 (Inglismaal — 916²/₃) hõberahade proov on mitmekesine, näiteks: Eestis 500, Inglismaal vanadel müntidel 925 ning uutel 500, Rootsis 800 ja 600.

4. **Mündialus** — kindel vahekord rahaühikute hulga (resp. rahaühiku) ja puhas- või toorväärismetalli kaaluühiku (resp. kaalu) vahel. Näiteks: 1 eesti kroon väärib ¹⁰⁰/₂₄₈ g puhaskulda, 1869 £ lüütakse 40 tr.-~~ll~~ standardkullast, 1 prantsuse frank väärib 65,5 mg 900 pr. kulda, 100 soome marka väärivad 3¹⁵/₁₉ g puhaskulda jne.

5. **Remedium** ehk **tolerants** — seaduse poolt lubatud kõrvalkalle mündi proovist ja kaalust, sest tegelikult on võimata täpsalt valmistada seaduses ettenähtud proovi ja kaaluga münte. Prooviremedium on enamikus kuldrahadel ± 0,001, s. o. proov 900 võib kõikuda 899 ja 901 vahel; kaaluremedium on keskmiselt ± 2°/₁₀₀. Hõbe-

rahadel on remedium märksa suurem, näiteks, meie 2-he kr. kaalu alal mitte üle 7‰ ja proovi alal mitte üle 0,010.

57. Rahaliigid. Seadusega määratakse veel kindlaks, millisest väärismetallist raha on seaduslik maksuvahend *igas summas*, s. o. teda peab vastu võetama piiramatul arvul. Kui see on kuldraha, siis öeldakse, et riigis on *kuldvaluuta*, hõberaha puhul — *hõbevaluuta*. Rahasüsteem, kus on eesõigustatud üks väärismetallidest, nimetatakse *monometallistlikuks*. Kulla püsiva väärtuse tõttu on pea kõiges riiges kuldvaluuta (Inglismaal 1816. aastast). Rahasüsteem nimetatakse *bimetallistlikuks*, kui seaduslikuks maksuvahendis igas summas on kuld- ja hõberaha. Hõbeda hinna kohutava languse ja suure kõikumise tõttu on nimet. süsteem veel nime järgi Hollandis, Ameerika Ühendriigis, Hispaanias ning veel mõnes latina rahaliitu kuulavas riigis.

Et kuldraha lüüakse praktilise eesmärgiga suuremale põhiühikute arvule (5, 10, 20, 50, 100), siis vähemate maksude puhul tekib vajadus peenraha ehk **vahetusraha** järele. **Vahetusraha** lüüakse piiratud arvul (meil hõberaha 6 kr. ja teist vahetusraha 3 kr. elaniku kohta) ning väikese väärtusega metallist, nagu madala prooviline hõbe, vask, nikkel, pronks, alumiinium, raud jne. Rahalöömise õigus kuulub riigile. Metallrahade kõrval on seadusliku asemaksuvahendina liikvel **paberraha** ehk **rahamärgid**, mida välja laseb riik, nn. riigi kassatähed, või eesõigustatud pank (Eesti Pank), nn. pangatähed. Paberraha ostuväärtus võrdub tema nimiväärtusega seni kui ta on ümbervahetatav täisväärtusliku metallraha või kulla vastu, vastasel korral tema ostujõud langeb.

Maailma sõja ajal võeti ära liiklemisest kuld- ja hõberaha, ning seaduslikuks maksuvahendiks igas summas jäi paberraha (pabervaluuta). Viimasel ajal enamik Euroopa riike on paberraha viinud kulla alusele, nn. stabiliseerinud. Ehk küll uued rahaseadused ette näevad kuldrahade löömise, pole neid veel kuskil löödud. Eesti rahaseaduses pole ette nähtud kuldraha löömist — meil on *teoreetiline kuldvaluuta*. Seadusliku maksuvahendina liikvel oleval paberrahal hoitakse katevara (kullas ja teistes kindlates väärtustes), mis kindlustab tema väärtust languste vastu. Eestis on katevara alammäär 40‰. Peale selle on eesõigustatud pangad, kellel paberraha väljalaske õigus (Eesti Pank, Inglise Pank), kohustatud ostma ja müüma paberraha vastu kulda kindla mündialusele vastava hinnaga. Eesti Pank arvab 1 kg puhaskulla hinnaks 2480 kr., mille juures ostja või müüja kannab kulud, mis seotud kulla veoga Tallinna ja Londoni vahemaal.

58. Riikide rahasüsteeme.

R i i k	Rahaühik ja ta jaotus	M ü n d i a l u s	Proov	Rahaühiku väärtus pu- haskullas g-des
Eesti	Kroon (kr.) à 100 senti (s.)	1 kr. = $\frac{1}{2} \frac{0}{4} \frac{0}{8}$ g pk.	—	0,40323
Ameerika Ühend- riigid	Dollar (\$) à 100 senti (c.)	1 \$ = 25,8 graani 900 pr. kulda	900	1,50462
Austria	Šilling (S) à 100 grossi (g)	4723,2 S = 1 kg pk.	900	0,21172
Belgia	Frank à 100 santiimi Belga ¹⁾ = 5 franki	23899,317 fr. = 1 kg pk. 1 belga = 0,209211 g pk.		0,20921
Bulgaaria	Leva à 100 stotinkat	92 levat = 1 g pk.		0,01087
Danzig (Vabalinn)	Gulden à 100 penni	1 gulden = $\frac{1}{25}$ £		0,2929
Helveetsia	Frank (hfr.) à 100 santiimi (c)	3100 hfr. = 1 kg 900 pr. k.	900	0,29032
Hollandi	Gulden (fl.) à 100 senti (c.)	1653,44 fl. = 1 kg pk.	900	0,60480
Inglismaa	Naelsterling (£) = 20 šillingit (s) à 12 penssi (d)	1869 £ = 40 tr. - st. kulda	916 ² ₃ ^y	7,32238
Itaalia	Liira (L.; Lit.) à 100 sentesiimi	100 L. = 7,919052 g pk.	900	0,07919
Leedu	Litt (Lt.) à 100 sentast (ct.)	1 Lt. = 0,150462 g pk.	900	0,15043
Läti	Latt (Ls) à 100 santiimi (s.)	1 Ls = 0,290322 g pk.	900	0,29032
Poola	Zlott (Zl.) à 100 grossi (gr.)	5924,44 Zl. = 1 kg pk.	900	0,16879
Prantsusmaa	Frank (fr.) à 100 santiimi (cs)	1 fr. = 65,5 mg 900 pr. k.	900	0,05895
Rootsi	Kroon (Kr.) à 100 ööri	2480 Kr. = 1 kg pk.	900	0,40323
Saksa	Riigimark (RM) à 100 penni	2790 RM = 1 kg pk.	900	0,35842
Soome	Mark (Smk.) à 100 penni	100 Smk. = $3 \frac{15}{19}$ g pk.	900	0,03789
Tsehhoslovakkia	Kroon (Kč) à 100 hellerit	1 Kč = 44,58 mg pk.	900	0,04458
Uugari	Pengő (P) à 100 fillérit (f.)	3800 P = 1 kg pk.	900	0,26316

1) Belga pole rahaühik, vaid seda nime kannab frangi kordarv (5) rahalises läbikäimises välismaadega.

Mündipariteet.

59. Mündipariteedi all mõistetakse mündi vahetusväärtust, mis määratud mündialuste põhjal. Pariteet näitab, kuipalju ühe riigi rahaühikuid antakse teise riigi ühe rahaühiku vastu seaduslikul kullaalusel. Näiteks, eesti krooni soome pariteediks nimetat. seda soome markade arvu, mis vahetamisel antakse ühe meie krooni vastu kullaalusel, s. o. mitu soome marka antakse teatava hulga ($\frac{100}{248}$ g pk.) kulla vastu, mille vastu antakse üks eesti kroon.

a. Kui mündialused, mille pariteeti määratakse, ei erine kulla proovilt ega kaaluühikult, siis pariteet võrdub mündialuste jagatisega.

b. Mündialuste isesuguste proovide ja kaaluühikute juhtudel, tuleb enne mündialuste jagamist kaalu nimetusi ja proove ühtlustada. Siin on soovitatav vajalikud arvutused sooritada ahelarvutamise teel.

Näit.: a. Leida ungari pengö eesti pariteet kui 1 kr. = $\frac{100}{248}$ g puhaskulda (pk.) ja 1 pengö = 0,26315789 g pk.

$$x \text{ kr.} : 1 \text{ peng.} = 0,26315789 \text{ g} : \frac{100}{248} \text{ g. siit}$$

$$x = \frac{0,26315789 \cdot 248}{100} = 0,26315789 \cdot 2,48 = 0,6526$$

(Ligik. korrut. 0,0001 täps.) Pariteet = kr. 0.65²⁶

b. Leida am. dollari eesti pariteet, kui 1 kr. = $\frac{100}{248}$ g pk., 1 \$ = 25,8 graani 900 pr. toorkulda (tk.) ja 1 gr. = 64,8 mg.

$$x \text{ kr.} = 1 \$$$

$$1 = 25,8 \text{ gr. tk. (mündialus)}$$

$$1000 = 900 \text{ gr. pk.}$$

$$1 = 0,0648 \text{ g pk.}$$

$$\frac{100}{248} = 1 \text{ kr. (mündialus)}$$

$$x = \frac{25,8 \cdot 900 \cdot 0,0648 \cdot 248}{1000 \cdot 100} = 3,7315$$

Pariteet = kr. 3.73¹⁵

60. Rahade pari-

Riik.	1 Eesti kroon (kr.)	1 Ameerika Ühendriikide dol- lar (\$) ¹	1 Austria šilling (S)	1 Belgia belga (= 5 fr.)	1 Hollandi gulden (fl.)	1 Inglise naelsterling £
Eesti kroone ¹⁾	1	3,7315	0,5251	0,5188	1,4999	18,1595
Ameerika dollareid	0,2680	1	0,1407	0,1391	0,402	4,8666
Austria šillingeid	1,9045	7,1067	1	0,9881	2,8566	34,5848
Belgia belgasid ²⁾	1,9274	7,1919	1,0119	1	2,8908	35
Hollandi guldmaid	0,6667	2,4878	0,3501	0,3459	1	12,1071
Inglise pensse	13,2162	49,316	6,9384	6,8571	19,8231	240
Itaalia liirasid	5,0918	19	2,6736	2,6418	7,6373	92,4616
Leedu litte	2,680	10	1,4071	1,3905	4,02	48,6665
Läti latte ³⁾	1,3889	5,1826	0,7293	0,7206	2,0832	25,2216
Poola zlotte	2,3889	8,9140	1,2543	1,2395	3,5831	43,3811
Prantsuse franke	6,8400	25,5239	3,5913	3,5489	10,2595	124,213
Saksa riigimarku	1,125	4,1979	0,5907	0,5837	1,6874	20,4295
Soome marku	10,6406	39,7056	5,5870	5,5208	15,9603	193,2282
Tšehhoslovakkia kroone	9,0451	33,7506	4,7492	4,6929	13,5666	164,2526
Ungari pengösid	1,5323	5,7176	0,8045	0,795	2,2982	27,8249

61. Harjutisi.

Tarvilikud andmed (mündialused) tabelis lk. 76.

1. Määrata eesti krooni: a) läti, b) leedu, c) belgia ja d) itaalia pariteet.

1) Eesti krooniga on võrdsed rootsi, taani ja norra kroon. 2) Belgial

teetide tabel.

1 Itaalia liira (L.)	1 Leedu litt (Lt.)	1 Läti latt (Ls)	1 Poola zlott (Zl.)	1 Prantsuse frank (fr.)	1 Saksa riigimark (RM)	1 Soome mark (Smk.)	1 Tšehhoslovakkia kroon (Kč)	1 Ungari pengö (P)
0,1964	0,3732	0,72	0,4186	0,1462	0,8889	0,09398	0,1106	0,652
0,0526	0,1	0,1930	0,1122	0,0392	0,2382	0,0252	0,0296	0,1749
0,374	0,7107	1,3712	0,7972	0,2784	1,6929	0,1789	0,2106	1,2429
0,3785	0,7192	1,2080	0,8068	0,2818	1,7132	0,1811	0,2131	1,2579
0,1309	0,2488	0,4800	0,2791	0,0975	0,5927	0,0626	0,07371	0,4351
2,5956	4,9316	9,5157	5,5322	1,9322	11,7477	1,2423	1,4616	8,6256
1	1,9	3,6661	2,1315	0,7445	4,5260	0,4785	0,5629	3,3231
0,5263	1	1,9295	1,1218	0,3917	2,3822	0,2519	0,2963	1,7490
0,2728	0,5183	1	0,5814	0,2030	1,2346	0,1174	0,1536	0,9064
0,4692	0,8914	1,7200	1	0,3493	2,1235	0,2245	0,2641	1,5591
1,3433	2,5524	4,9249	2,8633	1	6,0801	0,6428	0,7562	4,4641
0,2209	0,4198	0,81	0,4709	0,1645	1	0,1057	0,1244	0,7342
2,09	3,9706	7,6613	4,4545	1,5556	9,4585	1	1,1764	6,9444
1,7764	3,3751	6,5123	3,7863	1,3223	8,0399	0,8500	1	5,9031
0,3009	0,5718	1,1032	0,6414	0,2240	1,3621	0,144	0,1694	1

2. Määrata rootsi krooni: a) saksa, b) ungari, c) austria, d) poola ja e) hollandi pariteet.

3. Määrata soome marga: a) itaalia ja b) eesti pariteet

4. Määrata tšehhoslovakkia krooni eesti ja prantsuse pariteet.

ja Luksenburgil on sama valuuta. 3) Läti latiga on võrdne helveetsia frank.

5. Määrata prantsuse frangi: a) eesti, b) ameerika (\$), c) saksa, d) austria, e) hollandi ja f) inglise pariteet.

6. Määrata inglise naela (£): a) eesti, b) tšehhoslovakkia, c) soome ja d) rootsi pariteet.

62. Kuldpunktid.

Mündil peale **nimiväärtuse**, mis temale peale löödud ja millisega teda oma maal peab vastu võetama, on veel **asi-** ehk **metallväärtus**, s. o. väärtus, mis on mündil kui kindla kaalu ja prooviga müntimata metalli tükil. Sellelt seisukohalt käsitatakse välismaa münte kui väärismetalli sulatist, mille väärtus peamiselt oleneb puhassetalli sisaldavusest ning viimase hinnast.

Kui keegi Tallinnas on ärilises läbikäimises Londoniga ning temal on saada või maksa kullas teatav arv naelsterlingeid, siis tekib tal küsimus, kuipalju ühel kui teisel juhtumil kroonides läheb maksuma kulla hulk, mis väärne 1 £-ga. Pariteetide tabelist järele vaadates leiab ta maksuse 18,1595 kr. Tegelikult ei saa see nõnda olla, sest pariteedi arvutamisel pole arvestatud kulla hinda ega transportimiskulusid Londoni ja Tallinna vahemaal. Näiteks, kui sel isikul on Londonist saada summa naelsterlingeid kullas, siis peab ta selle omal kulul Tallinna tooma ning siin kroonideks vahetama (ära müüma). Olgu Inglise Panga kulla ostuhind Tallinna kohta 84 s 9,81 d = 1017,81 d 1 oz. puhask. eest ja transportimisega seotud kulud 6‰ maksusest¹⁾. Määrata sisseveetud 1 kuld-£ maksus Tallinnas, kui 1 kg pk. = kr. 2480.— Selleks koostame aheliku:

<i>üks nael</i>	x kr. = 1 £			
<i>1000</i>	1 = 240 d			
<i>1000</i>	1017,81 = 1 oz			
<i>1000</i>	1 = 31,103496 g			
<i>1000</i>	1000 = 2480 kr.			
	x =			18,1889 kr.
		— kulud 6‰		0,1091 "
				= 18,0798 kr.

1 £ kullas importeerides läheb maksuma kr. 18.08.

1) £ 10000 väärtuses kulla transportimiskulud Londoni ja Tallinna vahemaal on: pakkimine 0,060‰, veoraha 3,480‰, kindlustus 0,905‰.

Vastupidi, kui samal isikul tuleks Londonis maksa summa naelsterlingeid kullas, siis peaks ta arvestama kulla saatekulusid Tallinnast Londoni ning seda hinda, mis ta maksis kullast ostes. Olgu Inglise Panga kulla müügihind Tallinna kohta 84 s 11,45 d = 1019,45 d 1 oz. puhaskulla eest ning kulud 6,597 ‰ maksusest. Määrata väljaveetud 1 kuld-£ maksus, kui 1 kg pk. = 2480 kr. Selleks koostame aheliku:

$$\begin{array}{r}
 x \text{ kr.} = 1 \text{ £} \\
 1 = 240 \text{ d} \\
 1019,45 = 1 \text{ oz.} \\
 1 = 31,10396 \text{ g} \\
 1000 = 2480 \text{ kr.} \\
 \hline
 x = 18,1596 \text{ kr.} \\
 + \text{ kulud } 6,597 \text{ ‰} \quad 0,1198 \text{ „} \\
 \hline
 = 18,2794 \text{ kr.}
 \end{array}$$

Väljaveetud 1 kuld-£
 1019,45 d = 1 oz.
 1 oz. = 31,10396 g
 1000 g = 2480 kr.
 18,1596 kr.
 0,1198 „
 18,2794 kr.

1 £ kullas eksporteerides läheb maksuma kr. 18.28. Need kaks £ maksust Tallinnas 18.08 ja 18.28 nimetatakse **kuldpunktideks**: esimene on *kuldimportpunkt*, teine — *kuldeksportpunkt*. Nad näitavad, et 1 £ tegelik väärtus Tallinna turul pole jääv suurus, vaid oleneb sellest, kas arve teie õiendamisel kuld tuleb sisse või välja vedada.

Ülesanne. Määrata RM-des 1 £ kuldeksportpunkt Berliinis, kui 1 kg pk. enesel maksab RM 2792.—, millist suurendavad saatekulud Londoni: vedu 1,1 ‰, kindlustus $\frac{1}{3} \text{ ‰}$, intressikaotus 2 p. eest 4 ‰, proovimismaks RM 0.10 ja pakkimine RM 0.38, ja kui kulla hind Londonis on 84 s 10 d 1 oz. puhaskulla eest.

Inglise rahaühikute teisendamine.

63. Et 1 £ = 20 s = 240 d, siis 1 s = $\frac{1}{20}$ £ = 0,05 £ ja 1 d = $\frac{1}{240}$ £ = $\left(\frac{4\frac{1}{6}}{240 \cdot 4\frac{1}{6}}\right)$ 0,004 $\frac{1}{6}$ £. Leitud suhete 0,05

ja kurtaaž 0,500 ‰, kokku 4,945 ‰. Sellele lisatakse juurde Londonist Tallinna veol intressikaotus 7 päeva eest $5\frac{1}{2} \text{ ‰}$, (365 p. a.) = 1,055 ‰, kokku kulud sisseveol 6 ‰, ja Tallinnast Londoni veol lisatakse juurde intressikaotus 7 p. eest $8\frac{1}{2} \text{ ‰}$ (360 p. a.) = 1,652 ‰, kokku kulud väljaveol 6,597 ‰.

ja $0,004\frac{1}{6}$ abil on hõlpus šillingeid ja pensse teisendada naelsterlingi murdosaks ja vastupidi.

a. Šillingite ja pensside teisendamisel naelsterlingi murdosaks šillingite ja pensside arvuga korrutatakse vastavat suhet.

Näide. Mitu naelsterlingit on £ 48.13.8?

Korrutades 13-ga 0,05 ja 8-ga $0,004\frac{1}{6}$ ning liites korrutised saame:

$$\begin{array}{r} \text{£ } 48.13.8 = \\ \quad 13 \times 5 \quad \text{£ } 48 \\ \quad 8 \times 4\frac{1}{6} \quad \text{„ } 0,65 \\ \quad \quad \quad \text{„ } 0,033 \\ \quad \quad \quad \hline = \text{£ } 48,683 \end{array}$$

b. Naelsterlingi murdosa teisendamisel šillingiteks ja penssideks nimet. murdosa jagatakse esmalt suurema suhtega (0,05) ning jääk jagamisest — vähema suhtega ($0,004\frac{1}{6}$).

Näide. £ 958,589 teha mitmenimeliseks arvuks.

Teades, et 58 sajandikku jagatud 5 sajandikuga annavad šillingid ning jääk ühes 9 tuhandikuga, s. o. 39 tuhandikku jagatud 4 tuhandikuga, annavad pensid,

saame: $58 : 5 = 11 \text{ s}$

$$\frac{39}{3} : 4 = 9 \text{ d} \quad \text{£ } 958,589 = \text{£ } 958.11.9.$$

Ehk küll jääk 3 on üle poole jagajast 4-jast, siiski heidame ta ära, sest tõeliselt on ta alla poole jagajast. See tuleb sellest, et jagajaks on $4\frac{1}{6}$ asemel vähem arv 4, millepärast on jääk suurem.

64. Harjutisi.

Teisendada šillingid ja pensid naelsterl. murdosaks ja ümberpöörduvalt:

a) £ 36.4.0; £ 315.7.1; £ 49.10.2; £ 75.15.1; £ 131.17.3; £ 401.19.6; £ 97.2.8; £ 509.5.10; £ 65.11.9; £ 253.8.7; £ 315.17.10;

b) £ 87,450; £ 111,054; £ 230,008; £ 51,154; £ 73,162; £ 89,275; £ 644,396; £ 27,587; £ 712,635; £ 391,709; £ 84,860; £ 510,090.

Deviiside arvutamine.

Üldine.

65. **Deviisi mõiste.** Kaubavahetusel välismaadega on arvete õiendamine puhasrahas kulukas ja tülikas. Seepärast tarvitatakse maksuvahendina nn. **deviise**, s. o. välisrahas (välismaal) makstavaid vekseid, tšekke ja kirjalikke ja telegraafilisi maksukäskke. Näiteks, Tallinna kaupmees, kes müünud Londoni kaupa, müügisumma katteks trasseerib ostja peale ning müüb siin vekslit ära. Vekslit ostjateks on need, kellel on maksa summad välismaale. Teiselt poolt, kaubaostja võib oma võlasumma tasuda tšekiga. Pangad kirjutavad tšekke oma väliskorrespondentide peale ning müüvad neid soovijatele.

Üldiselt kirjutatakse deviis (välisveksel) selle maa valuutas, kus elab võlgnik, ning müüakse selle maa valuutas, kus müümine teostub.

66. **Kurss.** Deviisisumma välisrahas on muutumatu, kuid selle vastu antav siseraha hulk on muutuv ning oleneb pakkumisest ja nõudmisest. Siseraha ühikute muutuv hulk, mis antakse deviisile (vekslile) kirjutatud välisraha kindla ühikute arvu (100 või 1 ühiku) vastu, nimetatakse **deviisi-** ehk **vekslikursiks**. Näiteks: Tallinnas kurss Pariisi peale 14.90 näitab, et Pariisis makstava 100 fr. vekslit vastu antakse Tallinnas kr. 14.90; kurss Londoni p. 18.20 näitab, et vekslisumma iga 1 £ eest makstakse kr. 18.20. Kui *kursiarv* — kurssi näitaja arv — suureneb (näiteks, 1 £ kurss tõuseb 18.20-lt 18.22-le), siis öeldakse, et deviisid on kallinenud, sest 1 £ eest antav oma maa raha hulk on suurenenud.

67. **Kursside liigid.** Mõnel maal on tarvitusel nn. *kaudne kurss*, mille tähendus vastupidine seletatud kursiga, mida nimet. otseseks ehk *hinnakursiks*. Näiteks, Inglismaal enamik veksliturse (Euroopa linnade, New-Yorgi jne. peale) noteeritakse nõnda, et nad näitavad välisraha muutuvat hulka, mis antakse naelsterlingite kindla arvu (1 £ ja 10£ vastu). Näit., Londonis Tallinna peale kurss 18.21 näitab, et Tallinnas makstav veksel kr. 18.21 maksab Londonis 1 £. Nimetatud kurss hõlbustab oma maa kursside võrdlust välismaa kurssidega.

68. **Vekslipariteet.** Olemuselt veksliturseid tegelevad kahe maa rahade võrdlemisega. Seepärast veksliturseid aluseks on vastavate maade mündialused. Mündialuste

põhjal määratud vekslkursid nimet. **vekslipariteediks**. Vekslkursid tegelikult kõigub pariteedist üles- ja allapoole, olenevalt nõudmisest ja pakkumisest. Kõikumiste ülem- ja alampiiriks on *kuldpunktid*, millest nad ei tohiks üle minna. On ju kuldpunktid niisugused vekslkursid, mille puhul end ära tasub kulla sisse- või väljavedu. Näiteks, Tallinnas £ kursid võib kõikuda 18.159 ümber, kuid muutes vähemaks 18.08 või suuremaks 18.28 astuks püsiva väärtusega kuld maksuvahendina deviiside asemele.

69. Kursi tähtaeg. Vekslkursi kõrgusele avaldab mõju ajavahemik ehk tähtaeg, mille möödumisel, arvates müügi-päevast makstakse välja kursi välisvaluuta. Seda ajavahemikku nimet. **kursi tähtajaks**. Mida pikem on kursi tähtaeg, seda madalam on kursid ning seda odavam on veksel. Tähtaja suhtes kursid liigituvad *lühij- ja pikaajalisteks*.

Praegusel ajal on maksuvahendina liikvel kohemakstavad deviisid. Vastavalt sellele on pea kõikjal kursid *ettenäitamisel (à vue; a vista)*. Pikaajalisi kurse leidub mõnele kaugele kohale. Näit., Londonis 90-päevane kursid Rio de Janeiro peale, New-Yorgis 60-päevane kursid Londoni peale. Vekslkursid määratakse börsil ning avaldatakse *kursisedelid*. Enamikus kursisedelites tähistatakse kursid: „ostjad“ ja „müüjad“, juurde lisades eelneva börsipäeva kursid, vastava maa ametliku diskontoprotsendi ning sageli ka pariteedi.

Deviiside maksuse arvutamine.

70. Vekli ja kursi tähtpäevad ühtuvad. Kui vekli tähtaeg on sama pikk kui kursi tähtaeg, siis vekli maksuse leidmiseks korrutatakse vekslisumma kursiga ning jagatakse kursi välisvaluuta ühikute arvuga ehk **vekslisumma korrutatakse välisraha ühiku hinnaga**.

Näiteid. 1. Kuupalju maksab tšekk Smk. 2560.— Helsingi p. kursiga 9.49 (kr. per 100 Smk.)?

Meil tarvitusel oleva nn. *hinnakursi* mõiste järgi 100 Smk. hind on kr. 9.49, siis on 2560 Smk. ehk

$$a) \text{ tšekimaksus} = \frac{2560 \times 9,49}{100} = \text{kr. } 242,94, \text{ ehk}$$

$$b) \text{ tšekimaksus} = 2560 \times 0,0949 = \text{kr. } 242,94.$$

2. Mitu dollarit saab New-Yorgis vekslit £ 820.10.—, tha. 60 päeva, kui Londoni p. 60-päevane kurss on $4.83\frac{1}{4}$ (\$ per 1 £)?

a) Vekslimaksus = $820,5 \times 4,8325 = \$ 3965.07$ ehk

b) £ 820 = $820 \times 4,8325 = \$ 3962.65$

10 s = $\frac{1}{2} \times 4,8325 = \underline{\quad 2.42 \quad}$

Vekslimaksus \$ 3965.07

71. Vekslid ja kursi tähtpäevad ei ühtu. Et meil ja mujal tarvitusele võetud kursid näitavad kohemaks-tavate deviiside hinda, siis iga tähtajalise vekslid maksutäht-päev on hiljem kursi tähtpäevast, milleks enamikus on vekslid müügipäev. Veksel, mille järgi välja makstakse välisva-luuta tegelikult hiljem, kui kursi tähtaeg seda ette näeb, peab olema odavam võrdsummalisest kohemakst. deviisist int-ressi võrra ajavahemiku eest kursi tähtpäevast vekslid täht-päevani. Järelikult lahkuminevaid tähtpäevi võib ühtivu-sele viia, kui vekslisummast lahutada intress, s. o. vekslid diskonteerimise teel. Üldiselt veksel diskonteeritakse müü-gikoha kommete pärast, kuid maksukoha diskontomääraga, mis müügipäeval ametlikult maksev. Näiteks, kui Prant-suse Panga diskontomäär on $2\frac{1}{2}\%$, siis Prantsusmaal maks-misele kuuluvad vekslid diskonteeritakse kõikjal $2\frac{1}{2}\%$ -ga.

Näide. Kuupalju maksab 5. veebr. Valgas veksel Ls 1830.—, tp. 25. veebr., kui kurss Riia peale on 72.15 (kr. per 100 Ls)? Diskonto 6% .

Vekslid tähtpäeva 25. veebr. ja kursi tähtpäeva 5 veebr. vahe on 20 päeva, mille eest tuleb arvutada vekslisummat intress 6% -ga. Vekslimaksust on võimalik arvutada 3-el viisil.

a) Ühel, nn. **diskonto oma rahas** viisil leitakse esmalt niisuguse vekslid maksus, mille tähtpäev ühtub kursi täht-päevaga, ning seda diskonteerides saadakse otsitav vekslid limaksus.

Ls 1830 —, á 72.15 (*a vista*) annavad

$1830 \times 0,7215 = \text{kr. } 1320.35$ (= *a vista* vekslid maksus)

— Intr. $20/6\%$ (= $1/3\%$) „ $\underline{\quad 4.40 \quad}$

Vekslid maksus kr. 1315.95 (tp. 25. veebr.).

b. Teisel, nn. **diskonto võõras rahas** viisil enne üht-lustatakse vekslid ja kursi tähtajad vekslid summa diskontee-rimise teel, ning selle järele leitakse vekslid maksus.

Ls 1830.—, tp. 25. veebr.
 — 6.10 intr. 20/6% (= 1/3%)

Ls 1823.90 *a vista*, à 72.15 (*a vista*) annavad
 vekslimaksuse = $1823,9 \times 0,7215 = \text{kr. } 1315,94$.

Need kaks viisi on tegelikult tarvitatavamad.

c. Diskonteerides vekslkurssi nagu vekslisummat taandub kurss niisugusele kursile, mille tähtpäev ühtub vekslit tähtpäevaga. Taandatud kursi abil vekslimaksuse määramine teostub nagu varemalt.

Ls 1830.—, tp. 25 veebr., à 72.15 (*a vista*)
 — 0.2405 intr. 20/6% (= 1/3%)
 = à 71.9095 tp. 25. veebr. annavad
 vekslimaksuse = $1830 \times 0,719095 = \text{kr. } 1315,94$.

Märkus. Täpsa vastuse saamiseks peab taandatud kurss olema avaldatud paljude kümnendkohtadega. See asjaolu teeb selle viisi eba-praktiliseks.

72. Vekslit tähtaeg lühem kursi tähtajast. Pikaajaliste vekslit kursside puhul vekslit tähtaeg võib olla kursi tähtajast lühem või pikem. Viimane juhtum on samane asja käsitluga. Vaatlemisele tuleks juhtum, kus ta on lühem. Kui vekslit tähtaeg on lühem kursi tähtajast, siis saadakse vekslit järgi välisraha kätte varem kui kurss seda ette näeb. Järelikult on niisugune veksel kallim intressi võrra ajavahe-miku eest vekslit tähtpäevast kuni kursi tähtpäevani. Vekslimaksuse arvutamisel liidetakse intress vekslisummaga. Arvutamine ise võib teostuda ülalsetletatud 3-el viisil.

Näide. Kuupalju maksab 26. jaanuaril Rio de Janeiroks veksel £ 960 Londoni p., tp. 6. aprillil, kui 90-päevane kurss on 48,625 (Mil-reisi per 1 £)? Diskonto 3%.

Kursi tähtpäev on 26. jaanuarist 90 päeva pärast, s. o. 26. aprillil. Tähtpäevade vahe = $26./IV - 6./IV = 20$ päeva, mille eest intress tuleb liita.

£ 960, à 48,625 (tha. 90 p.) annavad
 $960 \times 48,625 = \text{Milr. } 46680$ (= 90-p. vekslit maksus.)
 + Intr. 20/3% " " 77,8

Vekslimaksus Milr. 46757,8 (tp. 6. april.)

73. Kulud ja arved. Kauplemine deviisidega on seotud mitmesuguste kuludega, nagu komisjon, kurtaaz, porto, telegraaf, tempelmaks jne. Üldiselt võetakse komisjon ja kurtaaz vekslimaksusest pärast diskonto lahutamist või liitmist. Telegraafikulud telegraafilistelt maksukäskudelt olevad maksukoha kaugusest. Nimetatud kulud ostu puhul suurendavad ostusummat ning müügi puhul vähendavad müügisummat.

Näide 1. Tartu 7. märtsil osteti Krediit Pangalt tšekk Londoni p. £ 375.5.—, k. 18.26 (kr. per 1 £) ja telegraafil. maksukäsk New-Yorgi p. \$ 1200.—, k. 3,7605 (kr. per 1 \$). Viimaselt komisjon $\frac{1}{4}\%$ ja telegr. kulud kr. 25.— Koostada arve.

Tartu, 7. märts. 193... a.

Ostetud Krediit Pangalt:

£ 375.5.— tšekk Londoni p. à 18.26	kr. 6852.07
\$ 1200.— telegr. maksukäsk New-Yorgi peale à 3,7605	kr. 4512.60
+ { Komisjon $\frac{1}{4}\%$	kr. 11.28
{ Telegr. kulud „ 25.— „ 36.28	„ 4548.88
	<u>Kr. 11400.95</u>

Näide 2. Tallinnas 3. nov. müüdi Eesti Pangale tratt Varssavi p. Zl. 1650.— *a vista*, k. 41.90 (kr. per 100 Zl.) ja veksell Kaunase p. Lt. 2500.—, tp. 18. nov., k. 37.05 (kr. per 100 Lt.). Porto kr. 0.75 igalt vekslilt; diskonto 7% . Koostada arve.

Tallinna, 3. nov. 193... a.

Müüdüd Eesti Pangale:

Zl. 1650.— (<i>vista</i>) Varssavi p., k. 41.90	kr. 691.35
— Intr. $6\frac{7}{10}\%$ „	0.81
	<u>kr. 690.54</u>
Lt. 2500.—, tp. 18. nov. Kaunase p., k. 37.05	kr. 926.25
— Intr. $15\frac{7}{10}\%$ „	2.70
	<u>„ 923.55</u>
	kr. 1614.09
	Porto „ — 1.50
	<u>Kr. 1612.59</u>

Seletus. Trati diskontopäevadena on arvestatud 3 postipäeva + 3 inkasseerimispäeva. Teise vekslil diskontopäevad 3.—18. novembrini.

74. Mitme vekslil maksuse arvutamine. Ühe ja sama maa mitme vekslil maksuse arvutamisel ühise kursiga on soovitatav taandada vekslisummad kursi tähtpäevale diskonteerimise teel ning pärast seda nende kogusumma korrutada kursiga. (Vt. § 71 p. b). Sel teel mitme vekslil maksuse arvutamine asendatakse ühe vekslil maksuse arvutamisega. Diskonteerimisel kasutatakse i №№.

Näit.: Pärnus, 20. mail kursiga 89.20 müüdi vekslid:

	20. mai	Päevad	i№№
RM 560.—, <i>a vista</i>		—	—
„ 800.—, tp. 30. mail		10	80
„ 450.50, „ 15. juun.		25	113
„ 675.—, „ 23. „		33	223
RM 2485.50 Stettiini p.			416:72
—5.78 intr. 5%			
RM 2479.72, <i>a vista</i> , k. 89.20 . . . kr. 2211.91			

Seletus. 20. mai on kursi tähtpäev; i№№ arvutamine tavaline.

75. Harjutisi.

Tallinna börsi kursside noteeringud käivad välisvaluuta 100 ühiku kohta, peale £ ja \$ kursi, mis käib 1 ühiku kohta.

1. Kuupalju maksab Tallinnas: a) tšekk £ 250 (300) kursiga 18.22 (18.26); b) tratt fr. 1560.— (1200) k. 14.80 (14.92); c) tšekk RM 1340.— (2500) k. 89.75 (89.22); d) telegraafiline maks \$ 750.— (900) k. 3,7515 (3,7610).

2. Arvestades intressipäevadena posti- ja inkasseerimispäevi, leida järgnevate ettenäitamisel (*vista*) vekslite maksus: a) £ 450 Londoni peale, k. 18.20 (intress 8 päeva eest 3⁰/₁₀-ga ehk lühend. 8/3⁰/₁₀); b) Ls 960.— Riia p., k. 72.15 (intr. 3/7⁰/₁₀); c) fl. 550.— Amsterdami p., k. 151.10 (intr. 7/3¹/₂⁰/₁₀); d) \$ 1335.—, k. 3.75 New-Yorgi p. (intr. 17/3⁰/₁₀); e) Kr. 2455.— Stokholmi p., k. 100.25 (intr. 5/3¹/₂⁰/₁₀).

3. Leida järgnevate vekslite maksus:

A. Müüdüd: 1) 6. mail P 1500.— Budapesti p., tp. 18. mail, k. 65.60 (disk. 6⁰/₁₀); 2) 25. veebr. hfr. 1645.— Zürichi p., tp. 20. märtsil, k. 72.70 (3⁰/₁₀); 3) 7. aug. \$ 1550.— New-Yorgi p., tp. 2. sept., k. 3,7635 (3⁰/₁₀) ja porto 75 s.

B. Ostetud: 1) 16. sept. S 962.— Viini p., tp. 1. okt., k. 52.72 (6⁰/₁₀) ja porto 75 s.; 2) 17. okt. Kč 7565.— Praha p., tp. 30. okt., k. 11.22 (5⁰/₁₀), komisjon 1/8⁰/₁₀ ja porto 75 s.; 3) 18. nov. £ 355.15.— Londoni p., tp. 12. det., k. 18.25 (2¹/₂⁰/₁₀), komisjon 3/4⁰/₁₀₀ ja kurtaaz 1⁰/₁₀₀.

4. 1. apr. (7. juun.) müis Rio de Janeiro vekslid Londoni p. £ 185.10.6 (1500), tp. 26. mail (8. aug.), k. 42,250 (42.750) tha. 90 p. Leida müügimaksus, kui disk. $4\frac{1}{2}\%$. (Päevade arv kuus kalendri järgi!)

5. New-Yorgis telegraafil. maksude (cables) kurss Londoni p. on $4.85\frac{5}{16}$. Tuletada sellest diskontimise teel teised Londoni kursid: 1) ettenäitamisel (demand) kurss, võttes arvesse 7 postipäeva, 2) 60-päev. kurss, võttes arvesse 67 päeva, ja 3) 90-päev. kurss, võttes arvesse 97 päeva. Disk. 2% . (365 p. aastas; vt. I osa § 87).

6. Eelneva ülesande andmetel tuletada Londoni p. kursid, kui 90-päev. kurss on $4.82\frac{1}{8}$ ja disk. $2\frac{1}{2}\%$.

7. Kauba Pangast osteti tšekk Leipzigi p. RM 450.— (760), k. 89.75 (89.70) ja telegr. maksukäsk fr. 1675.— (1200), k. 14.90 (14.92), viimaselt komisjon $\frac{1}{4}\%$ ja telegraafikulud kr. 8.— Leida ostumaksus, andes lahendusele arve kuju.

8. Tallinnas 4. märtsil (20. sept.) osteti Linnapangast rimess Riia p. Ls 435.— (1500), tp. 15. mail (15. okt.) ja telegr. maksukäsk Riia p. Ls 1225.— (800), k. 72.60 (72.63). Disk. 6% , komisjon $\frac{1}{4}\%$ ja telegraafikulud kr. 3.— Leida ostumaksus, andes lahendusele arve kuju.

9. Pärnus 1. sept. müüdi Eesti Pangale tratt Londoni p. £ 756.12.— (vista), k. 18.21 (intr. $\frac{8}{3}\%$), ja rimess Varssavi p. Zl. 1372.—, tp. 23. okt., k. 41.95 (6%). Porto kr. 1.50. Leida müügisumma, andes lahend. arve kuju.

10. Narvas 18. nov. müüdi Linnapanka rimess Stockholm p. Kr. 1578.—, tp. 15. detsembr., k. 100.40 ($3\frac{1}{2}\%$), ja tratt Helsingi p. Smk. 3751.—, tp. 30. nov., k. 9.42 ($6\frac{1}{2}\%$). Komisjon $\frac{1}{8}\%$ ja porto kr. 1.50. Leida müügisumma, andes lahendusele arve kuju.

11. Tallinnas 9. juunil müüdi kursiga 89.25 Hamburgi p. vekslid: RM 483.— (vista), RM 785.—, tp. 20. juun., RM. 600.—, tp. 29. juun. Disk. $5\frac{1}{2}\%$. Porto 75 s. vekslilt. Leida müügisumma.

12. Tallinnas 1. augustil müüdi kursiga 9.43 Helsingi p. vekslid: Smk. 875.—, tp. 8. aug., Smk. 1500.—, tp. 15. aug., Smk. 1250.—, tp. 1. sept., ja Smk. 2760.—, tp. 5. sept. Disk. $6\frac{1}{2}\%$. Porto 75 s. vekslilt. Leida müügisumma.

Väliskauba arvutamine.

Inglise kauba arvutamine.

76. Kauba kaalu, maksuse, vähendite ja kulude arvutamine teostub välismail nagu meilgi. Taara arvutamise viisid on ka sarnased meie omadega. See on seletatav sellega, et meie oleme vanema kultuuriga maadelt laenanud kaubanduslikud kombed.

Nagu teada erineb Inglismaa Euroopa riigest oma raha- ja mõõtude süsteemilt. Sellepärast peab inglise kaupade arvutamise juhuks tuttav olema sealsete arvutamismetode ja noteerimisviisidega.

77. **Kaaluühikute teisendamine.** Eespool (§ 63) šillingite ja pennside naelsterlingi murdosaks teisendamisel käsitletud võtet rakendatakse ka *sentnerite* (cwt.), *kvarterite* (qr.) ja *naelle* (lb.) teisendamisel tonni murdosaks.

Et 1 ton = 20 cwt. = $(4 \times 20 =)$ 80 qr. = 80.28 lb., siis 1 cwt. = $\frac{1}{20}$ tonni = 0,05 tonni, 1 qr. = $\frac{1}{20.4}$ ehk $0,05 : 4 = 0,0125$ tonni ja 1 lb = $(\frac{1}{80} : 28 =)$ $0,0125 : 28 =$ $0,0004 \frac{1}{2}$ tonni.

Näide. Mitu tonni on ton 13.17.3.21?

$$\begin{array}{r} \text{Ton 13.17.3.21} = \\ \begin{array}{r} 17 \times 5 \\ 3 \times 125 \\ 21 \times 4 \frac{1}{2} \end{array} \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} \text{ton 13} \\ \text{„ } 0,85 \\ \text{„ } 0,0375 \\ \text{„ } 0,0094 \frac{1}{2} \\ \hline = \text{ton } 13,8969 \frac{1}{2} \end{array}$$

Samast teisendamismetodest lähtudes teisendatakse kvarterid ja naelad sentneri murdosaks.

Näide. Mitu sentnerit on cwt. 1.3.21?

Et 1 cwt. = 4 qr. = 4.28 lb., siis 1 qr. = $\frac{1}{4} =$ $0,25$ cwt. ja 1 lb. = $0,25 : 28 = 0,009$ cwt. Järelikult:

$$\begin{array}{r} \text{Cwt. 1.3.21} = \\ \begin{array}{r} 3 \times 25 \\ 21 \times 9 \end{array} \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} \text{cwt. 1} \\ \text{„ } 0,75 \\ \text{„ } 0,189 \\ \hline = \text{cwt. } 1,939 \end{array}$$

78. Kaubamaksuse arvutamine. Kauba hinnad noteeritakse Inglismaal rõhuvas enamuses šillingites ja penssidest. Kirjalikus noteeringus lahutatakse šillingid penssidest kaldkriipsuga nimesid märkimata. Näiteks: 22/6 tähendab 22 s 6 d, 29/— täh. 29 s, —/8 täh. 8 d.

Kaubamaksuse arvutamisel kaalu- ja rahaühikute vahetuste keerulisuse tõttu kasutatakse itaalia viisi. Kuid teisendades hinda naelsterlingiteks ja kaubakaalu — tonniks või sentneriteks leiame kaubamaksuse ligikaudse korutamise teel 0,001 täpsusega.

Näide. Määrata ton 13.17.3.21 raudpleki maksus, mille hind £ 15.9.11 per ton. £ 15.9.11 = £ 15,496 ja ton 13.17.3.21 = ton 13,8969¹/₂.

$$\begin{array}{r}
 138,9695 \times 1,5496 \\
 \hline
 138\ 969\ 5 \\
 69\ 484\ 8 \\
 5\ 558\ 8 \quad \text{£ } 215,347 = \text{£ } 215.6.11. \\
 1\ 250\ 6 \\
 83\ 3 \\
 \hline
 215,347\ | \text{—}
 \end{array}$$

79. Prahil arvutamine. Kauba veokulud laeval, nn. prahiraha ehk praht võetakse kauba kaalult või mahult. *Prahihinnad* määratakse meeter- või inglise tonnilt, või jälle ruumimeetrilt (kuupmeetrilt) või kuupjalalt, ja noteeritakse šillingites ja penssidest. Prahiraha arvutamisel teisendame kaalu- ja rahaühikud kõrgema järgu ühenimelisteks arvudeks (£; ton; cwt.) ning korrutame ligikaudu 0,001 täpsusega.

Näide. Määrata prahiraha ton 37.2.2.3 pealt, kui prahihind on 22/10 per ton.

22/10 = £ 1,1417 ja ton 37.2.2.3 = ton 37,1263¹/₂.

$$\begin{array}{r}
 37,12635 \times 1,1417 \\
 \hline
 37\ 126\ 4 \\
 3\ 712\ 6 \\
 1\ 485\ 0 \quad \text{£ } 42,387 = \text{£ } 42.7.9 \\
 37\ 1 \\
 25\ 9 \\
 \hline
 42,387\ |
 \end{array}$$

80. Kindlustus-preemia. Erandina Inglismaal kindlustustasu arvutamiseks ei anta preemiamäär protsentides või promillides, vaid šillingites ja penssidest 100 £ kohta. Näiteks: kindlustus $8/6\%$ £ 230 näitab kindlustust £ 230-nelt, arvates 8 s 6 d iga 100 £ pealt.

81. Harjutisi.

1. Teisendada järgnevad mitmenimelised arvud kõrgema järgu ühenimelisteks. Ton 304.4. — ; ton 21.3.3.2; ton 63.8.1.5; ton 7.13.3.8; ton 213.10.2.17; ton 103.18.3.23; ton 56.17.2.27; cwt. 21.3.2; cwt. 417.3.8; cwt. 264.1.20; cwt. 304.2.15; cwt. 235.1.17; cwt. 491.3.27.

2. Leida kaubamaksused. Ton 1.2.1.14 à £58 per ton; ton 4.10.3.21 à £ 16.5. — per ton; ton 13.10.2.7 à £ 14.10.3 per ton; ton 24.11.1.18 à 68/3 per ton; ton 201.14.2.19 à 45/6 per ton; cwt. 2.2.3 à 30/— per cwt; cwt 14.1.13. à 29/— per cwt; 751 kg à 41/3 per 1000 kg.

3. Määrata prahirahad. Ton 15.10.2.7 à 23/— per ton; ton 23.15.3.21 à 32/— per ton; ton 79.11.1.23 à 47/6 per ton; ton 54.12.2.19 à 22/6 per ton.

4. Määrata kindlustuspreemiad. $8/6\%$ £ 300-lt; $8/3\%$ £ 450; $8/6\%$ £ 289; $7/3\%$ £ 490; $6/5\%$ £ 1250; $4/8\%$ £ 957.

Kaupade tollimine.

82. Pea kõigilt sisseveetavatelt ja osalt väljaveetavatelt kaupadelt riik võtab maksu, nn. **tolli** ehk **tolliraha**. Tollid on riigi tuluaallikaks ning ühtlasi kaitseks oma maa tööstusele võõra tööstuse pealetungi vastu. Tollid võetakse nettokaalult (enamikus), bruttokaalult, tüki ja mõnel muul viisil.

Meil määratakse tolliraha kuldfrankides (kfr.). Kuldfrangi ümberarvutamiseks kroonideks, milles tegelikult sünnib maksmine, teostub kindla kursi järgi, mis iga kuu kohta ette avaldatakse Riigi Teatajas.

Sisse- ja väljaveetav kaup lastakse üle piiri selleks kindlaks määratud punktide kaudu. Pärast kaupade üle piiri sissetoomist või enne väljasaatmist peab kaubakäsitaja või omanik esitama tollivalitsusele kirjaliku kaupade nimestiku (deklaratsiooni). Selle järele revideeritakse kaubad ning koostatakse revideerimisakt. Kaubakäsitaja või omanik saab tollikviitungi ära kirja kujul revideerimisaktist. Kui tollirevisjoni pole võimalik kohe teostada, siis paigutatakse kaup tollilattu (aita, platsile), kus revideerimine toimub. Tollimisega seotud tööd, nagu kaupade ümberpaigutamine, kaalumine, pakkimine jne. teevad töötartellid.

Eriti sisseveetud kaupade tollimine on seotud mitmesuguste vormitsemistega, mis nõuab suurt asjatundmist kaubaomanikult ja ajakulu. Kaupade tollimisega seotud toiminguid ja edasisaatmist võtavad enda peale tasu eest elukutselised isikud, nn. **ekspediitorid**, ja **ekspeditsioonärid**.

Väliskauba-arvatlused.

83. Väliskauba-arvatluste käik on üldjoontes sama kui sisekauba-arvatlustel. Mõningaid erinevusi põhjustab asjaolu, et osa arvatlusandmeid on avaldatud ühes või mitmes välisvaluutas.

Väliskaubanduses esinevad samad arvatluse liigid, mis sisekauba vahetusil.

Lihtarvatlus.

84. Näide: Tartu sai Hamburgist üle Tallinna 2 vaati seatina-haavleid:

28 kotti à 2 kg	56 kg netto		
23 „ á 10 „	230 „ „		
	<u>286 kg à \$ 18,30 per 100 kg fob</u>	\$	52.34
	Juurdemaks kottide eest	„	0.43
		\$	<u>52.77</u>
	Kindlustus 1%/\$ 63.—	„	0.63
	3-kuuline aktsept	\$	<u>53.40</u>
	à 3.76	kr.	200.78

Kulud:

Prahiraha Hamburgist Tallinna 5/- à 18.22 kr.	4.55		
Saatjate järelmaks RM 2.35 à 91 . . . „	2.14		
Toll nettolt 287,2 kg à 0,195 kfr. = 56 kfr.			
à 0.73 „	40.88		
Sadamamaks ja tolli kõrvalkulud . . . „	0.69		
Artellimaks „	0.57		
Börsimaks ja kauba paigutamine tolliaita „	1.30		
1% maksude avanssi „	0.50		
Tollideklaratsiooniga seotud kulud . . . „	1.20		
Tolliklaarimine ja komisjon „	5.00		
Kauba toimetamine Tallinna jaama	3.00		
Porto ja tempelmaksud „	1.32	„	61.15
Vedu raudteel kr.	3.30		
Vedu lattu „	0.75	„	4.05
			<u>Kr. 265.98</u>

Määrata 1 kg haavlite ostuhind laos. Ostuarve summa \$ 53.40 ümber arvutades kursiga 1 \$ = kr. 3.76, saame omas rahas faktuurmaksuse kr. 200.78. Sellele lisame juurde kulud ekspediitori arve järgi kr. 61.15 ja kulud Tartus kr. 4.05. Kogusumma kr. 265.98 on 286 kg haavlite ostumaksus ühes kõikide kuludega. Järelikult 1 kg haavlite ostuhind = 265,98 kr. : 286 = kr. 0.93.

Selle kauba edasimüümisel liidetakse ostumaksusele juurde üldkulude ja loodetava kasu protsent, intressikaotus ja kõik kulud, mida müüja enda kanda võtab. (Vt. § 4).

85. Harjutisi.

1. Tartu sai postiga Hamburgist 500 piimaproovi klaasi RM 1.35 tükk loco (Hamburg), rabatt 25%, porto RM 9.—, pakkimine RM 8.60, kindlustus RM 10.15 ja toll kr. 8.38, tempelmaks arvel kr. 0.98. Määrata 1 prooviklaasi ostuhind, kui 100 RM = 91 kr.

2. Viljandi sai Lvovist üle Tallinna 5 kasti, br. 302,4 kg, nt. 263 kg, 1928. a. lõikuse humalaid \$ 10.50 per 50 kg franko Tallinna. Sinna juurde 10 koti maksus à \$ 2.— Kulud Tallinnas: tollimaks 271,4 kg nettolt à 1,65 kfr., ladumaks kr. 0.59, deklaratsioon kr. 0.95, artellimaks ja kaalumine kr. 1.03, komisjon kr. 16.25, vedu tolli laoplatsilt raudt.-jaama kr. 2.—, muud kulud kr. 1.80. Kulud Viljandis: vedu raudteel kr. 3.72, vedu lattu kr. 1.05, tempelmark arvel kr. 0.42. Leida 1 kg humalate ostuhind, kui 1 \$ = 3,75 kr. ja 1 kfr. = 0,73 kr.

3. Tallinna sai New-Yorgist üle Hamburgi 5 petrooli plahvatusmootorit 3½HP à \$ 105.— cif Tallinna. Riigimaks \$ 1.05, päritolutunnistus \$ 2.50, intress \$ 396-lt 4 kuu eest 8% \$ 10.56. Kulud Tallinnas: tempelmark arvel kr. 4.08, toll nettolt 1115,8 kg à 0,234 kfr., sadamamaks ja tolli kõrvalmaksud kr. 4.32, artellimaks kr. 2.23, tühjendamine ja vedu laevalt tolliaita kr. 3.25, tollideklaratsioon kr. 1.20, tolliklaarimisega seotud kulud kr. 16.—, taara parandamine peale tollirevisjoni kr. 1.25. Vedu lattu kr. 3.75. Milliseks kujuneb mootori ostuhind, kui 1 \$ = kr. 3.77 ja 1 kfr. = kr. 0.73?

4. Tartu sai Breemenist üle Tallinna seatina 81 kangi, br. 3070 kg, netto 3048 kg, hind £ 25.10.— tonn cif Tal-

linna. Ekspediitori arve: toll 3048 kg eest à 0,018 kfr., tolli kõrvalkulud ja sadamamaks kr. 4.34, jäämaks kr. 1.01, laduraha kr. 4.34, veoraha laevast tolliata, börsimaks, tühjendamine, komisjon ja teis. kulud k. 27.40, tolliartellimaks ja vedu raudtee jaama ja vagunisse laadimine kr. 12.10. Kulud Tartus: vedu raudteel kr. 16.71, vedu lattu kr. 6.25, tempelmark kr. 2.80 ja muud kulud kr. 0.75. Määrata 1 kg seatina ostuhind, kui 1 £ = kr. 18.26 ja 1 kfr. = 0.73 kr.

5. Rakvere sai Scheffieldist üle Londoni-Tallinna 2 kimpu terast lattides, cwt. 2.2.3 hinnaga 30/— per. cwt. fob London. Kulud: praht cwt. 2.2.3. eest 22/6 per ton, laadimisluba -/3, kindlustus 8/6% £ 5, tempelmaks kr. 0.16, tollikulud kr. 3.50, vedu raudteel kr. 1.47, vedu lattu kr. 0.75 ja tempelmark arvel kr. 0.16. Määrata 1 kg terase ostuhind, kui 1 £ = 18,28 kr.

6. Narva sai Amsterdamist üle Hamburgi-Tallinna 20 vaati, br. 5346 kg, tr. 360 kg, põletatud ja jahvatatud kreeka magnesiiti £ 10.15.— per 1000 kg netto cif Tallinna. Ekspediitori arve: toll 0,026 kfr. 1 kg nettokaalult, sadamamaks ja tolli kõrvalmaksud kr. 14.46, artellimaks kr. 1.01, börsimaks kr. 1.62, laeva tühjendamine ja vedu tolliata kr. 9.47, kindlustusseltsi agendi kulud kr. 5.29, tollideklaratsioon kr. 1.20, tolliklaarimisega seotud kulud kr. 9.50, vedu jaama ja edasitoimetamine kr. 17.50, muud kulud kr. 1.11. Kulud Narvas: vedu raudteel kr. 49.34, vedu lattu kr. 7.60, tempelmark arvel kr. 2.10. Määrata 1 kvintaali magnesiidi müügihind, kui arvestada üldkulusid 8%, loodetavat kasu 10%, skontot 2% ja intressikaotust krediiti müügil 2 k. peale 9% a. (1 £ à 18.22; 1 kfr. à 0.73).

Liitarvatlus.

86. Hinna- ja protsentviis. Nagu eespool (§ 9) seletatud, esinevad sellised arvatluse juhud, kus on võimalik lugeda kõik kulud väärtuskuludeks. Niisuguste väärtuskuludega väliskaupade arvatlusel eelistatakse nn. hinna- ehk pariteediviisi, mis teeb kindlaks, *kuipalju sihtkoha valuutas läheb maksma ühes kogukuludega rahaühik, milles on avaldatud kauba hind lähtekohas.*

Näide. Narva sai Hainewaldest üle Stettiini-Tallinna

20 jöhvsoela	29 cm läbimõõt	à 1.30 RM	26.—
30 " "	32 " "	à 1.45 "	43.50
30 " "	38 " "	à 2.10 "	63.—
			<u>RM 132.50</u>
10% rabatt			" 13.25
			<u>RM 119.25</u>
2% pakkimine			" 2.38
			<u>RM 121.63</u>
à 91			kr. 110.68

Kulud Stettiinis:

Vedu Stettiini	RM 2.80	
Toll, sadamamaks, vedu ja komisjon	" 1.50	
Muud kulud	" 0.50	
Saatekulud ja kindlustus	" 1.50	
à 91	<u>RM 6.30</u>	" 5.73

Kulud Tallinnas:

Toll nt. 29,25 kg à 1,17 kfr. =		
= 34,22 kfr. à 0.73 kr.	" 24.98	
Sadamamaks	" 0.11	
Börsimaks	" 0.20	
Praht Stettiin-Tallinna 3/—	" 2.73	
Tollideklaratsioon	" 1.20	
Tolli klaarimisega seotud kulud	" 3.—	
Vedu jaama ja edasitoimetamine	" 2.25	
Porto ja teised kulud	" 0.92	" 35.39

Kulud Narvas:

Vedu raudteel Narva	kr. 0.98	
Vedu lattu	" 0.40	" 1.38
<u>Maksus ühes kuludega</u> kr. 153.18		

Kauba puhas-faktuuramaksus on RM 132.50, kuid ostja laos maksab ta kr. 153.18, seega 1 RM on maksuma läinud 153,18 kr. : 132,5 = 1,156 krooni. See vahetõde lubab otse määrata kroonides iga sordi hinna sõltuvalt faktuurahinnast, millega tuleb korrutada seda 1 RM väärtust.

I sordi sõela hind	= 1,3 × 1,156 kr.	= 1,503 kr.
II " " "	= 1,45 × 1,156 "	= 1,676 "
III " " "	= 2,1 × 1,156 "	= 2,428 "

Kontrollida!

Ülesanne. Sama arvatlus sooritada protsentviisil, määrates kulude protsendi kogukulude kr. 44.67 ja puhasfaktuuramaksuse RM 132.50 = kr. 120.58 abil. (Vt. § 9).

87. Arvatlus koguskuludega. Samuti nagu koguskulud mõnikord osutuvad väikestena võrreldes väärtuskuludega, võivad väärtuskulud võrreldes koguskuludega osutada väikestena, mille tõttu neid tunduva veata võib liita viimastega. See asjaolu lihtsustab arvatlust kulude jaotamise mõttes.

Näide. Tallinna sai Rotterdamist cif.:

Prantsuse kvartsi 4000 kg,	fl. 6.60 per 100 kg,	fl. 264.—
Naxos smirgli 500 kg,	fl. 13.— per 100 kg,	" 65.—
		<u>fl. 329.—</u>
	à 151	kr. 496.79

Ekspeditsiooni arve:

Toll kvartsilt 4000 kg	à kfr. 0,026	kfr. 104.—	
" smirglilt 500 kg	à kfr. 0,052	" 26.—	
	à 0,73	kfr. 130.—	" 94.90
Sadamamaks	kr. 10.79		
Artellimaks	" 9.47		
Börsimaks ja vedu tolliaita	" 9.90		
Tollideklaratsioon	" 1.20		
Tempelmaks	" 1.30		
Porto	" 0.45		
Komisjon 2% / kr. 128.—	" 2.56		" 35.67
Vedu lattu	" 10.50		
Maksus ühes kuludega			kr. 637.86

Määrata 1 kvintaali kvartsi ja smirgli ostuhind. Kantud kuludest on komisjon ja tempelmaks väärtuskulud, kuna teised on koguskulud. Et need väärtuskulud võrreldes koguskuludega on väikesed, siis liidame nad koguskuludega. Kulude jaotamisel kaupade vahel jätame tolli välja kogukulude hulgast. Tolli liidame pärast iga kauba ostuhinna määramisel.

Arvatlus:

Kulusid peale tolli on kr. 35.67 ja kr. 10.50, kokku kr. 46.17, mis langevad 4500 kg (= 4000 kg + 500 kg) peale. Seega langeb kulusid 100 kg peale:

$$46,17 \text{ kr.} : 45 = 1,026 \text{ kr.}$$

100 kg kvartsi ostuhind:

Faktuurahind fl. 6.60 à 151 kr. 9,966

Toll $100 \times 0,026 \text{ kfr.} = 2,6 \text{ kfr.} \text{ à } 0,73$ „ 1,898

Kulud „ 1,026

Kr. 12.89

100 kg smirgli ostuhind:

Faktuurahind fl. 13.— à 151 kr. 19,63

Toll $100 \times 0,052 \text{ kfr.} = 5,2 \text{ kfr.} \text{ à } 0,73$ „ 3,796

Kulud „ 1,026

Kr. 24.45

Kontrollida!

88. Harjutisi.

1. Tartu sai postiga Remsheid-Hastenist tange: 1 tosin Nr. 733/6'' RM 8.75 per 10 tükki, pool tosinat Nr. 731/6'' RM 9.10 per 10 tükki ja pool tosinat Nr. 731/7'' RM 10.40 per 10 tükki, rabatt 10%, porto RM 4.55, pakkimine RM 0.30, kindlustus RM 0.25, toll kr. 1.35, vedu kr. 0.30 ja muud kulud kr. 0.36. Määrata tangide ostuhind tükilt, kui 100 RM = 90 kr.

2. Tartu sai postiga Hamburgist 1 paki siidkaasi 102 cm lai: 10 m Nr. 4 à 13,65 helv. franki per 1 m, 10 m Nr. 5 à 14,15 hfr. per 1 m, 10 m Nr. 7 à 15,45 hfr. per 1 m, 10 m Nr. 8 à 16,60 hfr. per 1 m, 9,45 m Nr. 9 à 18,10 hfr. per 1 m ja 10 m Nr. 10 à 19,30 hfr. per 1 m, rabatt 10%, porto ja pakkimine hfr. 6.60, kindlustus 1%/hfr. 965.—, päritolutunnistus hfr. 1.65. Toll kr. 200.66, tempelmark arvel kr. 1.30. Määrata iga sordi kaasi 1 m ostuhind, kui 100 hfr. = 73 kr.

3. Tartu sai Riiast üle Valga hinnaga franko Valga:
 60 pütti heeringaid Matties HENC. LOW. Bruce à s 47/—
 30 „ „ Matfull „ „ à s 49/—
 10 poolpütti „ „ Bruce s 53/— täispütti
 10 „ „ Matties s 51/— täispütti.

Ekspediitori arve: toll kfr. 457.50, deklaratsioon kr. 1.25, 1% avanssi kr. 3.34, komisjon kr. 7.50, tempelmark kr. 0.70, tolli ületunnitasu kr. 3.50. Kulud Tartus: vedu raudteel kr. 201.73, vedu lattu 26.90, tempelmark arvel kr. 8.78, muud kulud kr. 3.50. (1 £ = 18,23 kr.; 1 kfr. = 0,73 kr.) Määra püti heeringate müügihind, arvestades üldkulusid 9,5%, loodetavat puhaskasu 11% ja kassaskontot 2 1/2% (alla 100).

4. Pärnu sai Hamburgist 1 kasti vaskseid 1 mm seinetega meierei-torusid: 10 tükki 27 × 25 mm, netto 39 kg, 10 tk. 30 × 28 mm, nt. 41 kg ja 15 tk. 34 × 32 mm, nt. 73 kg, RM 330.— per 100 kg fob Hamburg. Kulud: prahiraha Hamburg-Pärnu 4/-, toll 0,08 kfr. per 1 kg netto, sadamamaks ja teised tolli kõrvalmaksud kr. 0.58, artellimaks kr. 0.33, vedu laevalt tolliaita kr. 0.75, tollideklaratsioon kr. 1.—, tolliklaarimisega seotud kulud kr. 3.50, tempelmark arvel kr. 0.92, vedu lattu kr. 0.45. Määrata torude ostuhind tükkilt, kui 100 Rmk = 91 kr., 1 kfr. = 0,73 kr. ja 1 £ = 18,23 kr. (Koguskulud.)

5. Tallinna sai Prahast puuvillast mööbliriidet: 1 tükk „Stambul“ br. 15 kg, 31,20 m à Kč 40.— franko vabrik ja 1 tükk „Iris“, br. 19 kg, 40,50 m à Kč 37.50 franko vabrik. Ekspediitori arve: toll 33 kg à 4,50 kfr., ladumaks kr. 0.13, deklaratsioon kr. 0.80, börsimaks kr. 0.01, praht kr. 3.75, saatja järelmaks kr. 7.20, vedu tolliaita kr. 0.30, tühjendamine kr. 0.10, taara parandamine kr. 1.37, vedu tolliaidast kr. 0.75, artellimaks kr. 0.27, ekspeditsioon kr. 3.75, porto ja tempelmaks kr. 1.28. Kui kõrge on riide kummagi liigi 1 m ostuhind, kui 1 kfr. = 0,73 kr. ja 100 Kč = 11,25 kr.?

6. Tartu sai Birminghamist üle Londoni-Tallinna 1 vaadi inglüstina „Lamb & Flay“ kangides, br. cwt. 5.0.21, nt. cwt. 5.0.0, £ 218.10.3 per ton cif Tallinna ja 4 kasti I sorti tinutatud raudplekki tahvlites, br. ton 1.4.0.8, nt. ton 1.1.1.10, £ 58 per ton cif Tallinna. Kulud: toll tina 254 kg nettokaalult à 0,09 kfr. ja pleki 1084 kg nettokaalult à 0,02 kfr., sadamamaks ja tolli kõrvalkulud kr. 4.70, artellimaks kr. 3.42, börsimaks kr. 0.43, tollideklaratsioon kr. 1.20, tolliklaarimisega seotud kulud kr. 5.—, taara parandamine kr. 1.—, vedu jaama ja vagunisse laadimine kr. 3.50, porto ja tempelmaks kr. 0.94, vedu raudteel kr. 21.32,

vedu lattu kr. 2.20, tempelmark arvel kr. 4.24. Määrata 1 kg tina ja pleki ostuhind, kui 1 £ = 18,2 kr. ja 1 kfr = 0,73 kr.

89. Arvatlus lahutatavate kuludega. Väliskauba liitarvatlus mõlemat liiki kuludega teostub üldjoontes samaselt sisekauba liitarvatlusega (vt. § 7). Kuid arvatluse käik peab olema nõnda korraldatud, et ümberarvutuste ja tehete arv oleks võimalikult väike.

Näide. Tartu sai Birminghamist üle Londoni-Tallinna priima inglise puuvillaseid masinarihmu „Lindner Belding“

1 pall, nt. cwt. 0.2.23, br. cwt. 0.2.27, 738 jalga, 2'' lai, 3-kordne —/4 per 1 jalg	£ 12. 6.—
1 pall, nt. cwt. 2.3.6, br. cwt. 2.3.14 660 jalga, 5'' lai, 5-kordne 1/4, per jalg	„ 44.—.—
	<hr/>
	£ 56. 6.—
Prahiraha 22/6 per ton £ 0.4.1	
Kindlustus 8/6 % £ 50 „ 0.4.3	„ 0. 8. 4
	<hr/>
	£ 56.14. 4
Intress 61 p. eest 7 ¹ / ₂ %	„ 0.14. 5
	<hr/>
	£ 57. 8. 9
	<hr/>
à 18.23	kr. 1047.08

Kulud Tallinnas:

Toll nt. 178,3 kg à kfr. 2.70 =	
= kfr. 481.41 à 0,73	kr. 351.43
Sadamamaks ja tolli kõrvalmaksud	„ 0.40
Artellimaks	„ 0.69
Börsimaks ja kauba toim. tolliaita	„ 0.75
Tollideklaratsioon	„ 1.20
Tolliklaarimisega seotud kulud	„ 1.59
Vedu Tallinna jaama	„ 1.60
Posti-, tempelm. ja muud kulud	„ 3.70
Komisjon	„ 24.64
	<hr/>
	„ 386.—

Kulud Tartus:

Vedu raudteel	kr. 3.32
Vedu jaamast lattu	„ 1.—
Muud kulud	„ 0.60
	<hr/>
	„ 4.92

Kr. 1438.—

nistus hfr. 2.80 ja intress 61 päeva eest 3% hfr. 772.45 pealt. Kulud: toll crêpe de chine'i 3,370 kg nettokaalult kfr. 238.15 ja crêpe velouté 5,970 kg nettokaalult kfr. 242.95 ja muud kulud kr. 1.92. Leida kummagi krep'i liigi 1 m ostuhind, kui 1 kfr. = 1 hfr. = 0,73 kr.

2. Tartu sai Kopenhaagenist üle Tallinna 10 kotti loomanaeri-seemneid: 8 kotti à 50 kg Ekkendorf kollane Nr. 645, puht. 97%, id. 80%, tkr. 195.— per 100 kg br./nt. cif Tallinna ja kaks kotti à 100 kg Oester Sundom pikad valged Nr. 610, puht. 97%, id. 95%, tkr. 375.— per. 100 br./nt. cif. Tallinna; intress 3 k. eest 8% a. faktuurasummast, tempelmaks tkr. 1.64. Ekspediitori arve: toll br. 600 kg à 0,156 kfr., sadamamaks ja tolli kõrvalkulud kr. 2.25, artellimaks kr. 1.44, börsimaks kr. 1.89, vedu laevalt tolli-aita kr. 1.30, 1% tolli ja maksude avanssi 73,56 kroonilt, tollideklaratsioon kr. 1.50, tolliklaarimisega seotud kulud kr. 2.25, vedu jaama ja edasi toimetamine kr. 2.50, postikulud ja tempelmaks kr. 0.91 ja 1/2% komisjon kr. 8.16. Kulud Tartus: vedu raudteel kr. 4.38, vedu lattu kr. 1.25 tempelmark arvel kr. 3.10 ja muud kulud kr. 1.75. Kui kõrge on kummagi liigi seemnete 1 koti ostuhind, kui 100 tkr. = 101 kr. ja 1 kfr. = 0,73 kr.?

3. Tallinna sai Rotterdamist järgmised kaubad hinnaga fob. Rotterdam: 5 kasti kuivatatud õunu Cal. Extra Choice, nt. 114 kg, tr. 11,5 kg, fl. 40.— per. 50 kg netto; 5 kasti aprikoose Cal. Extra Choice, nt. 57 kg, tr. 5,0 kg, fl. 59.— per 50 kg netto; 10 kasti segapuuvilja Cal. Nr. 14, tr. 10 kg, nt. 114 kg, fl. 41.— per 50 kg netto; 5 kasti ploome Cal. Santa Cl. 40/50, tr. 5 kg, nt. 57 kg, fl. 37.50 per 50 kg netto; kindlustus 1/2% /fl. 375.—, poliisimark fl. 0.70; intress 75 p. eest 10% (eelnevatelt summadelt), tempelmaks 2‰ arve summalt. Kulud Tallinnas: toll kuivatud puuviljalt kfr. 0.75 + 30% 1 kg nettolt, tolli kõrvalmaksud kr. 20.27, vedu lattu kr. 1.75. Määrata ostuhind iga liigi puuvilja kastilt, kui 100 fl. = 152 kr. ja 1 kfr. = 0,73 kr.

Arbitraaž.

91. Arbitraažiks nimetatakse hindade võrdlemist mitmesugustel turgudel, et leida kõige kasulikumat ostu-müügi kohta või kapitali mahu-tamise võimalust.

Arbitraaži esemeks võivad olla kaubad (kitsamas mõttes), väärt-paberid, väärismetallid ja välisvekslid. Vastavalt sellele saab arbitraaži nimetuse: kaupade, väärt-paberite (fondi-), väärismetallide ja vekslite arbitraaž.

Näide. Liibavis heeringate hind s 51/5 tünn *franko* Valga ja Riias sama heeringate hind s 47/6 tünn *loco*. Kurss Londoni p. 18.20. Kumb on kasulikum ostukoht, kui Riias ostes tuleb kanda kulusid: raudteele toimetamine kr. 0.17, vedu raudteel kr. 3.87 ja komisjon $\frac{1}{4}\%$?

Tünn heeringaid läheb maksma

Liibavist ostes:

51/5 = £ 2,571 à 18.20 = kr. 46.79.

Riias ostes:

Hind s 47/6 = £ 2.76	
à 18.20	kr. 43.23
Raudt. toimetam.	„ 0.17
Vedu raudteel	„ 3.87
	kr. 47.27
Komisjon $\frac{1}{4}\%$	„ 0.12
	<u>Kr. 47.39</u>

Liibavist on kasulikum osta kui Riias.

Ülesanne. Helsingis kartulite müügihind Smk. 60.— kvintaal, veo- ja teised kulud 5% ja sisseveo toll Smk. 0.15 kilolt; Brestis (Prantsusmaal) sama kartulite hind fr. 65.— kvintaal, veo- ja teised kulud 30% ja sisseveo toll fr. 15.— kvintaalilt. Kurss Helsingi p. 9.50 ja Pariisi p. 14.75. Määrata kasulikum müügikoht, kui eksport-kartulite hind kr. 3.— kvintaal fob Tallinna sadam.

Sisu.

Saateks	Lk. 3
Kaubaarvatlused (-kalkulatsioonid)	4
Üldine (§ 1). Lihtarvatlus (§ 2—5). Liitarvatlus (§ 6—10)	
Kontokorrendi arvutamine	17
Kontokorrendi mõiste (§ 11). Kontokorrendi pidamine (§ 12—16). Staffelviis (§ 17—20). Saldode-viis (§ 21—22). Progressiivne viis (§ 23—26). Regressiivne viis (§ 27—28). Kontokorrendi lõpetamine enne perioodi lõppu (§ 29—33). Kontokorrent isesuguste intressimääradega deebet ja krediti alal (§ 34—35). Kontokorrent perioodi vältel muutuva intressimääraga (§ 36—40). Kontokorrent ületähtaegsete summadega. Punased intressinumbrid (§ 41—47). Erilisi kontokorrente (§ 48—49).	
Väärismetallide arvutamine	71
Proovi arvutamine (§ 50—52). Puhas- ja toorkaalu arvutamine (§ 53—54).	
Mündi arvutamine	74
Rahasüsteemid (§ 55—58). Mündipariteet (§ 59—61). Kuld-punktid (§ 62) Inglise rahaühikute teisendamine (§ 63—64).	
Deviiside arvutamine	83
Üldine (§ 65—69). Deviiside maksuse arvutamine (§ 70—75).	
Väliskauba arvutamine	90
Inglise kauba arvutamine (§ 76—81). Kaupade tollimine (§ 82).	
Väliskauba-arvatlused	93
Lihtarvatlus (§ 84—85). Liitarvatlus (§ 86—90).	
Arbitraaz	102

Märgatud vigu.

Lk.	rida	Trükitud :	Peab olema :
2	1	ülalt III	IV
17	4	alt Kontokorrendiarvutamine	Kontokorrendi arvutamine
31	6	" 16	26
34	12	" II	II
47	15	ülalt Reegressiivne	Regressiivne
48	5	alt 20. juun. 387.75	26. juun. 387.73
"	8	" 12.05	12.07
"	9 ja 11	" 3.81	3.83
55	17	ülalt apr. 26.	apr. 20.
"	20	" 20. mail	19. mail
57	18	" Keediteerimistähtpäevaga	Krediteerimistähtpäevaga
83	7	alt 10 £ vastu.	10 £) vastu.

Tartu Kommertsgümnaasiumi toimetised:

1. Dr. E. Markus, **Maadeteaduslikke ülesandeid koolidele. Euroopa.** kr. —.75
 2. Karl Mihkla, **Lühike eesti kirjanduse ülevaade keskkoolidele, I vihik (1535—1850)** kr. —.75
 3. **Tartu Ühis-Kommertsgümnaasium 1920—1930.**
-

✓

SAMALT AUTORILT :

Kaubandusearitmeetika harjutistega I kr. 1.25

HIND KR. 1.25